

TÜRK EDEBİYATI

ŞİİR BİLGİSİ–	4
ŞİİR–	4
SÖZ SANATLARI (EDEBİ SANATLAR)–	19
SÖZ SANATLARI–	19
METİN TÜRLERİ–	30
SANAT METİNLERİ–	30
ÖĞRETİCİ METİNLER (BİLGİLENDİRİCİ METİNLER)–	39
SÖZLÜ ANLATIM TÜRLERİ–	44
DESTAN DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI–	47
İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN ÖNCEKİ DÖNEM–	47
İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN SONRAKİ DÖNEM–	54
DÜNYA EDEBİYATINDA DESTAN–	58

İSLAMÎ DEVİR TÜRK EDEBİYATININ İLK ÜRÜNLERİ–	60
İSLAMÎ DEVİR TÜRK EDEBİYATI–	60
DİVAN EDEBİYATI–	70
DİVAN EDEBİYATI–	70
HALK EDEBİYATI–	95
ANONİM HALK EDEBİYATI (5, 6. yy. - ...)–	95
DİNİ-TASAVVUFİ HALK EDEBİYATI (11. yy. - ...)–	98
ÂŞIK TARZI HALK EDEBİYATI (16. yy. - ...)–	101
TANZİMAT EDEBİYATI–	112
TANZİMAT EDEBİYATI –	112
SERVETİFÜNUN VE FECRİATİ EDEBİYATI–	124
SERVETİFÜNUN EDEBİYATI (EDEBİYAT-I CEDİDE)–	124
SERVETİFÜNUN EDEBİYATI SANATÇILARI–	126
FECRİATİ EDEBİYATI–	131
MİLLÎ EDEBİYAT–	136

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ (1911-1923)–	136
BAĞIMSIZ SANATÇILAR–	144
CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI–	148
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ŞİİR–	150
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE HİKÂYE VE ROMAN–	188
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE TİYATRO–	199
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ÖĞRETİCİ METİNLER–	204
EDEBİ AKIMLAR–	210

ŞİİR BİLGİSİ

ŞİİR

- ⦿ Zengin sembollerle, ritimli ve ahenkli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimine denir. Şiir, okurda estetik duygular ve coşkunluk uyandıran bir edebiyat ürünüdür.

ŞİİRDE TEMA

- ⦿ Şiirde okuyucuya iletilmek istenen ana duyguya tema denir. Şiirin geneline yayılır ve de soyuttur.

ŞİİR DİLİ

- ⦿ Günlük konuşma dili ile şiir dili birbirinden farklıdır. Şiirde, günlük dildeki sözcüklere özel ve farklı anlamlar yüklenir yani şiir dilinde imgeler vardır.

İMGE

- ⦿ Şairin; bir varlığı, kavramı, durumu daha canlı ve daha duygulu anlatmak için onu başka varlık, kavram veya durumların çizgileriyle anlatmasıdır.

SÖYLEYİCİ

- ⦿ Şiirde şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kurgusal bir kişi veya varlıktır.

MAHLAS

- ⦿ Divan şairlerinin şiirlerinde kullanmış oldukları takma adlardır. Genellikle son beyitte kullanılır.

MANZUME

- ⦿ Ölçülü, uyaklı dizelerle yazılmış metinlerdir. Sözcükler genellikle gerçek anlamlarında kullanılır. Sanatsal olmayan her konu işlenebilir.

MAZMUN

- ⦿ Şiirde kalıplaşmış olan söz ve benzetmelerdir.

ŞİİRDE GELENEK

- ⦿ Türk şiirinde destan geleneği, halk şiiri geleneği, divan şiiri geleneği ve modern (serbest) şiir geleneği başlıklarında ele alınır.

NAZIM BİRİMİ

- ⦿ Şiirlerde anlam bütünlüğü gösteren ve yapıyı oluşturan, dize veya dizeler topluluğudur. Dize sayısına göre adlandırılır. Nazım birimleri:

Mısra (Dize)

- ⦿ Ölçülü ve anlamlı, bir satırlık nazım birimi.
- » İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı
Orhan Veli Kanık

Beyit

- ⦿ Anlamca bir bütünlük oluşturan ve iki dizeden oluşan nazım birimidir.
- » Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı
Fuzulî

Dörtlük

⦿ Dört dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü olan nazım birimidir.

» Yiğidin eyisini nerden bileyim

Yüzü güleç kendi yaman olmalı

Kasavet serine çöktüğü zaman

Gönlünün gâmını alan olmalı

Karacaoğlan

Bent

⦿ Üç, beş veya daha fazla dize öbeklerinden oluşan ve anlam bütünlüğü olan nazım birimidir.

» Beni bu güzel havalar mahvetti

Böyle havada istifa ettim

Evkaftaki memuriyetimden

Tütüne böyle havada alıştım

Böyle havada aşık oldum

Eve ekmekle tuz götürmeyi

Böyle havalarda unuttum.

Orhan Veli Kanık

NAZIM BİÇİMİ (NAZIM ŞEKLİ)

- Şiirin; nazım birimi, ölçüsü ve kafiye örgüsüne göre kazandığı biçimsel özelliklerdir.
- Türk şiirindeki başlıca nazım şekilleri:

Halk Şiiri

Anonim Halk Şiiri: Mânî, Türkü

Âşık Tarzı Halk Şiiri: Koşma, Semai, Varsağı, Destan

Aruz Ölçüsüyle Yazılan Halk Şiiri: Divan, Kalenderî, Semai, Selis, Satranç

Divan Şiiri

Beyitlerle Kurulanlar: Gazel, Kaside, Mesnevi, Kıt'a, Müstezat

Bentlerle Kurulanlar: Tuyuğ, Rubai, Murabba, Şarkı, Muhammes, Terkibibent, Terciibent

Batı Etkisindeki Türk Şiiri

Sone, Terzarima, Triyole, Balat, Serbest nazım

NAZIM TÜRÜ

- Şiirin, ele aldığı konuya göre isim almasıdır. Yani nazım biçiminde şekil özelliklerine (nazım birimi, ölçü, kafiye) bakılırken nazım türünde içeriğe (konu, tema) bakılır.
- Türk şiirinde kullanılan nazım türleri:

İslamiyet Öncesi Türk Şiiri

Sagu, Koşuk, Destan

Halk Şiiri

Âşık Tarzı Halk Şiiri: Güzelleme, Ağıt, Koçaklama, Taşlama

Anonim Halk Şiiri: Ninni, Ağıt

Dinî-Tasavvufi Halk Şiiri: İlahi, Nefes, Deme, Nutuk, Şathiye, Devriye

Divan Şiiri

Tevhit, Münacaat, Naat, Mersiye, Methiye, Hicviye, Fahriye

AHENK UNSURLARI

Ölçü (Vezin)

- Şiirde, hecelerin sayılarına ya da heceyi oluşturan seslerin uzunluk ve kısalıklarına göre oluşturdıkları düzendir. Türk edebiyatında üç farklı ölçü kullanılmıştır:

a. Hece Ölçüsü

- Şiirde dizelerdeki hece sayılarının eşitliğine dayanan ölçüdür. Çoğunlukla 7'li, 8'li ve 11'li kalıpları kullanılmıştır.

- » Dağlarda gezer oldum,
Okuyup yazar oldum,
Ben bir güzel uğruna,
Kuruyup gazel oldum.
- 7'li
hece ölçüsü

Not: Hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerde ölçü kalıpları içindeki durma yerlerine **durak** denir. Sözcük sonlarına denk gelir.

b. Aruz Ölçüsü

- ⦿ Hecelerin uzunluk (kapalılık) ve kısalıklarına (açıklık) göre düzenlenmiş bir ölçüdür. Hece sayısına bakılmaz. Ünlü ile biten hece açık, ünsüzle veya uzun ünlüyle biten hece ise kapalı olur. Son hece daima kapalı kabul edilir.

Not:

- ✓ Aruz vezninde kullanılan ulamalara “**vasl**”, ölçü gereği kısa hecenin uzun gibi okunmasına “**imale**”, uzun hecenin kısa gibi okunmasına “**zihaf**”, uzun hecenin ölçü gereği bir buçuk hece değerinde okunmasına “**med**” denir.

c. Serbest Ölçü

- ⦿ Şiirde herhangi bir ölçüye bağlı kalmamaktır. Şairi sınırlandırmadığından dizeler istenilen uzunlukta yazılır.

Not:

- ✓ Cumhuriyet Dönemi’nde Orhan Veli ve arkadaşları hiçbir ölçüye bağlı kalmadan serbest tarzda şiirler yazmışlardır.

Kafiye (Uyak)

- ⦿ Genellikle dize sonlarındaki farklı anlam ve görevdeki seslerin, kelimelerin benzerliğine denir. Şiirde redif kafiyeden sonra gelir.
- ⦿ Kafiye çeşitleri dörde ayrılır:

Tek ses benzerliğine dayanan kafiyeye **yarım kafiye**,
iki ses benzerliğine dayanan kafiyeye **tam kafiye**,
ikiden çok ses benzerliğine dayanan kafiyeye **zengin kafiye**,
sesteş kelimelerle yapılan kafiyeye de **cinaslı kafiye** denir.

- » Evlerinin önü çardak çardak
Elif'in elinde bardak
Sanki yeşil başlı ördek
Yüzer elif elif diye

Bu dörtlüğün ilk üç dizesinin sonunda yer alan sözcüklerdeki "k" sesleri yarım uyaktır.

- » Niçin kondun a bülbül
Kapımdaki asmaya
Ben yarimden ayrılmam
G t rseler asmaya

Bu manideki "asmaya" sözcükleri cinaslı uyak oluşturmuştur.        bu sözlerin yazılışları ve söylenişleri aynı ancak anlamları farklıdır.

- ✓ Kafiyele sözlerden birinin diğ rinin içinde yer almasına **tunç kafiye** denir. Tunç kafiye zengin kafiyelele bir çeşididir.

- » Kükremiş sel gibiyim bendimi çiğner aşarım
Yırtarım dağları enginlere sığmam taşarım

Bu iki dizenin sonundaki "aşarım" sözcüğü tunç uyaktır.

Kafiye Düzeni (Kafiye şeması)

-    şiirde dizelerin kafiyesine göre harflendirilmesidir. Kafiye düzeni  eşitleri:

Düz Kafiye: Bütün dizelerin kendi aralarında uyaklanmasıyla oluşan uyak örgüsüdür. Düz uyak "aaaa", "aaab" ya da "aabb" biçiminde görülebilir.

- » Gül büyütenlere mahsus hevesle a
Renk renk dertlerimi gözümde besle a
Yalnız, annem gibi, o ılık sesle a
İçimde dövünüp ağlama gurbet b

Çapraz Kafiye: 1. dize ile 3. dizenin, 2. dize ile 4. dizenin kendi aralarında uyaklanmasıyla oluşan uyak örgüsüdür. Çapraz uyak "abab" biçiminde görülebilir.

- » Bahar gelsin şu dağlara gideyim a
Belki derdimize çare bir çiçek b
Toplayıp devşirip harman edeyim a
Açılan yaramı sara bir çiçek b

Sarma (Sarmal) Kafiye: 1. dize ile 4. dizenin, 2. dize ile 3. dizenin kendi aralarında uyaklanmasıyla oluşan uyak örgüsüdür. Sarmal uyak "abba" biçiminde görülebilir.

Mani Tipi: aaba

Örüşük Kafiye: aba, bcb, cdc

Redif

⦿ Dize sonlarında tekrarlanan, aynı harflerden oluşan, aynı görevde olan ekler, kelimeler ve kelime gruplarıdır.

» Ek hâlinde redif:

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan

» Sözcük hâlinde redif

Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile dövmeyince kıt verdi
Benim sadık yarım kara topraktır

Aliterasyon

⦿ Dizelerde aynı **ünsüz** harflerin belirgin bir şekilde tekrarlanmasından oluşan ahenktir.

» Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin
Yolumun zafer takı, gölgeden taş kemerler

Bu dizelerde “**k**” ve “**t**” sesleri ile bir aliterasyon oluşturulmuştur.

Asonans

⦿ Şiirde aynı **ünlü** harflerin belirgin bir şekilde tekrarlanmasıyla oluşan ahenktir.

» İpekler tel tel biraraya geldiler dokunmak üzere
Lâle nerdeyse menekşeye, gül suya dokunmak üzere

Bu dizelerde “**e**” sesiyle asonans yapılmıştır.

Yinelemeler (Kelime ve Kelime Gruplarının Tekrarı)

⦿ Bir şiirde aynı kelime veya kelime grubunun tekrarlanmasıdır.

» Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

KONULARINA GÖRE ŞİİR TÜRLERİ

Lirik Şiir

- ☉ Duyguların ön plana çıkarıldığı şiir türüdür. Coşkulu ve heyecan verici bir anlatıma sahiptir. Sevinç, mutluluk, aşk, sevgi, gurbet, ayrılık, özlem, ölüm, acı gibi bireysel duygular coşkulu bir tarzda işlenir.

Pastoral Şiir

- ☉ Doğayı, çobanları, köy ve köylü yaşamını anlatan şiirlerdir.

Not:

- ✓ Şair doğa karşısındaki duygularını monolog şeklinde anlatıyorsa “**idil**”, bir çobanla karşılıklı konuşuyormuş gibi (diyalog) anlatıyorsa “**eglog**” adını alır.

Epik Şiir

- ☉ Kahramanlık, cesaret, vatan sevgisi veya büyük tarihsel olayları coşkulu bir şekilde anlatan şiirlere denir. Bu şiirlerde yiğitçe bir söyleyiş hakimdir.

Didaktik Şiir

- İnsanlara doğruyu göstermek, öğüt vermek, onları bilgilendirmek amacıyla yazılmış şiirlerdir. Bilimsel, kültürel konulara da değinilir. Duygudan çok akla hitap eder. Manzum hikâyeler ve fabllar da bu gruba girer.

Satirik Şiir

- Olumsuzlukları, toplumsal aksaklıkları göstermek veya birilerini eleştirmek amacıyla yazılmış şiirlerdir. Yergi şiiri de denir. Satirik şiire halk edebiyatında “taşlama”, divan edebiyatında “hiciv”, günümüzde ise “yergi şiiri” denmektedir.

Dramatik Şiir

- Manzum tiyatro yapıtlarındaki şiirlerdir. Daha çok acıklı olayları işler.

SÖZ SANATLARI (EDEBİ SANATLAR)

SÖZ SANATLARI

TEŞBİH (BENZETME)

- İki varlıktan zayıf olanın güçlü olana benzetilmesidir.
- Benzetmede dört unsur vardır: benzeyen (zayıf unsur), kendisine benzetilen (güçlü unsur), benzetme yönü (ortak yön), benzetme edatı (gibi, kadar, sanki vb.).
 - » Rüzgâr gibi hızlı insan

İnsan hızlı olması bakımından rüzgâra benzetilmiştir.

İSTİARE (EĞRETİLEME)

- Benzetme unsurlarından sadece benzeyen veya benzetilenin kullanıldığı söz sanatıdır. İstiare, açık ve kapalı olmak üzere ikiye ayrılır.

Açık istiare

- ⦿ Şiirde sadece kendisine benzetilenin kullanılmasıdır.
- » O ne tilkidir sen bilmezsin. (kendisine benzetilen)

İnsan, tilkiye benzetilmiştir.

Kapalı istiare

- ⦿ Şiirde yalnızca benzeyenin kullanılmasıdır. Teşhis olan her yerde kapalı istiare vardır.
- » Ay zeytin ağaçlarından yere damlıyordu. (benzeyen)

Ay, suya benzetilmiştir.

TEŞHİS (KİŞİLEŞTİRME)

- ⦿ İnsan dışı varlıklara, insan özelliklerini yükleme sanatıdır.
- » Bir kardeş tesellisi verir bana aynalar

Aynalar kişileştirilmiştir.

MECAZİMÜRSEL (AD AKTARMASI)

- ⦿ Benzetme amacı gütmeden bir sözcüğü başka bir sözcük yerine kullanmaktır.
- » Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal. (“Bayrak” yerine “hilal” kullanılmış)
- » Bir oturuşta iki tabak yedi. (“Tabaktaki yiyecekler yerine “tabak” kullanılmış)

İNTAK (KONUŞTURMA)

- ⦿ İnsan dışı varlıkları insan gibi konuşturma sanatıdır. Her intak bir teşhistir ancak her teşhis bir intak değildir.
- » Sordum sarı çiçeğe
Boynun neden eğridir
Çiçek eydür derviş baba
Kalbim Hakka doğrudur

KİNAYE (DEĞİNMECE)

- ⦿ Sözün hem gerçek hem de mecaz anlamını kastetmektir. Atasözlerinde ve deyimlerde çok sık kullanılan bir söz sanatıdır.
- » Şu karşımda göğüs geren
Taş bağırlı dağlar mısın?

Dağların bağı gerçekten "taş"tır. Taşlar da duygusuzdur. Şair burada sevgiliye "Duygusuz ve acımasız mısın?" demek istemektedir.

TEZAT (ZITLIK)

⦿ Şiirde zıt kavram, sözcük veya düşünceleri kullanma sanatıdır.

» İçimde kor donar buzlar tutuşur
Yağan âteş midir, kar mıdır bilmem?

Dizelerde korun donması, buzların tutuşması bir arada kullanılarak tezat sanatı yapılmıştır.

TARİZ (İĞNELEME)

⦿ Bir sözün karşıt anlamını düşünderecek biçimde kullanılmasıdır. Tariz bir kişiyi ya da durumu alaya almak, iğnelemek için sıkça kullanılan bir sanattır.

» Bir yetim görünce döktür dişini
Bozmaya çabala halkın işini
Günde yüz adamın vur kır dişini
Bir yaralı sarmak için yeltenme

Şair yukarıdaki dörtlükte söylediklerinin tam tersini kastederek tariz yapmaktadır.

TELMİH (ANIMSATMA)

- ⦿ Söz arasında herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, tanınmış bir kişiye ya da yaygın bir inanışa işaret etme, onu anımsatma sanatıdır.
- » Gökyüzünde İsa ile
Tur dağında Musa ile
Elindeki asa ile
Çağırayım Mevla'm seni

Yukarıdaki dörtlükte şair Hz. İsa'nın göğe çıkışını ve Hz. Musa'nın Tur Dağı'nda Allah ile konuşmasını anımsatmaktadır.

NİDA (SESLENME)

- ⦿ Şairin çok duygulanıp heyecanlanmasına neden olan olay ya da varlıkları göz önüne getirerek "ey, hey" gibi ünlemlerle onlara seslenmesidir.
- » Ne kaçarsın benden ey yüzü mahım
Seni seven var mı benden ziyade

Şair, yukarıdaki dizelerde "ey" sözcüğüyle nida sanatı yapmıştır.

TECAHÜLÜARİF (BİLMEZKİLTEN GELME)

⦿ Bir anlam inceliği oluşturmak ya da bir nükte yapmak amacıyla bilinen bir şeyi bilmezden gelme sanatıdır.

» Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

Şair, saçlarının beyazladığını bildiği halde bilmezden gelerek ve çizgilerle dolu yüzünün kendi yüzü olduğunu bilmesine rağmen, bilmezden gelerek tecahülü arif sanatı yapmıştır.

HÜSNÜTALİL (GÜZEL NEDENE BAĞLAMA)

⦿ Bir olayın ya da durumun gerçek sebebini bir yana bırakıp, onun hoş gidecek başka bir sebeple açıklanmasıdır.

» Gök masmavi bu sabah
Güzel şeyler düşünelim diye
Yemyeşil oluvermiş ağaçlar
Bulutlara hasretinden

Gökyüzünün masmavi olmasının gerçek nedeni havanın açık olması, ağaçların yeşermesinin nedeni de baharın gelmesidir. Oysa şair gökyüzünün masmavi olmasını, bizim güzel şeyler düşünmemize; ağaçların yemyeşil oluvermesini de bulutlara hasret olmalarına bağlamıştır.

LEFF Ü NEŞR (SIRALI AÇIKLAMA)

⦿ Çoğunlukla bir beyit içinde en az iki şeyi söyledikten sonra ikinci dizede onlarla ilgili kelimeleri kullanma sanatıdır.

» Sen bana en sadık arkadaşın
Gönlümde ateştin gözümde yaştın
Ne diye tutuştun ne diye taştın
Beni kiskandırıp kırmalı mıydın?

Bu dörtlükte ikinci dizedeki "ateş" ve "yaş" sözcüklerine karşılık olarak üçüncü dizede "tutuşmak" ve "taşmak" sözcükleri kullanılarak leff ü neşr yapılmıştır.

CİNAS

⦿ Yazılışları ve söylenişleri aynı, anlamları farklı sözleri bir arada kullanma sanatıdır.

- » Her nefeste işledim ben bir günah
Bir gün için demedim bir gün ah

İlk dizede geçen "günah" sözcüğü dini bakımdan suç sayılan davranış anlamında, ikinci dizenin sonunda "**bir gün** ah" sözü de "**bir gün** bile ah demedim" anlamında kullanılmıştır.

SECI (İÇ UYAK)

- ⦿ Düz yazı içerisinde oluşturulan uyaktır.
- » İlahi! Kabul senden, red senden. İlahi! Şifa senden derd senden. İlahi! Gönlüm oduna her ne yaktınsa ol tüter. İlahi! Vücudumun bağına her ne diktinse ol biter.

TEKRİR (YİNELEME)

- ⦿ Anlatımın etkisini artırmak için bir sözcük ya da sözcük grubunun peş peşe tekrar edilmesidir.
- » Bir ova geçtim, dalgın sarıydı,
Bir ova geçtim; sessiz turuncu

Yukarıdaki dörtlükte şair "Bir ova geçtim" sözü ile tekrar yapmıştır.

TEVRİYE (İKİ ANLAMLILIK)

⦿ Birden çok anlamı bulunan bir sözcüğü uzak anlamıyla kullanma sanatıdır.

» Bu kadar letafet çünkü sende var

Beyaz gerdanında bir de ben gerek.

Bu beyitin ikinci dizesindeki "ben" sözcüğü ile tevriye sanatı yapılmıştır. Çünkü "ben" sözcüğü hem "I. tekil şahıs", hem de "vücuttaki koyu renkli leke" anlamlarına gelmektedir. Ancak **asıl** kastedilen ikincisi yani uzak anlamdır.

TENASÜP (UYGUNLUK)

⦿ Birbirleriyle ilgili söz veya kavramların dizelerde toplanması sanatıdır. Bu sanatta aralarında türlü ilgiler bulunan ve birbirini çağrıştıran sözcükler bir sıra gözetmeksizin kullanılır.

» Biz biliriz işimizi

İşimiz kimseden sorulmamıştır.

Kılıçla, mızrakla, topla, tüfekte

Başımız bir kere eğilmemiştir.

Bu dörtlüğün üçüncü dizesinde birbirini çağrıştıran sözcükler kullanılarak tenasüp sanatı yapılmıştır.

MÜBALAĞA (ABARTMA)

⦿ Sözün etkisini artırmak için bir şeyi olduğundan çok küçük ya da çok büyük gösterme sanatıdır.

» Ölüm indirmede gökler, ölü püskürtmede yer
Bu ne müthiş tipidir, savrulur enkaz-ı beşer

Şair yukarıdaki dizelerde bahsettiği durumları abartılı bir şekilde ifade ederek mübalağa sanatından yararlanmıştı.

ALİTERASYON

⦿ Şiirde ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı ünsüzün veya aynı hecelerin tekrarlanması sanatıdır.

» Eylülde melül oldu gül soldu da lale”
Bir kaküle meyletti gönül geldi bu hale

Şair bu beyitte “l” sesini sürekli tekrarlayarak aliterasyon yapmıştır.

İRSALİMESEL

⦿ Anlatımı güçlendirmek için atasözü, özdeyiş ya da çok bilinen bir sözü kullanma sanatıdır. Örnekler genellikle herkes tarafından bilinen, söylenen, kabul edilen atasözleri, vecizeler ve hikmetli sözlerden seçilir.

» Balık baştan kokar demiş atalar
Artık kuyruğu da koktu emmoğlu

Yukarıdaki dizelerde "Balık baştan kokar" atasözünün kullanılmasıyla irsalimesel yapılmıştır.

İSTİFHAM (SORU SORMA)

⦿ Cevabı bilinen bir konuyu soru şeklinde ifade etme sanatıdır.

» Her gün bu kadar güzel mi bu deniz?
Böyle mi görünür gökyüzü her zaman?

Şair cevabını bildiği soruları sorarak, istifham sanatından yararlanmıştır.

METİN TÜRLERİ

SANAT METİNLERİ

- Sanat metinleri; edebî bir heyecan uyandırmak, estetik zevk ve anlayış kazandırmak amacıyla yazılır.
- Coşku ve heyecanı dile getiren metinler (şiiir) ve olay çevresinde oluşan metinler olmak üzere iki başlıkta ele alınır.

Coşku Ve Heyecanı Dile Getiren Metinler

- Zengin imgelerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan şiiirler bu türden metinlerdir.

Olay Çevresinde Oluşan Metinler

- Anlatmaya bağılı (öyküleyici) metinler (masal, fabl, destan, hikâye, roman, mesnevi, halk hikâyesi, manzum hikâye) ve göstermeye bağılı metinler (tiyatro) olmak üzere ikiye ayrılır.

Anlatmaya Bağılı (Öyküleyici) Metinler

Masal

- ⦿ Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağanüstü kişilerin başından geçen olağandışı olayları anlatan edebî türdür.

Fabl

- ⦿ Kahramanları hayvanlar ve bitkiler olan, ders verme amacı güdülerek oluşturulan, öğüt içeren kısa manzum türdür.

Destan

- ⦿ Milletlerin geçmişinde yaşanan önemli olaylar ve bu olaylarla ilgili kahramanların gerçek veya hayali hayatları etrafında oluşmuş uzun, didaktik, manzum hikâyelerdir.

Hikâye (Öykü)

- ⦿ Yaşanmış ya da yaşanabilir olay veya durumların kişi, yer ve zamana bağlı olarak okuyucuda heyecan ve zevk uyandıracak şekilde anlatıldığı kısa edebî türdür.
- ⦿ Hikâyede tek bir olay ya da hayatın bir kesiti anlatılır. Hikâyeler sınırlı bir zamanda, sınırlı bir mekânda, sınırlı kişiler arasında geçer. Ayrıntılı çevre tasvirlerine ve uzun karakter tahlillerine yer verilmez.

- ⦿ Dünya edebiyatında Boccacio'nun Decameron adlı eseri bu türün ilk örneği sayılır.
- ⦿ Türk edebiyatında Emin Nihat'ın Müsâmeretnâme adlı eseri ilk hikâye denemesidir. Ahmet Mithat'ın Letâif-i Rivâyât'ı ilk hikâye örneğidir. Batılı anlamda ilk hikâye de Samipaşazâde Sezaî'nin Küçük Şeyler adlı eseridir.

Hikâyelerde Kullanılan Anlatım Teknikleri:

Diyalog: Kahramanların karşılıklı konuşmalarına dayanan anlatım tekniğidir.

Bilinç Akışı: Kişilerin iç dünyaları, zihinlerinden geçirdikleri doğrudan o kişilerin ağzından, kendi kendilerine konuşmaları şeklinde verilir.

Özetleme: Varlığı belirgin şekilde hissedilen anlatıcı olayları, kişileri veya diğer unsurları özetleyerek anlatır.

Hikâyelerde Kullanılan Yapı Unsurları:

Olay Örgüsü: Hikâye kahramanının başından geçen olay ya da durumdur.

Mekân (Yer): Olayın geçtiği yerdir (çevre).

Zaman: Olayın başlangıcından bitişine kadar geçen süreyi kapsar.

Kişiler: Hikâyede olayları başlatan ve genişleten şahıs kadrosudur.

Olay (Maupassant) Tarzı Hikâye:

- ⦿ Bu tarz öykülerde olay zinciri; kişi, zaman, yer ögelerine bağlıdır. Olay, mantıklı bir sıralama içinde verilir. Düğüm bölümünde oluşan merak, çözüm bölümünde açığa kavuşturulur. Bu türün dünya edebiyatındaki en önemli ismi Fransız yazar Guy de Maupassant'tır. Edebiyatımızda önde gelen olay öyküsü yazarı Ömer Seyfettin'dir.

Durum (Kesit) Hikâyesi:

- ⦿ Merak ögesinin ikinci planda kaldığı öykülerdir. Yaşamdan bir kesit anlatılır. Anlatılan öykünün öncesi ve sonrası yoktur. Olayın yerine kişisel ve sosyal düşünceler, duygu ve hayaller ön plana çıkarılır. Rus yazar Anton Çehov türün ilk örneklerini vermiştir. Bundan dolayı bu hikâye tarzına “Çehov Tarzı Hikâye” de denir. Edebiyatımızda en önemli temsilcileri, Sait Faik Abasıyanık ve Memduh Şevket Esendal'dır.

Modern Öykü:

- ⦿ İnsanların her gün gördükleri fakat üzerinde fazla düşünmedikleri bazı olayların gerisindeki gerçeklerin, hayallerin ve bazı olağanüstülüklerin anlatıldığı öykülerdir. Bu öykünün dünya edebiyatındaki en önemli temsilcisi Franz Kafka'dır. Bizdeki en önemli temsilcisi ise Haldun Taner'dir.

Roman

- ⦿ Gerçek veya gerçeğe uygun tasarlanmış olayları anlatan kapsamlı, uzun metin türüdür.
- ⦿ Romanda da olay, kişi, yer ve zaman unsurları vardır. Öyküden farklı olarak romanlarda bu unsurlar daha ayrıntılı bir biçimde yer alır.
- ⦿ Romanda olaylar, roman kahramanlarının karakter özelliklerinden doğar.
- ⦿ Sosyal romanlar, serüven romanları, tarihi romanlar, egzotik romanlar, psikolojik romanlar vb. türleri vardır.

Mesnevi

- ⦿ Her beyti ayrı uyaklı olan olay merkezli uzun anlatılardır.
- ⦿ Divan edebiyatında hikâye ve romanın yerini tutmuştur.

Halk Hikâyesi

- ⦿ Âşıkların anlattıkları, 16. yy.dan başlayarak destanın yerini alan nazım-nesir karışık oluşturulan, sözlü halk geleneğinde varlığını sürdüren anlatılardır.

Manzum Hikâye

- ⦿ Şiir şeklinde yazılan hikâyelerdir. Öykülerden tek farkı şiir biçiminde yazılmış olmalarıdır. Bu tür hikâyelerde didaktik şiir özelliği görülür. Hikâyede bulunan bütün özellikler (olay, yer, zaman, kişiler) manzum hikâyede de bulunur.

Göstermeye Bağlı Metinler (Tiyatro)

- ⦿ Herhangi bir olay, durum veya tasarının sahnede canlandırılması amacıyla yazılmış tiyatro türündeki metinlerdir.

Bazı Tiyatro Terimleri:

adaptasyon: Yabancı dille yazılmış bir oyunu, yerel koşullara uygun biçimde kendi diline çevirme, uyarlama

jest: Rol gereği yapılan el, kol ve beden hareketleri.

mimik: Duygu ve düşünceleri yüz ifadeleri ile yansıtmak işi.

tirat: Oyunda kişilerin birbirlerine karşı söylediği uzun soluklu, coşkulu sözler.

- Modern tiyatro (trajedi, komedi, dram) ve geleneksel Türk tiyatrosu (Karagöz, orta oyunu, meddah, köy seyirlik oyunları) olmak üzere iki başlıkta ele alınır.

Modern Tiyatro

- İki ana kol (trajedi ve komedi) hâlinde gelişme göstermiştir, daha sonra bunlara dram eklenmiştir.

Trajedi (Tragedya):

- Seyircide heyecan, korku ve acıma hissi uyandırmak için oynanır. Üç birlik kuralına (yer, zaman ve olay) göre yazılır.
- Konularını tarihten ve mitolojiden alır. Kahramanlar Tanrı, Tanrıça ve soylulardan oluşur.
- Manzum olarak yazılır, koro ve diyalog bölümleri vardır. Asil bir dili vardır.

Komedi (Komedya):

- Toplumda ve günlük yaşamda görülen eksik ve aksak yanlar komik olarak canlandırılır.

- ⦿ Üç birlik kuralına uyulur. Kahramanlar, halktan kişilerdir.
- ⦿ Her türlü bayağı söze, şakaya ve kabalığa yer verilir.
- ⦿ Manzum olarak yazılır, beş perdeden oluşur. Koro ve diyalog bölümleri vardır.
- ⦿ Karakter komedisi, töre komedisi, entrika komedisi gibi türleri vardır.

Dram (Trajikomik):

- ⦿ Hem trajedinin hem de komedinin özelliklerini içerir.
- ⦿ Acıklı ve gülünç sahneler bir arada yer alır. Kahramanlar toplumun her kesiminden olabilir.
- ⦿ Kişiler tek yönlüdür, tamamen iyi ya da tamamen kötüdür.
- ⦿ Nazım ya da nesir biçiminde yazılabilir.
- ⦿ Perde sayısı yazarın tercihinine bağlıdır.

Geleneksel Türk Tiyatrosu

- ⦿ Modern türün dışında kalan göstermelik türlerdir. Yazılı bir metne dayanmaz, güldürü ön plandadır.

Karagöz (Gölge Oyunu)

- ⦿ Karagöz, karanlık bir yerde gerisinden aydınlatılmış beyaz bir perdede tasvirlerle oynatılan bir oyundur.
- ⦿ Oyunda Karagöz ve Hacivat başlıca tiplerdir.
- ⦿ Karagöz oyunu giriş, muhavere, fasıl ve bitiş olmak üzere dört bölümden oluşur.
- ⦿ Karagöz dışa dönük, içi dışı bir, olduğundan başka gözükmeyen, yoksul bir halk tipidir. Hacivat da yarı aydın, ağdalı bir dil kullanan, kurnaz, çıkarını düşünen bir tiptir.

Orta Oyunu

- ⦿ Dört bir yanı seyircilerle dolu bir meydanın ortasında, belli bir konu çerçevesinde, herhangi bir yazılı metne bağlı kalmadan, doğaçlama olarak oynanan geleneksel seyirlik bir oyundur.
- ⦿ İki başkişisi Kavuklu ile Pişekâr'dır.
- ⦿ Pişekâr, Karagöz oyunundaki Hacivat'a; Kavuklu ise Karagöz'e benzer.

Meddah

- ⦿ Tek kişilik geleneksel tiyatro oyunudur.

- Meddah, orta oyunundaki bütün tipleri, kılıktan kılığa girerek, sesini değiştirerek, küçük aksesuarların (değnek ve mendil) yardımı ile sahnede canlandırır.

Köy Seyirlik Oyunları

- Köy yaşamında olan malzemelerle sergilenen, meydanlarda oynanan, ana ögesi taklit olan doğaçlama gösterilerdir.
- Yılın belirli günlerinde, bayramlarda, düğünlerde sergilenir. Amaç birlikte eğlenerek güzel vakit geçirmektir.

ÖĞRETİCİ METİNLER (BİLGİLENDİRİCİ METİNLER)

- Öğretici metinler; alanında uzman kişiler tarafından kaleme alınan anlatmaya, açıklamaya, kanıları değiştirmeye, bilgiyi iletmeye yönelik metinlerdir.
- Tarihî metinler, felsefi metinler, bilimsel metinler, gazete çevresinde gelişen metin türleri (makale, deneme, sohbet, fıkra, eleştiri, mülakat, röportaj, haber yazıları), kişisel hayatı konu alan metin türleri (anı, günlük, gezi yazısı, biyografi, otobiyografi, mektup) öğretici metinlerdir.

GAZETE ÇEVRESİNDE GELİŞEN METİN TÜRLERİ

Makale

- Herhangi bir konuda, bir görüş veya düşünceyi savunmak ve kanıtlamak için yazılan bilimsel nitelikli yazılardır.

Deneme

- Yazarın herhangi bir konudaki görüşlerini, kanıtlamaya kalkmadan, okuyucuyu inanmaya zorlamadan anlattığı yazı türüdür. “Bence, bana göre” gibi ifadelerle yer verir.

Sohbet (Söyleşi)

- Çoğunlukla gazete ve dergilerde yayımlanan, güncel olayların, kültür ve sanat hayatındaki gelişmelerin fazla derine inilmeden, içten bir dille, okuyucuyla karşılıklı konuşma havasında işlendiği yazı türüdür.

Fıkra (Köşe Yazısı)

- Gazete ya da dergilerde günlük olayların, ülke sorunlarının değerlendirildiği; sanat, spor, bilim ve kültür alanındaki düşüncelerin rahat ve samimi bir üslupla ortaya konduğu yazı türüdür.

Eleştiri (Tenkit)

- Bir sanat yapıtının, türünün veya bir kişinin iyi ve kötü yönlerini inceleyerek bir yargı ile belirten yazı türüdür. Eleştiri türünde eser veren kişiye eleştirmen denir.

Mülakat (Görüşme)

- Sanat, bilim, spor vb. alanlarda ünlü kişileri tanıtmak veya onların bir konuda düşüncelerini öğrenmek amacıyla yapılan, karşılıklı konuşmaların yazıya geçirilmesiyle oluşan, öğretici metin türüdür.

Röportaj

- Bir gerçeği, sorunu, olayı ya da durumu ortaya koymak; açığa çıkarmak amacıyla oluşturulan öğretici gazete ve dergi yazısıdır.
- Yazılar fotoğraflarla desteklenebilir.

Haber Yazıları (Haber Metinleri)

- Elde edilen bilgilerin gazete, dergi gibi yayın organları ya da televizyon, radyo gibi iletişim araçlarıyla topluma duyurulması amacıyla hazırlanan yazılı metinlerdir.

KİŞİSEL HAYATI KONU ALAN METİN TÜRLERİ

Anı (Hatıra)

- ⦿ Bir kimsenin başından geçen ya da yaşadığı dönemde tanık olduğu olayları ve durumları konu edildiği yazı türüdür.
- ⦿ Bu yazı türünün yazılma amaçları arasında; hayat tecrübelerini paylaşmak, olaylara açıklık kazandırmak, unutulmaya yüz tutan toplum değerlerini tanıtmak ve yaşatmak gibi unsurlar sayılabilir.

Günlük (Günce)

- ⦿ Bir kişinin duygu, düşünce ve gözlemlerini, o günün tarihini atarak günü gününe yazdığı yazılardır.
- ⦿ Günlük yazarı gördüğünü, duygularını, yaşadığını içtenlikle ifade eder.

Gezi Yazısı

- ⦿ Bir yazarın çeşitli sebeplerle yurt içinde ve yurt dışında gittiği yerlerdeki gözlem, tespit, deneyim ve yorumlarını canlı ve etkileyici bir dille aktardığı yazı türüne gezi yazısı denir.
- ⦿ Gezilebilecek her yer, gezi türüne konu olabilir.

- Gezi yazısı türündeki eserlerde en önemli husus gözlemlerdir.

Mektup

- Birbirinden uzakta olan kişilerin bir haberi, bir isteği, bir bilgiyi, bir duyguyu birbirlerine iletmek için gönderdikleri yazılara mektup adı verilir.
- Gönderilen kişiye ya da kuruma göre mektubun değişen üslup özellikleri vardır.
- Mektupların; özel mektup, edebî mektup, resmî mektup ve iş mektubu gibi türleri vardır.

Biyografi

- Edebiyat, sanat, spor, politika, bilim, iş vb. alanlarda başarılı, tanınmış kişilerin doğumlarından itibaren yaşam evrelerini anlatan yazı türüdür.
- Biyografiler belgelere dayandırılarak yazılmalıdır.

Otobiyografi (Öz Yaşam Öyküsü)

- Yazarın kendi hayatını anlattığı yazılardır. Bazı romanlarda bir kişinin hayatı anlatılmaktadır. Bunlara “biyografik roman” denir.
- Yazar, kendi hayatını roman şeklinde anlatıyorsa bu da “otobiyografik roman”dır.

SÖZLÜ ANLATIM TÜRLERİ

NUTUK (SÖYLEV)

- ⦿ Bir konuşmacının belli bir topluluk karşısında yaptığı etkileyici ve coşkulu konuşmalardır.
- ⦿ Söylevde amaç; dinleyicilere bir düşünceyi aşılama, bir konu hakkında açıklama yapmak veya bir fikir etrafında toplanan dinleyicileri coşturmak, harekete geçirmektir.

TARTIŞMA

- ⦿ Çoğunluğu ya da bir grubu ilgilendiren bir konunun önceden belirlenen ve bu konuyla ilgili farklı düşünceleri olan kişilerin görüşlerini açıklamak, bir sorunu çözmek ve karşısındaki kişilerin zayıf yönlerini bulmak için yaptıkları konuşmalardır.

MÜNAZARA

- ⦿ Bir tezle bir antitezin, iki grup arasında, bir jüri huzurunda, yarışma havasında, ikna edici bir üslup ve çarpıcı örnekler verilerek ele alındığı tartışmalardır.

AÇIK OTURUM

- ⦿ Geniş halk kitlelerini ilgilendiren bir konunun, uzmanlarınca bir başkan yönetiminde dinleyici grubu önünde tartışıldığı konuşmalardır.

PANEL

- ⦿ Toplumu ilgilendiren bir konunun çeşitli yönlerden aydınlatılması için dinleyiciler önünde, sohbet havası içinde, uzmanları tarafından tartışıldığı konuşmalardır.
- ⦿ Panelde de bir başkan bulunur.
- ⦿ Konuşmacı sayısı 3 ile 6 arasında değişebilir.
- ⦿ Konuşmacılar, konunun ayrı birer yönünü ele alırlar.

FORUM

- ⦿ Bir başkanın yönetiminde, toplumu ilgilendiren bir konuda, farklı gruplardan oluşan dinleyicilerin söz sırası alarak konuşma kuralları içerisinde yaptıkları tartışmalardır.
- ⦿ Forum, panelin devamında da yapılabilmektedir.

SEMPOZYUM

- ⦿ Bir konunun çeşitli yönleri üzerinde, konunun uzmanları tarafından -genellikle akademik konularda- yapılan seri konuşmalardır.

KONFERANS

- ⦿ Herhangi bir konuda, alanında uzman biri tarafından dinleyicilere bilgi vermek amacıyla yapılan uzun, bilgilendirici konuşmalardır.

DESTAN DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN ÖNCEKİ DÖNEM

- İslamiyet'in Kabulünden Önceki Dönem, Sözlü Edebiyat Dönemi ve Yazılı Edebiyat Dönemi olmak üzere ikiye ayrılır.

SÖZLÜ EDEBİYAT DÖNEMİ

- Türklerin yazıyı kullanmadıkları ve 8. yüzyıla kadar devam eden dönemdir. Dönemin önemli ürünleri doğal destanlardır. Dönemin özellikleri şunlardır:
 - Şiirler bir tür saz olan kopuz eşliğinde söylenmiştir.
 - Yabancı dillerin etkisi görülmezken sözcük sayısında da sınırlılık söz konusudur.
 - Şiirlerde işlenen konular, kahramanlık, yiğitlik, ölüm, savaş ve aşktır.
 - Hece ölçüsü, yarım kafiye ve redif kullanılmıştır.
 - Nazım birimi dördlüktür ve eserler anonimdir.
 - Av törenlerine sığır, kurban törenlerine şölen, yas törenlerine de yuğ adı verilmiştir.

- Dini törenler şaman, kam, baksı, ozan adı verilen din adamları tarafından yönetilirdi. Bu kişilerin farklı nitelikleri vardı.

Sözlü Edebiyat Ürünleri

Koşuk: Sığır denilen sürek avları sırasında söylenen şiirlerdir.

- ⦿ Hece ölçüsü kullanılmıştır.
- ⦿ Dörtlüklerle söylenmiştir.
- ⦿ Yiğitlik, aşk, tabiat, hasret, doğa güzelliği gibi konular işlenmiştir.
- ⦿ Kafiye düzeni “aaab, cccb, dddb...” şeklindedir.
- ⦿ Halk şiirinde koşma, divan edebiyatında da “gazel” ile benzerlik gösterir.

Sav: Dönemin özlü sözleridir. Bugünkü atasözlerinin ilk biçimi niteliğindedir.

- ⦿ Savların çoğu manzum özellikler göstermektedir.
- ⦿ Bu sözler Türklerin dünyaya bakışını, geleneklerini, varlık anlayışlarını ortaya koymaktadır.

Sagu: Yuğ adı verilen ölüm törenlerinde, ölen kişilerin iyiliklerini ve ölümlerinden duyulan acıları dile getiren şiirlerdir.

- ⦿ Kafiye düzeni koşuktaki gibidir.
- ⦿ Nazım birimi dördlüktür.
- ⦿ Halk edebiyatındaki karşılığı “ağıt”, divan edebiyatındaki karşılığı “mersiye”dir.
- ⦿ Bugün elimizde bulunan en eski sagu örneği, Alp Er Tunga isimli Türk hükümdarı için söylenmiştir.

Destan: Toplumların geçmişinde derin izler bırakmış bir olayı, özellikle de yiğitlik ve olağanüstülükleri manzum olarak öyküleyici bir şekilde anlatan edebî türlerdendir.

- ⦿ Ait oldukları toplumların tarihlerinden izler taşır.
- ⦿ Oluşumları bakımından doğal ve yapma destanlar olmak üzere ikiye ayrılır.

Doğal Destanlar

- ⦿ Toplumun ortak malı olan ve birtakım olaylar sonucu kendiliğinden oluşan destanlardır.
- ⦿ Doğuş, yayılma ve derleme (yazıya geçirme) evrelerinden oluşur.
- ⦿ İlyada, Odysseia, Şehnâme, Kalevala, Chanson de Roland, Gılgamış, Nibelungenlied, Beowulf, Le Cid, Igor, Ramayana, Mahabharata, Şinto adlı destanlar dünyaca ünlü doğal destan örnekleridir.

- ⦿ Türk edebiyatında ise Alp Er Tunga, Oğuz Kağan, Şu, Ergenekon, Bozkurt, Türeyiş destanları doğal destanlardır.

Yapma Destanlar

- ⦿ Herhangi bir tarihî olayın bir ozan tarafından destan kurallarına uygun olarak yazılmasıyla oluşan destanlardır.
- ⦿ Tasso'nun Kurtarılmış Kudüs, Ariosto'nun Çılgın Orlando, Dante'nin İlahi Komedyası adlı eserleri İtalyan edebiyatının; Vergilius'un Aeneis adlı eseri Latin edebiyatının; Milton'ın Kaybolmuş Cennet adlı eseri İngiliz edebiyatının; Mehmet Âkif Ersoy'un Çanakkale Şehitlerine, Cahit Külebi'nin Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda Türk edebiyatının yapma destan örneklerindendir.

İslâmiyet'ten Önceki Türk Destanları:

- ▶ Altayların Yaratılış Destanı
- ▶ Sakaların Alp Er Tunga ve Şu destanları
- ▶ Hunların Oğuz Kağan ve Attila destanları
- ▶ Göktürklerin Bozkurt ve Ergenekon destanları
- ▶ Uygurların Göç ve Türeyiş destanları

YAZILI EDEBİYAT DÖNEMİ

- Yazılı ürünlerin en önemli olanı 8. yüzyılda yazılan Göktürk Kitabeleri'dir. Taş kitabeler üzerine yazılan bu eserler, Türk adının geçtiği ilk yazılı kaynak olarak bilinmektedir.
- Yazılı dönemin diğer ürünleri Uygurlara aittir. Altun Yaruk, Sekiz Yükmek, Irk Bitig gibi eserler Mani ve Buda dinlerinin etkisinde yazılmıştır.
- En eski yazılı dönem eserleri de Yenisey Kitabeleri'dir.
- Yazılı dönem ürünlerinde Göktürk ve Uygur alfabeleri kullanılmıştır.

Yenisey Kitabeleri

- Yenisey nehri civarında, değişik Türk boyları tarafından çoğunluğu mezar taşları olarak dikilmiş olan kitabelerdir.
- Göktürk alfabesiyle yazılmıştır.
- Çoğu edebî değeri olmayan birkaç kelimelik yazıdan oluşmaktadır. Dili sadedir.

Göktürk Kitabeleri (Orhun Yazıtları)

- Bugünkü Moğolistan sınırları içinde, Göktürk hükümdarlarından Bilge Kağan ve kardeşi Kül Tigin devrinden kalma yazılı ve dikili taşlardır.

- ⦿ Göktürk alfabesiyle yazılmıştır. Türkçenin ilk düzyazı ve edebî metin örnekleridir. Türk adı, tarihte ilk kez bu yazıtlarda geçmektedir. Başka milletlerin etkisinden uzak, öz Türkçe ile yazılmıştır. Göktürklerin tarihinden, komşularıyla olan ilişkilerinden, savaşlarından ve yönetiminden söz edilmektedir. Şiirsel dilin ve hitabetin (söylevin) ilk örnekleri bulunmaktadır.
- ⦿ İlk kez 1893 yılında Danimarkalı bilgin Vilhelm Thomsen tarafından okunmuştur. Orhun Yazıtları'nı meydana getiren eserler üç tanedir: Tonyukuk, Kültigin ve Bilge Kağan Yazıtları.

Tonyukuk Yazıtı: Vezir Tonyukuk tarafından 720-**725 yılları** arasında yazdırılmış iki taştan oluşmaktadır. Tonyukuk Türk anı edebiyatının ve Türk tarihçiliğinin ilk temsilcisidir.

Kültigin Yazıtı: Hükümdar Bilge Kağan tarafından **732 yılında** küçük kardeşi Kültigin adına dikilmiştir. Yazarı Yollug Tigin'dir.

Bilge Kağan Yazıtı: Hükümdar Bilge Kağan'ın oğlu Tenri Kağan tarafından **735 yılında** dikilmiştir. Yazıtın üç yüzü Türkçe, bir yüzü Çince yazılmıştır. Bilge Kağan'ın ağzından yazılan bu yazıtın metni de Yollug Tigin'e aittir.

Not:

- ✓ 2022 yılında Bilge Kağan ve Kültigin'in babası İlderiş Kağan adına dikilmiş bir yazıt daha keşfedilmiştir.

Uygur Metinleri

- ⦿ Uygur alfabesiyle (Soğd alfabesi) yazılmıştır. Birçok hikâye ve bir de “Kökünç” adı verilen bir tür ilkel tiyatro eserinden oluşmaktadır. Buda ve Mani dinine ait özellikler yer almaktadır.

Altun Yaruk (Altın Işık): Budizm'in temellerini, felsefesini ve Buda'nın menkıbelerini içeren eser pek çok hikâyeden oluşur.

Sekiz Yükmek: Çinceden çevrilmiştir. Budizm'e ait dinî-ahlâkî inanışlar ve bazı pratik bilgiler içermektedir.

İrk Bitig: Kök Türk alfabesiyle yazılmış bir fal kitabıdır.

Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi (İyi Düşünceli Şehzade ile Kötü Düşünceli Şehzade): Budizm felsefesini anlatan bir hikâyedir. İyi düşünceli şehzadenin başından geçen maceralı yolculuk anlatılmıştır.

İSLAMİYET'İN KABULÜNDEN SONRAKİ DÖNEM

- ⦿ Türkler 8. yüzyıldan sonra İslamiyet'i kabul etmeye başlamışlardır. İslamiyetle birlikte Türk edebiyatında değişiklikler yaşanmıştır.

İSLAMİYET'TEN SONRAKİ TÜRK DESTANLARI

- ⦿ Bu dönem destanlarının dili sadedir. Kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler Türklerin yabancı olmadığı kelimelerdir.
- ⦿ Bu destanlar Anadolu'da ve Balkanlarda yaşayanlar tarafından bilinen eserlerdir.
- ⦿ Dillerinin sadeliği yaygın olarak bilinmelerini sağlamıştır.
- ⦿ İslamiyet'in kabulünden sonraki Türk destanlarından bazıları şunlardır:
 - ▶ Satuk Buğra Han Destanı
 - ▶ Manas Destanı
 - ▶ Cengiz Han Destanı
 - ▶ Edige Destanı
 - ▶ Timur Destanı
 - ▶ Battal Gazi Destanı

- Danişmend Gazi Destanı
- Köroğlu Destanı

Satuk Buğra Han Destanı

- ⦿ Karahanlıların Müslüman olma hikâyesinin ve ilk Müslüman Türk devletinin anlatıldığı destandır.
- ⦿ Satuk Buğra Han'a olağanüstü özellikler de verilmiştir.

Manas Destanı

- ⦿ 500 bin dizeyi geçmiş olan Manas Destanı, dünyanın en uzun destanıdır.
- ⦿ Manas Destanı, Türklerin İslamiyet'e geçiş döneminin eseridir.
- ⦿ Kırgızlarla Kalmuklar arasındaki mücadeleyi anlatır. İslamiyet'i yayma amacına değinilir.

Edige Destanı

- ⦿ Altınordu hanlarından Edige Mirza Bahadır'ın devletini ayakta tutabilmek için yaptığı büyük mücadeleler anlatılmaktadır.

Cengiz Han Destanı (Cengizname)

- Moğol hükümdarı Cengiz Han'ın hayatı, kişiliği ve fetihleri anlatılmaktadır.

Timur Destanı

- Moğol hükümdarı Aksak Timur'un savaşları ve kahramanlıkları, diğer milletlerle ilişkileri anlatılmaktadır.

Köroğlu Destanı

- Köroğlu, Türk dünyasında hikâyeleri anlatılan tarihî bir şahsiyettir. Köroğlu'nu anlatan metinler bazı destansı özelliklere sahip olmakla birlikte daha çok halk hikâyesi geleneğine yakındır.

Battal Gazi Destanı (Battalname)

- Emevî-Bizans savaşlarında meşhur olmuş Battal Gazi isimli bir kahramanın İslamiyet'in yayılması uğruna yaptığı savaşları konu edinen destandır. Konusu Müslüman-Hristiyan savaşlarıdır.

Danişmend Gazi Destanı

- 11. yüzyılda yaşamış Türk devlet adamı Melik Danişmend Gazi'nin hayatı, savaşları, Anadolu'daki bazı şehirleri fethetmesi ve çeşitli kerametleri anlatılmaktadır.

Türk Edebiyatındaki Bazı Yapma Destanlar:

- ▶ Kuvay-ı Milliye Destanı (Nazım Hikmet)
- ▶ Üç Şehitler Destanı-Çakır'ın Destanı (Fazıl Hüsnü Dağlarca)
- ▶ Çanakkale Şehitlerine (Mehmet Akif Ersoy)
- ▶ Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı (Gülten Akın)
- ▶ Atatürk Kurtuluş Savaşında (Cahit Külebi)

DÜNYA EDEBİYATINDA DESTAN

- Ulusların tarihte yer almaya başladıkları dönemlerin ilk ürünlerinden olan destanlarda, onları oluşturan toplumların tarihlerinden izler görülür.
- Türk destanlarında olduğu gibi dünya edebiyatındaki destanlarda da doğal ve yapay destanlar vardır.
- Dünya edebiyatındaki bazı yapma (yapay) destanlar:

Millet	Yazar	Destan
İtalyan	Tasso →	Kurtarılmış Kudüs
	Aristo →	Çılgın Orlando
	Dante →	İlahi Komedi
Latin	Vergilius →	Aeneis
İngiliz	Milton →	Kaybolmuş Cennet

Dünya edebiyatındaki doğal destanlar:

Millet	Destan
İran →	Şehname
Fin →	Kalevala
Sümer →	Gılgamış
İngiliz →	Beowulf
Yunan →	İlyada, Odysseia
Rus →	İgor
Fransız →	Chanson de Roland
Alman →	Nibelungenlied
İspanyol →	Le Cid
Japon →	Şinto
Hint →	Ramayana, Mahabharata

Not: Şehname'de geçen Afrasyab adlı kahramanın Alp Er Tunga ile aynı kişi olduğu bazı kaynaklarda belirtilmiştir.

İSLAMÎ DEVİR TÜRK EDEBİYATININ İLK ÜRÜNLERİ

İSLAMÎ DEVİR TÜRK EDEBİYATI

- ◉ Türkler VIII. yüzyıldan itibaren İslamiyet'in etkisinde kalmıştır. Ancak İslamiyet'in Türkler arasında yayılması X. yüzyılda gerçekleşmiştir.
- ◉ İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türk edebiyatında değişiklikler yaşanmaya başlanmıştır.
- ◉ İran ve Arap edebiyatlarının etkisiyle yeni nazım birimleri (beyit, bent vb.) ve farklı nazım şekilleri kullanılmaya başlanmıştır.
- ◉ Hece ölçüsünün yanında aruz ölçüsü de kullanılmaya başlanmıştır.
- ◉ Eserler daha çok öğüt verici nitelikleriyle ön plana çıkmıştır.
- ◉ İlk eserlerde hem İslamî devrin hem de İslamiyet'ten önceki dönemin etkileri görülür.
- ◉ İslam uygarlığı etkisinde verilen ilk eserler Kutadgu Bilig, Divân-u Lugatî't-Türk, Atabe-tü'l-Hakâyık ve Divân-ı Hikmet'tir (Geçiş Dönemi eserleri).

İLK ÜRÜNLER (XI - XII. yy.)

- ⦿ İslam kültürü etkisinde verilmiş ilk örnekler Kutadgu Bilig, Dîvanu Lugâti't-Türk, Atabetü'l Haka-yık ve Divan-ı Hikmet'tir. Bunlara Geçiş Dönemi eserleri de denir.

Kutadgu Bilig (XI. yy.)

- ⦿ İslami Dönem Türk edebiyatının ilk eseridir.
- ⦿ 1069-1070 yılları arasında Yusuf Has Hacip tarafından yazılmıştır.
- ⦿ Karahanlı hükümdarı Tabgaç Buğra Han'a sunulmuştur.
- ⦿ “Mutluluk veren bilgi” anlamına gelir. Hakaniye lehçesi (Karahanlı Türkçesi) ile yazılmıştır.
- ⦿ Mesnevi tarzında ve aruz ölçüsüyle yazılan ilk eserdir.
- ⦿ 6645 beyit ve hece ölçüsüyle yazılmış 173 tane dörtlükten oluşmaktadır.
- ⦿ Siyasetname türünün ilk eseridir. Alegorik (sembolik) ve didaktik (öğretici) bir eserdir.

Not:

- ✓ Hükümdar Kün-Togdı “kanun ve adaleti”, vezir Ay-Toldı “saadeti”, vezirin oğlu Ögdilmiş “aklı”, vezirin kardeşi Odgurmuş ise “akıbeti, hayatın sonunu” temsil eder.

Divanu Lügati't-Türk (XI. yy.)

- 11. yüzyılda (1072–1074), Kaşgarlı Mahmut tarafından, Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin Arapça ile boy ölçüşebilecek düzeyde bir dil olduğunu kanıtlamak amacıyla yazılmıştır.
- Yapıt, bir sözlük olmanın yanında; İslamiyet Öncesi Türk edebiyatını, tarihini, coğrafyasını, folklorunu, mitolojisini aydınlatan önemli bir kaynaktır.
- Türkçenin bilinen ilk sözlüğüdür. Türk sözlü edebiyatının yazıya geçen ilk örnekleri bu yapıtta toplanmıştır.
- Koşuk, sagu, sav ve destan örnekleri içermektedir.
- Yapıtın sonuna, devrinin Türk dünyasını gösteren bir harita eklenmiştir.
- İlk Türk dilcisi olan Kaşgarlı Mahmut, bu kitabı hazırlamak için 15 yıl boyunca birçok Türk boyunu gezerek derlemeler yapmıştır.

Atabetü'l-Hakayık (XII. yy.)

- 12. yüzyılda Edip Ahmet Yükneki tarafından yazılan eser, bir ahlak ve öğüt kitabıdır.
- Aruz ölçüsüyle; giriş bölümü gazel biçiminde (aa, ba, ca...) asıl konuyla ilgili bölümler ve sonuç bölümü ise dörtlük şeklinde (aaba) yazılmıştır.
- Didaktik bir özellik gösteren bu yapıtta; cömertlik, ilim, doğruluk gibi konular işlenmiştir.

- ⦿ Hakaniye lehçesi ile yazılmıştır. Arapça ve Farsça sözcük sayısı Kutadgu Bilig'e göre daha fazladır. Bu durum Arapça ve Farsçanın Türkçe üzerindeki etkisinin arttığının bir göstergesidir.
- ⦿ Bir ahlak ve öğüt kitabıdır.

Divan-ı Hikmet (XII. yy.)

- ⦿ Hoca Ahmet Yesevi'nin ve talebelerinin şiirlerini içeren eser, 12. yüzyılda oluşturulmuştur.
- ⦿ Hikmetler dinî-tasavvufi şiirlerdir.
- ⦿ Hakaniye lehçesi (Karahanlı Türkçesi) ile yazılmıştır. Sade ve yalın bir dil kullanılmıştır.
- ⦿ Dörtlük ve beyit nazım birimiyle yazılmıştır.
- ⦿ Aruz ve hece ölçüsü bir arada kullanılmıştır.
- ⦿ Hem lirik hem de didaktik özellikler gösterir.
- ⦿ Yapıtta; Allah'a ulaşmanın yolları, peygamber sevgisi, dervişlik üzerine övgüler, kıyamet gününün yaklaştığı hatırlatılarak dünya hayatından şikâyet gibi konular işlenmiştir.

Not:

- ✓ Hoca Ahmet Yesevi Türk edebiyatının ilk mutasavvıfı, Divan-ı Hikmet de Türk edebiyatının ilk tasavvuf eseridir.

DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ

- ⦿ Destandan halk hikâyeciliğine geçiş özelliklerini gösteren Dede Korkut Kitabı, Oğuzların hayatını ve komşularıyla olan mücadelelerini konu edinir.
- ⦿ Eserin asıl adı Kitâb-ı Dedem Korkud Alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân'dır (Oğuzların diliyle Dedem Korkut'un Kitabı).
- ⦿ İçinde bir ön sözle on iki hikâye vardır. (Son dönemlerde bulunan "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" adlı hikâye nüshasının Dede Korkut Hikâyeleri'ne ait olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit, anlatmaların XVIII. yüzyıla kadar geldiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.)
- ⦿ Hikâyelerin IX-XI. yüzyıllar arasında oluştuğu ve XV. yüzyılın sonunda yazıya geçirildiği görüşü yaygındır.
- ⦿ Dede Korkut; öykülerin içinde adı geçen yaşlı, bilge, meçhul bir halk ozanıdır. Yapıtın yazarı belli değildir.

Dede Korkut Hikâyeleri

Ön Söz

1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han
2. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması
3. Kam Büre Beg Oğlu Bamsı Beyrek
4. Kazan Bey Oğlu Uraz Beg'in Tutsak Olması
5. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul
6. Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı
7. Kadılık Koca Oğlu Yegenek
8. Basat'ın Tepe Göz'ü Öldürmesi
9. Begel Oğlu Emren
10. Usun Koca Oğlu Seğrek
11. Salur Kazan'ın Tutsak Olması
12. Dış Oğuz'un İç Oğuz'a İsyanı
13. Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi (Yakın tarihte bulunan Günbed Nüshası'nda yer almaktadır.)

- “Dresden”, “Vatikan” ve “Günbed” olmak üzere üç yazma nüshası bulunur.
- Nazım-nesir karışık yazılan, motifler kullanılan anlatımlardır.

OĞUZ TÜRKÇESİNİN ANADOLU'DAKİ İLK ÜRÜNLERİ (XIII - XIV. yy.)

- Anadolu'daki ilk kalıcı ürünler XIII-XIV. yüzyıllarda Oğuzca verilmiştir.
- Oğuz Türklerinin Orta Asya'dan getirdikleri edebiyat kültürleri, Anadolu'da tasavvuf edebiyatıyla şekillenmiştir.
- Tasavvuf edebiyatı alanında bu yüzyıllarda Anadolu'da Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Şeyyad Hamza, Ahmed Fakih, Gülşehri, Sultan Veled gibi pek çok önemli isim yetişmiştir.
- Aynı yüzyıllarda Anadolu sahasında Battalname, Danişmendname ve Nasrettin Hoca fıkraları oluşmaya başlamıştır.
- Şairler İranlı şairlerden (Firdevsi, Nizami, Sadi, Feridüddin Attar) etkilenmişlerdir.
- Oğuz Türkçesinin Anadolu'daki ilk ürünlerini veren bazı sanatçılar ve ön plana çıkan eserleri:

Mevlana Celaleddin Rumi: Divan, Mesnevi, Mektubat, Fihi Mafih

Yunus Emre: Divan, Risalet'ün Nushiye

Ahmedi: İskendernâme, Cemşid ü Hurşid

Hacı Bektaş Veli: Makalat

Gülşehri: Mantıku't Tayr

Ahmed Fakih: Çarhname, Kitâbu Evsâfı Mesâcidi'ş-Şerîfe

Âşık Paşa: Garibnâme, Fakrnâme

Şeyyad Hamza: Yusuf u Züleyha, Dâstân-ı Sultan Mahmud

Sultan Veled: İbtidânâme, Rebâbnâme, İntihânâme

Hoca Mesud: Süheyl ü Nevbahar

Şeyhoğlu Mustafa: Hurşidname

Mevlana Celaleddin Rumî (XIII. yy.)

- İslam dünyasının en büyük mutasavvıf şairidir. Tasavvuf düşüncesini halk zevkine uygun olarak hikâyeler yardımıyla anlatmaya çalışmıştır. Şiirlerinin tümünü Farsça yazmıştır. Din, dil, ırk farkı gözetmeksizin bütün insanlığa seslenmiş; insanı, insan olduğu için sevmiştir.

Yunus Emre (XIII. yy.)

- Tekke edebiyatının en büyük şairidir. Şiir dili güzel, temiz ve içtenlik taşıyan bir halk Türkçesidir. Pek çok ilahisinde tasavvuf yolunun zor yönleri üzerinde durmuş, insanın nefsi ile olan mücadelesini işlemiştir. Şiirlerinde hem aruz hem de hece veznini kullanmıştır. Şiirleri ahenk, anlam derinliği, duygu, mecaz ve düşünce zenginliği ile doludur. İnsana ait konuları işlemesi yönüyle evrenseldir.

Ahmedî (XIV. yy.)

- 14. yüzyılın en büyük divan şairidir. Divan şiirinin oluşumunda ve şekillenmesinde etkili olmuştur. Kaside ve gazellerinin yanında birçok konuda eser vermiştir. Günümüze kalan ilk Osmanlı tarihi belgesi olan “İskendernâme”yi yazmıştır. Şiirlerinde din dışı konuları işlemiştir.

Gölşehri (XIV. yy.)

- ⦿ Eserlerini Türkçe yazmıştır. Türkçeyi bir sanat dili haline getirmek isteyen 14. yüzyılın en önemli sanatçısıdır. Tasavvufi bir eser olan “Mantıku’t Tayr” adlı eseri tercüme etmiştir.

Aşık Paşa (XIV. yy.)

- ⦿ Eserlerini sade bir dille yazarak Türkçenin Anadolu’da bir edebiyat dili olarak yerleşmesinde önemli hizmetleri olmuştur. Dilinin sadeliği yönüyle diğer divan şairlerinden ayrılır. Şiirlerinde hem aruzu hem de heceyi kullanmıştır. Eserlerinde yalnız Türkçeyi kullanmıştır. Yunus Emre ve Mevlâna’dan etkilenmiştir.

DİVAN EDEBİYATI

DİVAN EDEBİYATI

Genel Özellikleri

- ⦿ Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra 13. yüzyıldan itibaren Anadolu'da İslam etkisinde gelişen ve 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerini Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatına bırakan edebiyattır.
- ⦿ “Saray Edebiyatı”, “Eski Türk Edebiyatı”, “Klasik Edebiyat” ve “Yüksek Zümre Edebiyatı” da denir.
- ⦿ Oldukça sanatlı, ağır bir dili vardır. Arapça ve Farsça sözcükler ve tamlamalar yoğun olarak kullanılmıştır.
- ⦿ Bütün güzelliğine değil, parça güzelliğine önem verilmiştir.
- ⦿ Somut konulardan çok soyut konular işlenmiştir. Daha çok aşk, sevgili, Allah aşkı gibi bireysel konular işlenmiştir. Ancak toplumu ilgilendiren konular da yer almıştır.

- ⦿ Aruz ölçüsü kullanılmıştır. Daha çok tam ve zengin uyak kullanılmıştır. Şiirler, “göz için kafiye” anlayışıyla yazılmıştır.
- ⦿ Nazım birimi olarak genellikle beyit tercih edilmiş ancak dörtlük de kullanılmıştır. Noktalama işaretleri yoktur.
- ⦿ Gazel, kaside, mesnevi ve rubai gibi Arap ve İran edebiyatı nazım şekillerinin yanı sıra Türk- lere ait olan şarkı ve tuyuğ nazım şekilleri de kullanılmıştır.
- ⦿ Nazirecilik (Bir şairin, başka bir şaire ait şiiri aynı ölçü ve aynı uyakla tekrar yazması) geleneği vardır.
- ⦿ Şairler, mahlaslarını (şiirlerinde kullandıkları takma ad) son beyitte söylemişlerdir.
- ⦿ Duygu ve düşünceler kalıplaşmış sözlerle yani “mazmun”larla anlatılmıştır.

Sıkça Kullanılan Bazı Kavramlar

Divan: Şairin bütün şiirlerini bir araya getirmiş olduğu eserdir.

Divançe: Tamamlanmamış ya da küçük divanlara denir.

Nazire: Divan edebiyatında bir şairin ünlü bir şiirine başka bir şairin aynı ölçü ve kafiye de benzer bir şiir yazmasına denir. Nazirecilik divan edebiyatında oldukça yaygındır.

Hamse: Bir şairin beş mesnevisini toplayarak oluşturduğu kitaba denir.

Mazmun: Belli bir kavramı anlatan, onu düşündürüp çağrıştıran kalıplaşmış sözlerdir.
Örnek: Hz. Peygamber için kullanılan "gül", sevgilinin ağzı için kullanılan "ab-ı hayat"...

Sehl-i mümteni: İlk bakışta kolay görünen ancak benzeri söylenmeye çalışılınca zor olduğu anlaşılan anlam yoğunluğu olan özlü sözlerdir.

Not:

✓ **Divan Edebiyatının Kaynakları:**

Kur'an-ı Kerim, hadisler, kıssalar, evliya menkıbeleri, tasavvuf, yerli malzemeler...

DİVAN ŞİİRİ

Nazım Türleri

Tevhid: Allah'ın birliğini ve yüceliğini konu edinen şiirlerdir.

Münacat: Allah'a yalvarıp yakarmak, ondan af dilemek için yazılan şiirlerdir.

Naat: Hazreti Muhammed'i övmek için yazılan şiirlerdir.

Methiye: Padişah başta olmak üzere, din ve devlet büyüklerini övmek için yazılan şiirlerdir.

Hicviye: Herhangi **bir kişiyi** ya da düşünceyi yermek amacıyla yazılan şiirlerdir.

Mersiye: Ölen kişilerin ardından söylenen yas şiirleridir.

Fahriye: Şairin kendisini övdüğü şiirlerdir.

Nazım Şekilleri

- ⦿ Beyitlerle kurulanlar (gazel, kaside, mesnevi, müstezat, kıt'a) ve bentlerle kurulanlar (rubai, tuyuğ, murabba, şarkı, muhammes, terkiibent, terciibent...).

Beyitlerle Kurulanlar

Gazel:

- ⦿ Beşeri ve tasavvufi konuları (aşk, ölüm, mutluluk vb.) ele alır.
- ⦿ Nazım birimi beyittir, beyit sayısı 5-15 arası değişir.

- ⦿ Kafiye düzeni “aa/ba/ca/ea...” şeklindedir. En çok kullanılan nazım şeklidir.
- ⦿ Bütün beyitleri aynı söyleyiş güzelliğinde olan gazellere **yek-avaz**, beyitleri arasında konu bütünlüğü olan gazellere **yek-ahenk**, gazelin ilk beytine **matla**, son beytine **makta**, en güzel beytine **beytül gazel (şah beyit)** denir.
- ⦿ Şairin mahlasını söylediği beyte (genellikle son beyit) **mahlas beyiti**, dize ortalarında kafiye-lenme görülen gazellere de **musammat gazel** denir.
- ⦿ Gazeller konularına göre de farklı isimlerle anılabilir (aşıkane, rindane, şuhane, hakimane gazel).

Kaside:

- ⦿ Din veya devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılır. Bazen de kasidelerde yergi söz konusudur.
- ⦿ Kaside denilince akla gelen ilk isim Nef'î'dir.
- ⦿ Nazım birimi beyittir. Beyitler “aa, ba, ca...” şeklinde kafiye-lenir.
- ⦿ Beyit sayısı 33-99 arası değişir.
- ⦿ İlk beyit **matla**, son beyit **makta**, en güzel beyit **beytül kaside**, şairin mahlasının bulunduğu beyit **tâç beyit** adını alır.

- İşledikleri konulara göre farklı isimlerle (tevhid, münacaat, naat, hicviye, methiye, fahriye) anılırlar.

Kasidenin Bölümleri:

Nesib (Teşbib): Kasideye adını veren giriş bölümü. Doğa veya zaman dilimi (bahar, kış, yaz, ramazan, bayram...) betimlenir.

Girizgâh: **Asıl** konuya giriş yapmak üzere düzenlenmiş **en fazla** iki beyitlik bölüm.

Methiye: Kasidenin sunulduğu kişinin (devlet büyüğünün) övüldüğü bölüm.

Tegazzül: Şairin gazel söylediği bölüm. Her kaside de olmayabilir.

Fahriye: Şairin kendini övdüğü bölüm.

Dua: Şairin, Allah'tan yardım dilediği, dua ettiği bölüm.

Mesnevi:

- İran (Fars) edebiyatından Türk edebiyatına geçen bu nazım şekli, örnek metinde de görüldüğü gibi beyitlerden oluşmaktadır.

- ⦿ Her beyti kendi arasında kafiyeli olup kafiye düzeni “aa/bb/cc/dd...” şeklindedir. Bu özellik, şaire kafiye bulmada kolaylık sağlamaktadır. Bu nedenle mesnevi, şairler tarafından rağbet gören bir nazım şekli olmuştur.
- ⦿ Aşk, kahramanlık, din, tasavvuf gibi konular işlenmektedir.
- ⦿ Mesneviler, olay anlatımına dayalı oldukları için günümüzdeki hikâye ve romanın yerini tutmaktadır.
- ⦿ Türk edebiyatının ilk mesnevisi Yusuf Has Hacıp’in yazdığı “Kutadgu Bilig”dir.
- ⦿ Türk edebiyatında ilk hamse sahibi şair, Ali Şir Nevai’dir.
- ⦿ Şeyhi’nin Harname, Ahmedî’nin İskendername, Gülşehri’nin Mantıku’t Tayr adlı eserleri mesnevi şeklinde yazılmış eserlerdir.

Müstezat:

- ⦿ Gazelin özel biçimidir.
- ⦿ Uzun dizelere kısa bir dize eklenerek yazılır. Kısa mısralara “ziyade” adı verilir.

Kıt’a:

- ⦿ “xa-xa” şeklinde kafiyelenen iki beyitlik bir nazım biçimidir.
- ⦿ Düşünce, yergi, nükte, toplumsal konular vs. işlenir.

Bentlerle Kurulanlar

Rubai:

- ⦿ Tek dörtlükten oluşur ve aaxa şeklinde kafiyeleenir.
- ⦿ Türk edebiyatına İran edebiyatından geçmiştir.
- ⦿ Tasavvufi, felsefi vb. konularda yazılır. İranlı şair mer Hayyam, bu türün en önemli şairidir.

Tuyuğ:

- ⦿ Aruzun sadece “fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilün” kalıbıyla yazılan ve aaxa şeklinde kafiyeleenen tuyuğ-lar da divan edebiyatında tek dörtlükten oluşan bir diğer nazım biçimidir.
- ⦿ Türklere ait bir nazım şeklidir, en önemli şairi Kadı Burhaneddin’dir.

Murabba:

- ⦿ Drder dizeli bentlerden oluşur, kafiye düzeni “aaaa/bbba/ccca...” şeklinde olup bent sayısı 3-7 arasında değişmektedir. Konu sınırlaması yoktur.

şarkı:

- ⦿ Aşk, sevgili, ayrılık, iki ve eğlence hayatı konuları işlenir.

- ⦿ Nazım birimi dörtlüktür, dörtlük sayısı 3-5 arasındadır.
- ⦿ Kafiye düzeni “aaaa/bbba/ccca...” şeklindedir.
- ⦿ Bestelenmek için yazılır. Her dörtlüğün son dizesi nakarat şeklinde tekrar edilir.
- ⦿ Divan şiirine Türklerin kazandırdığı bir nazım şeklidir. Nedim, bu türün en önemli şairidir.

Muhammes:

- ⦿ Beşer dizeli bentlerden oluşan nazım şeklidir.
- ⦿ Kafiye düzeni “aaaaa/bbbba/cccaa...” şeklindedir.

Terkibibent:

- ⦿ Talihten ve hayattan şikâyetler, dinî, tasavvufi, felsefi düşünceler dile getirilir.
- ⦿ Bent sayısı 5-10 arasında değişir ve her bent, 5-10 beyitten oluşur.
- ⦿ Bu nazım biçiminde her bendin sonundaki beyit (vasıta beyti) değişir.

Terciibent:

- ⦿ Şekil özellikleri bakımından terkebibentlere benzeyen terciibentler, her bendin sonundaki vasıta beytinin tekrarlanması yönüyle terkebibentlerden ayrılır.

DİVAN ŞİİRİNDE GÖRÜLEN AKIMLAR

- ⦿ Divan edebiyatı şairlerinden bazıları kendi dönemlerindeki çeşitli akımlardan etkilenmişlerdir.

Sebkihindî (Hint Tarzı)

- ⦿ “Hint üslubu, Hint tarzı” anlamına gelen sebkihindî, İran’dan Hindistan’a gelen İranlı şairlerce geliştirilmiş; daha sonra Nâilî, Neşâtî, Şeyh Gâlip gibi bazı divan şairlerini de etkisi altına almış bir akımdır.
- ⦿ Bu akımın şiirlerinde anlam olabildiğince kapalı; dil oldukça ağır, sanatlı, süslüdür.
- ⦿ Soyut konular daha çok ele alınmıştır.

Türkî-i Basit

- ⦿ “Sade Türkçe” anlamına gelir.
- ⦿ Akımı benimseyen şairler sade Türkçeye yönelmişlerdir.
- ⦿ Soyuttan çok somut güzeller ve güzellikler işlenmiştir.
- ⦿ Günlük yaşayış, günlük konuşma dili, deyim ve atasözleri şiire girmiştir.
- ⦿ Edirneli Nazmi bu akımın önemli isimlerindendir.

Hikemî (Hakimane) Tarzı

- ⦿ Düşünceye ağırlık veren, okura yol gösteren şiirlerdir.
- ⦿ İnsanın, evrenin, hayatın anlaşılması amaçlanır.
- ⦿ Anlatım kısa ve özlüdür.
- ⦿ En önemli temsilcisi 17. yüzyılda yaşamış olan Nabi'dir. "Nabi Ekolü" olarak bilinir.

Mahallileşme Akımı

- ⦿ Türkî-i Basit akımın devamıdır.
- ⦿ Önemli temsilcilerinden biri Enderunlu Vasıf'tır.
- ⦿ 18. yüzyıl şairi Nedim'le doruk noktasına ulaşmıştır.
- ⦿ İstanbul'un somut güzellikleri, eğlence ve gezinti yerleri divan şiirine girmiştir.

Tasavvuf Akımı

- ⦿ 12. yüzyılda Ahmet Yesevi ile başlamıştır.
- ⦿ Vahdet-i vücud anlayışı vardır.

Vahdet-i Vücut Anlayışı

- Varlık tektir ve o da Allah'tır; Allah'ın dışındaki bütün varlıklar O'nun tecellileridir, yani yansımasıdır.
- ⦿ En önemli temsilcisi Mevlana Celaleddin-i Rumi'dir.
- ⦿ Divan şairlerinin en çok etkilendiği akımdır (anlayış).

DİVAN EDEBİYATINDA DÜZYAZI (NESİR)

Divan Nesrinin Genel Özellikleri

- ⦿ Divan edebiyatında nesir, şiir kadar gelişmemiştir.
- ⦿ Nesirde içerikten çok söyleyiş güzelliğine önem verilir.
- ⦿ Bu dönemde düzyazıya **inşâ**, düzyazıyı yazana **münşî**, düzyazıların toplandığı eserlere de **münşeât** adı verilir.
- ⦿ Genellikle uzun cümlelere yer verilmiş, noktalama işaretleri kullanılmamıştır.

Divan Nesrinde Kullanılan Bazı Kavramlar

Sade Nesir:

- ⦿ Halka yönelik eserlerde görülür.
- ⦿ Kolay anlaşılır olmayı esas almıştır.
- ⦿ Din, tasavvuf ve ahlak kitaplarında kullanılmıştır.
- ⦿ Evliya Çelebi'nin "Seyahatnâme" ve Mercimek Ahmed'in "Kabusnâme" adlı eserleri sade nesir örnekleridir.

Orta Nesir:

- ⦿ Tarih kitaplarında, tezkirelerde ve vak'anüvislerin eserlerinde görülür.
- ⦿ Âşıkpaşazade, Naima, Peçevi'nin yazdığı tarih kitapları orta nesir örnekleridir.

Süslü Nesir:

- ⦿ Ustaca söz söyleme amacı ve şiirsel dil ön plandadır.
- ⦿ Seci (düzyazıda iç kafiye) sanatına bolca yer verilir.
- ⦿ Sinan Paşa'nın "Tazarrunâme"si süslü nesrin önemli bir örneğidir.
- ⦿ Veysi ve Nergisi süslü nesrin temsilcileridir.

Tezkire:

- Ünlü kişilerin yaşam öykülerinin toplandığı eser; biyografi.
- Şairlerin yaşam öykülerini anlatanlara tezkiretü's-şuara, din büyüklerinin yaşam öykülerini anlatanlara da tezkiretü'l-evliya denir.
- Türk edebiyatının ilk tezkiresi, Ali Şir Nevai'nin "Mecalisü'n-Nefais" adlı eseridir.

Sefaretnâme:

- Sefirlerin (elçilerin) gittikleri ülkelerle ilgili kaleme aldıkları yazılar.
- Yirmisekiz Çelebi Mehmet'nin "Paris Sefaretnâmesi" meşhurdur.

Siyasetnâme:

- Devlet adamlarına yöneticilikle ilgili bilgiler veren edebî eser. Nizamülmülk'ün "Siyasetnâme"si meşhurdur.

Seyahatnâme:

- Gezi yazısı. En meşhuru Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'dir.

Fütüvvetnâme:

- İnsanlara, özellikle de meslek ve sanat koluyla ilgili olanlara, toplumda nasıl davranmaları gerektiğini açıklayan dinî ve ahlaki nitelikli öğüt yazıları.

Gazavatnâme:

- Yapılan savaşları anlatan eser.

Surnâme:

- Şehzadelerin sünnet düğünleri ve sultanların düğün törenleriyle ilgili eserler.

Menakıpnâme:

- Din büyüklerinin ve tarikat kurucularının olağanüstü hâllerini (kerametlerini) anlatan eser.

Ruznâme:

- Yaşananların kronolojik olarak yazıldığı defter; günlük.

Vak'anüvis:

- Zamanın olaylarını saptayıp tarihe geçirmekle görevli devlet tarihçisi.

Siyer:

- ⦿ Hazret-i Muhammed'in hayatını anlatan eser.

Şehrengiz:

- ⦿ Bir şehri ve o şehrin güzellerini anlatan eser.

Pendnâme:

- ⦿ Ahlaki bilgiler ve öğütler içeren eser.

Kıyafetnâme:

- ⦿ İnsanların fiziksel görünümelerini anlatan eser.

DİVAN EDEBİYATI SANATÇILARI

- ⦿ XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar varlığını devam ettiren divan edebiyatı geleneğinde çok sayıda sanatçı yetişmiştir.
- ⦿ Divan edebiyatının bilinen ilk temsilcisi olan Hoca Dehhani ile başlayan bu geleneğin en tanınmış sanatçıları arasında XIV. yüzyılda Ahmedî, Süleyman Çelebi; XV. yüzyılda Şeyhi, Ahmet Paşa, Necati; XVI. yüzyılda Fuzûlî, Bâkî, Hayali Bey, Zati, Taşlıcalı Yahya; XVII. yüzyılda Nef'i,

Nâbî, Nailî; XVIII. yüzyılda Nedim, Şeyh Gâlip; XIX. yüzyılda Enderunlu Vâsıf vb. sayılabilir. Hatta Şeyh Gâlip, divan şiirinin son büyük temsilcisi olması yönüyle Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

XIII. Yüzyıl

Hoca Dehhani

- ⦿ Divan edebiyatımızın bilinen ilk temsilcisidir.
- ⦿ Dönemindeki şairler tasavvufi konularda şiirler yazarken o din dışı konulara yönelmiştir.
- ⦿ Divan edebiyatının ilk şairi kabul edilir. “Selçuklu Şehnamesi” adlı bir eserin ona ait olduğu sanılmaktadır.

XIV. Yüzyıl

Ahmedî

- ⦿ Cemşid ü Hurşit, İskendernâme, Mirkatü'l-Edeb önemli eserlerindendir.

Âşık Paşa

- ⦿ Hem aruz hem hece ölçüsüyle şiirler yazmıştır. Garibnâme, Fakirnâme Vasf-ı Hâl önemli eserlerindendir.

Kadı Burhaneddin

- ⦿ Tuyuğ türünün kurucusudur. Gazel ile tuyuğları ünlüdür.
- ⦿ Şiirlerinde Türkçeyi aruza uydurmakta güçlük çektiği görülür.
- ⦿ Şiirlerini din dışı konularda yazmıştır.
- ⦿ Hem aruzu hem heceyi kullanmıştır fakat aruzla yazdığı eserler çoğunluktadır.
- ⦿ Divan'ı ve 116 tane de tuyuğu vardır.

Gülşehri

- ⦿ İranlı Feridüddîn Attar'ın “Kuşların Konuşması” anlamına gelen alegorik mesnevinin tercümesi olan “Mantıku't Tayr” isimli eseri ile bilinir.

XV. Yüzyıl

Şeyhî

- ⦿ Eserlerinde tasavvufun derin izleri vardır.
- ⦿ Şiirlerinde söze ve anlama önem vermiştir. İnsan hakları, ilahi ve beşeri adalet gibi konularda yergi dolu şiirler yazmıştır.
- ⦿ “Harnâme” adlı alegorik mesnevisiyle tanınmıştır. Hüsrev ü Şirin ve Divan diğer eserleridir.

Ahmet Paşa

- ⦿ Divan’ı vardır. “Kerem”, “benefşe”, “âb” redifli kasideleri önemli eserleridir.

Süleyman Çelebi

- ⦿ Halk arasında “Mevlit” adıyla bilinen Vesiletü’n Necat adlı mesnevisiyle tanınmıştır.

Ali Şir Nevai

- ⦿ İlk hamse sahibidir.
- ⦿ Eserleri: Muhakemet-ül Lügateyn (Türkçenin Farsçadan üstün olduğu savunulur.), Mecalisü’n Nefais (ilk tezkire), Mizan’ül Evzan, Divan (dört tane).

Mercimek Ahmet

- ⦿ Bir nasihatname, ahlak ve siyaset kitabı olan “Kâbusnâme”yi Farsçadan Türkçeye çevirmiştir.

Sinan Paşa

- ⦿ “Tazarrunâme”si süslü nesrin ilk örneğidir.

XVI. Yüzyıl:

Fuzuli

- ⦿ Hem divan edebiyatının hem de 16. yüzyılın en büyük şairi sayılır.
- ⦿ Şiirlerinde tasavvufi anlayış ağır basar.
- ⦿ Hamse sahibidir.
- ⦿ Hz. Muhammed’i (sav.) övmek için yazdığı “Su Kasidesi” çok ünlüdür.
- ⦿ Eserleri: Divan (Türkçe, Arapça ve Farsça), Leyla vü Mecnun, Hadikatü’s Süeda, Sıhhat ü Maraz, Beng ü Bade, Enisü’l Kalb, Rind ü Zahit, Sakinâme (Heft-cam)...

Baki

- ⦿ Sultanü’ş-Şuara (Şairler Sultanı) olarak tanınır.

- ⦿ Şöhret kazanmış birçok kasidesi olmakla beraber, o her şeyden önce bir gazel şairidir.
- ⦿ Şiirlerinde tasavvufa hiç yer vermemiş, din dışı konularda yazmıştır.
- ⦿ Dili kullanmada son derece başarılıdır, edebi sanatlara ustaca yer vermiştir.
- ⦿ Sade İstanbul Türkçesiyle şiirler yazmıştır.
- ⦿ Kanuni'nin ölümü üzerine yazdığı "Kanuni Mersiyesi", Divan'ında yer almaktadır.

Zati

- ⦿ Devrinde üstat olarak kabul edilen sanatçı, genç şairlere hocalık yapmış bir şairdir.
- ⦿ Divan'ından başka "Şem ü Pervâne", "Ahmed u Mahmud", "Ferruhnâme" adlı mesnevileri vardır.

Bağdatlı Ruhi

- ⦿ Açık ve sert bir üslubu vardır. Şiirlerinde sade bir dil kullanır.
- ⦿ Edebiyatımızda Terkib-i Bent ile ünlüdür.

Sehi Bey

- ⦿ Anadolu'da yazılan ilk şairler tezkiresi "Heşt Behişt"ın yazarıdır.

Taşlıcalı Yahya

- ⦿ Hamse sahibidir.
- ⦿ Şah ü Geda, Usulnâme, Gencine-i Raz, Gülşen-i Envar, Yusuf u Züleyha.

Latifi

- ⦿ En önemli eseri, “Tezkiretü’ş-Şuara” adlı tezkiresidir.

Piri Reis

- ⦿ Denizcilikle ilgili “Kitab-ı Bahriye” adlı eseri önemlidir.

Seydi Ali Reis

- ⦿ “Mir’atü’l Memalik” adlı eserleri önemlidir.

XVII. Yüzyıl

Nefi

- ⦿ Divan şiirinde kaside ustası olarak kabul edilmiştir. Dili süslü, sanatlı ve ağırdır.
- ⦿ Hiciv edebiyatımızın en büyük şairidir. Hicivde de övgüde de uç noktadır.

- ⦿ Eserleri: Divan (Farsça ve Türkçe), Siham-ı Kaza, Tuhfetü'l Uşşak.

Nabi

- ⦿ Hikemi şiir tarzının en önemli temsilcisidir.
- ⦿ Eserleri: Divan (Türkçe ve Farsça), Hayriye, Hayrabad...

Nailî

- ⦿ Sebkihindi tarzının divan edebiyatındaki ilk temsilcisidir. Ağır bir dil kullanmıştır.
- ⦿ Şiirlerini Divan'ında toplamıştır.

Neşati

- ⦿ Eserleri: Divan, Hilye-i Enbiya, Edirne Şehrengizi.

Nergisî

- ⦿ Süslü, sanatlı nesir alanında tanınmıştır.

Evliya Çelebi

- ⦿ Edebiyatımızda gezi türünün ilk örneklerini vermiştir. “Seyahatname” adlı eseri vardır.

Kâtip Çelebi

- ⦿ Eserleri: Keşfü'z Zünun, Cihannüma, Fezleke, Takvimü't Tevarih, Mîzânü'l Hak...

XVIII. Yüzyıl

Nedim

- ⦿ “Şarkı”nın en önemli temsilcisidir. Mahallileşme akımından etkilenmiştir. Divan'ının dışında eseri yoktur.

Şeyh Galip

- ⦿ Sebkihindî akımının en önemli temsilcisidir. Ağır bir dili vardır. Eserleri: Hüsn ü Aşk, Divan.

Yirmisekiz Çelebi Mehmet

- ⦿ “Paris Sefaretnâmesi” eseri önemlidir.

XIX. Yüzyıl

Keçecizâde İzzet Molla

- ⦿ Mihnet-Keşan eseri ile bilinir.

Enderunlu Vasıf

- ⦿ XIX. yüzyılda şarkı türünde en çok eser veren sanatçıdır. Divan'ı vardır.

Ahmet Cevdet Paşa

- ⦿ Özellikle tarih ve hukukla ilgili eserleriyle tanınmıştır.
- ⦿ Eserleri: Mecelle, Tarih-i Cevdet, Tevarih-i Hulefa, Kısas-ı Enbiya.

HALK EDEBİYATI

ANONİM HALK EDEBİYATI (5, 6. yy. - ...)

Anonim Halk Edebiyatının Özellikleri

- ⦿ Anonim halk edebiyatı; ilk söyleyeni belli olmayan, halkın ortak malı olan edebî ürünlerin oluşturduğu bir edebiyattır. Bu ürünler zamanla topluma mal olup anonim bir özellik kazanmıştır.
- ⦿ En belirgin özelliği ürünlerin sözlü olmasıdır. Bu özelliği nedeniyle ürünler dilden dile aktarılırken birtakım değişikliklere uğrar ve yayıldığı bölgenin dil özelliklerini alır.
- ⦿ Eserlerin bir kısmı nazım (mânî, türkü, ninni), bir kısmı nesir (masal, efsane vb.), bir kısmı da nazım-nesir (halk hikâyeleri) karışık şekildedir.
- ⦿ Yalın bir Türkçe ve akıcı bir dil kullanılmıştır.
- ⦿ Manzum ürünlerde hece ölçüsü ve dörtlük nazım birimi esastır. Daha çok yarım kafiye kullanılmıştır.
- ⦿ Aşk, ölüm, tabiat sevgisi, ayrılık acısı, özlem, yiğitlik, toplumsal aksaklıklar gibi konular işlenir.

- ⦿ Eserler; Anadolu insanının hayat felsefesini, yaşantısını, bireysel duygulanmalarını dile getirmesi yönüyle önemlidir.
- ⦿ “Mânî” ve “türkü” nazım şekilleri (birimleri) ile “ninni” ve “ağıt” nazım türleri vardır.

ANONİM HALK EDEBİYATI NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ

Mânî

- ⦿ Çoğunlukla 7’li hece ölçüsü ile söylenir ve tek dörtlükten oluşur.
- ⦿ “aaxa” şeklinde kafiyeleşir.
- ⦿ İlk iki dize doldurmadır, asıl söylenmek istenen son iki dizede verilir.
- ⦿ Genellikle sevgi, ayrılık, hasret ve aşk konularını işler.
- ⦿ Düz mânî, cinaslı (kesikli) mânî, yedekli (artık) mânî gibi çeşitleri vardır.

Türkü

- ⦿ Anonimdir ancak ilk söyleyeni bilinen türküler de vardır.
- ⦿ Genellikle aşk, ayrılık, özlem, gurbet, ölüm gibi lirik konular işlenir.
- ⦿ Hece ölçüsünün her kalıbı ile söylenir.
- ⦿ İki bölümden oluşur.

- ⦿ Birinci bölüm asıl sözlerin bulunduğu “bent”, ikinci bölüm ise bentlerin sonunda yinelenen nakarattır (bağlama, kavuştak).
- ⦿ Türküler ezgilerine, konularına ve yapılarına göre sınıflandırılır.

Ağıt

- ⦿ Doğal afetler, ölüm, hastalık gibi çaresizlikler karşısında korku, heyecan, üzüntü, isyan gibi duyguları ifade eden ezgili sözlerdir.
- ⦿ Ağıt söylemeye “ağıt yakma”, ağıt söyleyenlere ise “ağıtçı” denir.
- ⦿ Diğer türlere göre daha özgür bir uyaklanışı vardır.
- ⦿ Türkçede 7, 8 ve 10 heceli ağıtlar yaygındır.

Ninni

- ⦿ Annelerin çocuklarını çabuk veya daha kolay uyutmak amacıyla sade bir dille ezgili olarak söyledikleri şiirlerdir.
- ⦿ Daha çok 7’li, 8’li ve 9’lu hece ölçüsüyle söylenir.

DİNİ-TASAVVUFİ HALK EDEBİYATI

(11. yy. - ...)

Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatının Özellikleri

- ⦿ Dinî-tasavvufi halk edebiyatının temelini tasavvuf oluşturmaktadır. Tasavvufta nefsi arıtıp güzelleştirerek dini yaşama ve bu yolla Allah'a ulaşma esastır.
- ⦿ Bu edebiyat 11. yy.dan itibaren tekkelerin etrafında gelişmiş ve verilen eserlerde de öğreticilik esas olmuştur.
- ⦿ Şairler genellikle bir tarikata mensuptur ve eserlerinde bu tarikatın görüşlerini ifade ederler.
- ⦿ Eserlerde halkın anlayacağı bir dil kullanmıştır.
- ⦿ Divan edebiyatındaki sembolik anlatım, tasavvuf anlayışı içerisinde özel bir anlam kazanarak şiirlere yansımıştır.
- ⦿ Şairler kaygusuz, abdal, pir, figani, kul, dertli gibi mahlaslar kullanmıştır.
- ⦿ Nazım türü olarak ilahi, nefes, deme, nutuk, şathiye, devriye kullanılmıştır.

DİNİ-TASAVVUFİ HALK EDEBİYATI NAZIM TÜRLERİ

İlahi

- ⦿ Allah ve Peygamber sevgisi, cennet, cehennem, ibadet gibi dini konularda yazılır.
- ⦿ Genellikle 7, 8, 11, 14 ve 16'lı hece ölçüsü kullanılır.
- ⦿ Kafiye örgüsü koşmaya (aaab, cccb...) benzer.
- ⦿ Hece ve aruzla söylenebilir.
- ⦿ Özel bir ezgiyle söylenir.
- ⦿ Mevlevilerde “ayin”, Bektaşilerde “nefes”, Halvetilerde “cumhur” adıyla anılır.
- ⦿ Bu türle özdeşleşen sanatçımız Yunus Emre'dir.

Nefes

- ⦿ Bektaşi âşıklarınca yazılan tasavvuf konulu şiirlerdir.
- ⦿ Vahdetivücut konusu, Hazreti Muhammed ve Hazreti Ali için övgüler yer alır.
- ⦿ Şekil özellikleri ilahideki gibidir.

Deme

- ⦿ Alevî törenlerinde, tarikatın hareketleriyle ilgili temaları işleyen ve tarikatın sorunlarını konu edinen şiirlerdir.

- ⦿ Saz eşliğinde, 8'li hece ölçüsüyle söylenir.

Nutuk

- ⦿ Tarikata yeni giren müritleri bilgilendirmek ve tarikat adabını onlara öğretmek amacıyla söylenen didaktik şiirlerdir.
- ⦿ Şekil özellikleri ilahideki gibidir.

Şathiye

- ⦿ Dini inançlardan alaylı bir dille söz eder gibi yazılan, görünüşte saçma sanılan ancak yorumlandığında tasavvufi ilgili bazı kavramlara değindiği anlaşılan şiirlerdir.
- ⦿ Şekil özellikleri ilahideki gibidir.

Devriye

- ⦿ Evrendeki canlı cansız her şeyin Allah'tan geldiğini ve yine Allah'a döneceği gerçeğini yansıtan şiirlerdir.

ÂŞIK TARZI HALK EDEBİYATI

(16. yy. - ...)

Âşık Tarzı Halk Edebiyatının Özellikleri

- ⦿ Türklerin İslam medeniyetinin etkisine girmesinden sonra âşık adı verilen saz şairlerince oluşturulmuştur.
- ⦿ Âşık, şiirlerini saz eşliğinde ve doğaçlama bir şekilde söyler.
- ⦿ Dil sade, halkın kullandığı günlük konuşma dilidir.
- ⦿ Nazım birimi dördlüktür, hece ölçüsü kullanılmıştır. Aruz ölçüsünü kullanan âşıklar da vardır.
- ⦿ Şiirlerin son dördlüğünde şairin adı veya mahlası geçer.
- ⦿ Sevgili anlatılırken inci diş, elma yanak, badem göz, kiraz dudak, keman kaş, sırma saç, selvi boy gibi kalıplaşmış benzetmeler (mazmunlar) kullanılmıştır.
- ⦿ Âşık edebiyatının mahlas alma, rüya sonrası âşık olma (bade içme), usta-çırak ilişkisi, âşık atışmaları ve lebdeğmez (dudakdeğmez) gibi bazı gelenekleri vardır.
- ⦿ Nazım şekilleri (biçimi) olarak koşma, semai, varsağı, destan türleri kullanılırken nazım türü olarak da koşma türleri olan güzelleme, koçaklama, taşlama, ağıt türleri kullanılmıştır.

ÂŞIK EDEBİYATI NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ

Koşma

- Sevgi, doğa, türlü acılar, insanlık sevgisi, yiğitlik gibi konular işlenir.
- 11'li hece ölçüsü (6+5 ya da 4+4+3 duraklı) kullanılır.
- Dörtlük sayısı 3 ile 5 arasında değişir. Kafiye düzeni “xaxa, bbba, ccca...” şeklindedir.

Koşma türleri:

- Yiğitlik, kahramanlık, savaş gibi konuları işleyen koşmalar **koçaklama**;
- aşk, sevgi, doğa, insan ve hayvan güzelliklerini anlatan lirik koşmalar **güzelleme**;
- bir kişiyi veya toplumu eleştiren koşmalar **taşlama**;
- ölüm temalı koşmalar da **ağıt** olarak adlandırılır.

» Genel bülbül bilir gülün halinden
Yeter deli oldum yârin elinden
Aşıp aşıp gelir yayla belinden
Yardan bize gel olduğu zamandır

Semai

- ⦿ 8'li hece ölçüsü ve dörtlükler hâlinde söylenen veya aruzla yazılan; daha çok sevgi, doğa, güzellik konularını işleyen ve özel bir ezgisi olan âşık edebiyatı nazım biçimidir.
- » Karac'oğlan eğmelerin
Gönül sevmez değmelerin
İliklenmiş düğmelerin
Çözer Elif Elif diye

Varsağı

- ⦿ Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Varsak boyu ozanlarınca söylenen şiirlerdir.
- ⦿ 8'li hece ölçüsüyle, dörtlükler hâlinde (3-5 dörtlük) ve kendine özgü bir ezgiyle söylenir.
- ⦿ Genellikle içinde “bre, hey, be hey” gibi ünlemler yer alır.
- » Aman hey Allah'ım aman
Ne aman bilir ne zaman
Üstümüzde çayır çimen
Bitmeden bir dem sürelim

Destan

⦿ 11’li hece ölçüsüyle, dörtlükler hâlinde (Dörtlüklerde sayı sınırlaması yoktur.) oluşturulur ve destanlarda savaş, yangın, sel, deprem gibi toplumu etkileyen olayların yanında ünlü kişilerin maceraları da ele alınır.

» Sultan Murat eydur gelsin göreyim
Nice kahramandır ben de bileyim
Vezirlik isterse üç tuğ vereyim
Kılıcından al kan saçtı Genç Osman

HALK EDEBİYATI SANATÇILARI

XIII. yy.

Yunus Emre

- ⦿ Hece ve aruzla ilahiler yazmıştır. Şiirlerinde “yetmiş iki millete bir göz ile bakmayı, Yaradan’dan ötürü yaratılanı sevmeyi” öğütlemiştir.
- ⦿ “Sevgi, dostluk, kardeşlik, hoşgörü, geçici dünyaya bel bağlamama” gibi öğretileri vardır.
- ⦿ Eserleri: Divan, Risaletü’n Nushiyye (mesnevi)

XIV. yy.

Hacı Bektaş Veli

- ⦿ Alevi-Bektaşî inancındaki dört kapı ve kırk makam hakkında bilgiler verdiği “Makalat” isimli eserinde tasavvufun yollarını öğretmeye çalışmıştır.

XV. yy.

Hacı Bayram-ı Veli

- ⦿ XIV-XV. yüzyıllarda Anadolu’da tasavvufun öncüleri arasında sayılır.
- ⦿ Yunus Emre etkisinde ve halk diliyle ilahiler yazmıştır.
- ⦿ Hayattayken herhangi bir eser kaleme almamış, müridler yetiştirmiştir.

Kaygusuz Abdal

- ⦿ Yunus Emre’nin izinde yürüyen Alevî-Bektaşî halk ozanlarından.
- ⦿ Nükteli ve iğneleyici bir üslubu vardır. Üslubu kapalıdır.
- ⦿ Eserleri: Divan, Gülistan, Mesnevi, Budalanâme, Vücûdnâme, Gevhernâme, Dilgüşa, Saray-nâme.

Eşrefoğlu Rumi

- ⦿ Şiirlerinde Yunus Emre'yi andırmaktadır. Eseri: Müzekki'n Nüfus

XVI. yy.

Köroğlu

- ⦿ 16. yüzyılda yaşadığı sanılan halk şairidir. Köroğlu Destanı'na konu olan Köroğlu ile nasıl bir bağlantısı olduğu bilinmemektedir.
- ⦿ Şiirleri arasında yiğitçe ve coşkun bir seslenişle söylenmiş koçaklamalarının yanında aşk, doğa ve ölüm konularını işleyenleri de bulunmaktadır.

Pir Sultan Abdal

- ⦿ Saz eşliğinde şiir söyleyen bir tekke şairidir.
- ⦿ Alevîler arasında Yedi Ulular olarak bilinen Yedi Ulu Ozan'dan birisidir.
- ⦿ Bütün şiirlerini hece ölçüsüyle yazmıştır.
- ⦿ Şiirlerinde tasavvuf izi neredeyse yoktur.
- ⦿ Bazı şiirleri siyasi içeriktedir.

XVII. yy.

Karacaoğlan

- ⦿ Lirik şiirleri ve güzellemeleri ile tanınan Çukurovalı Karacaoğlan 17. yüzyılda yaşamıştır.
- ⦿ Âşık edebiyatının en büyük şairi sayılır.
- ⦿ Oldukça açık, akıcı ve yalın bir söyleyişi vardır.
- ⦿ Beşeri aşk ve güzeller şairin esas ilgi alanıdır.
- ⦿ Şiirlerinde din ve tasavvuf temalarına yer vermemiştir.

Kayıkçı Kul Mustafa

- ⦿ Yeniçeri şairlerindendir.
- ⦿ Koçaklama tarzı şiirleri ve özellikle “Genç Osman Destanı” ile tanınmıştır.

Âşık Ömer

- ⦿ Şiirlerinde devrinin idarecilerini, dinini görünüş için yaşayanları eleştirmiştir.
- ⦿ Hece ölçüsünün yanı sıra aruz ölçüsünü de kullanmıştır.
- ⦿ “Şairnâme” adlı şiirinde bazı şairleri tanıtır.

Aziz Mahmut Hüdayi

- ⦿ Sade, hikemî tarzda şiirleri vardır.
- ⦿ Hem hece hem de aruzla yazdığı şiirlerinde vahdetivücut anlayışını dile getirmiştir.
- ⦿ Şiirlerini Divan-ı İlahiyât eserinde toplamıştır.

Niyazi Mısri

- ⦿ Şiirleri didaktik özellikler taşır.
- ⦿ Aruz ile yazdığı şiirlerde Nesimî'nin, hece ile yazdıklarında ise Yunus Emre'nin etkisi görülür.
- ⦿ Gündüz yazdığı şiirlerde “Mısri”, gece yazdıklarında ise “Niyazi” mahlasını kullanmıştır.

Ercişli Emrah

- ⦿ XVII. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen şairin şiirleri; koşma, semai ve az sayıda destandan oluşmaktadır.
- ⦿ Şiirlerinin pek çoğunda maddi aşkı dile getirmiştir.
- ⦿ Emrah ile Selvihan halk hikâyesinin kahramanıdır.

Gevheri

- ⦿ Hece ölçüsüyle koşma ve türküler, aruz ölçüsüyle de müstezatlara yazmıştır.
- ⦿ Aruz şiirlerini topladığı bir Divan'ı vardır.
- ⦿ Şiirlerinin çoğu aşk, ayrılık ve doğa üstünedir.

XVIII. yy.

Erzurumlu İbrahim Hakkı

- ⦿ Şiirlerini “İlahinâme” adı altında toplamıştır.
- ⦿ “Tevfiznâme” adlı şiiri meşhurdur. Düzyazı türündeki “Marifetnâme”, yaşadığı dönemin bütün bilgilerini kapsayan ansiklopedik özellikte bir eserdir.

XIX. yy.

Dadaloğlu

- ⦿ Toroslarda göçebe olarak yaşayan Avşar Türklerindendir. Şiirlerinde Avşar Türklerinin çetin hayat mücadelesini, Osmanlı ile çatışmalarını yiğitçe bir söyleyişle dile getirmiştir.

Bayburtlu Zihni

- ⦿ Divan şiirini iyi bilmektedir. Divan'ından başka Sergüzeştname adlı mesnevisi ile Kitab-ı Hikâye-i Garibe adlı nesir eseri vardır. Daha çok taşlamaları ile ün kazanmıştır.

Seyrani

- ⦿ Taşlamalarıyla tanınır, sistemin aksayan yönlerini eleştirmiştir. İstanbul'da devrin büyüklerini hicvettiği için memleketi Kayseri'ye dönmek zorunda kalmıştır.

Erzurumlu Emrah

- ⦿ Bir divan düzenlemiş olan Emrah, asıl başarısını koşma ve semailerinde göstermiştir. Gezgin bir şairdir. Özellikle Fuzuli ve Nedim'den etkilenmiştir.

Dertli

- ⦿ Çağının diğer âşıkları gibi aruzla gazeller, divanlar, kalenderiler yazmıştır.
- ⦿ Şathiyeleriyle ve “Şeytan Bunun Neresinde” taşlamasıyla tanınır.

XX. yy.

Ruhsati

- ⦿ Tasavvufî ilgili ahlakî-didaktik şiirlerinin yanında, sade bir dille koşmalar söylemiştir.
- ⦿ Şiirlerinde Orta Anadolu ağızlarına kaçarak temiz ve içli bir dil kullanmıştır.

Sümmani

- ⦿ 11 yaşındayken rüyasında gördüğü Gülperi'yi ömrü boyunca aramıştır.
- ⦿ Gülperi'yi bulmak için yazdığı “Sümmani ile Gülperi” hikâyesiyle ünlüdür.

TANZİMAT EDEBİYATI

TANZİMAT EDEBİYATI

Genel Özellikleri

- ⦿ Tanzimat Fermanı'nın ilanından (1839) sonra görülen Batılılaşma hareketi, bir ön hazırlık döneminden sonra edebiyatta da etkisini göstermiş ve Batı etkisinin ön planda olduğu Tanzimat edebiyatını oluşturmuştur.
- ⦿ Bu döneme kadar divan edebiyatının özellikleri ön plandayken Tanzimat'la birlikte Batı'nın zevk ve anlayışı da edebiyatta ön plana çıkmaya başlamıştır.
- ⦿ Tanzimat edebiyatının başlangıç tarihi, Şinasi ile Agâh Efendi'nin Tercüman-ı Ahval gazetesini çıkarmış oldukları 1860 yılı olarak kabul edilir.
- ⦿ 1860-1896 yılları arasında etkisini gösteren Tanzimat edebiyatı, kendi içinde iki döneme ayrılır. Bu iki belirgin dönemin dışında bir de 1839-1860 yılları arasını kapsayan hazırlık dönemi vardır.

HAZIRLIK DÖNEMİ (1839-1860)

- ⦿ Divan edebiyatı ile Tanzimat edebiyatı arasındaki geçiş dönemidir.
- ⦿ Özellikle Fransız edebiyatından şiir, hikâye ve roman çevirileri yapılmıştır.
- ⦿ Şiirde halk edebiyatının etkileri görülür.

BİRİNCİ DÖNEM (1860-1876)

- ⦿ 1860'ta Tercüman-ı Ahval gazetesinin yayımlanmasıyla başlamıştır.
- ⦿ Batılı tarzda ilk eserler bu dönemde verilmeye başlanmıştır.
- ⦿ “Hak, adalet, özgürlük, eşitlik, vatan” kavramları eserlerde ilk defa kullanılmıştır.
- ⦿ Toplumcu bir anlayış oluşmaya başlamış, “toplum için sanat” anlayışı savunulmuştur.
- ⦿ Gazetecilik ön plandadır.
- ⦿ Divan edebiyatındaki “parça güzelliğine” karşı “konu bütünlüğüne” önem verilmiştir.
- ⦿ Sanatçılar, divan edebiyatını eleştirmelerine rağmen onun etkisinden kurtulamamışlardır.
- ⦿ Dilin sadeleşmesi gerektiğini söylemişler ancak bunda pek başarılı olamamışlardır.
- ⦿ Roman, hikâye, tiyatro, gazete, makale, eleştiri, anı bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır.
- ⦿ Bu dönemin sanatçıları aynı zamanda devlet adamı sıfatı da taşıyorlardı.

- ⦿ Batı'dan yapılan çeviriler örnek alınarak değişik türlerde ilk yerli ürünlerin verildiği dönemdir.
- ⦿ Başlıca yazar ve şairleri İbrahim Şinasi, Ziya Paşa, Şemsettin Sami, Ahmet Mithat Efendi, Direktör Ali Bey, Ahmet Vefik Paşa ve Namık Kemal'dir.

İKİNCİ DÖNEM (1876-1895)

- ⦿ Bu dönemde “toplum için sanat” anlayışı terk edilmiş, “sanat için sanat” görüşü benimsenmiştir.
- ⦿ Gazetecilik, ilk dönemdeki toplumsal etki ve işlevini yitirmiştir.
- ⦿ Tiyatro eserleri oynanmak için değil, okunmak için yazılmıştır.
- ⦿ Şiirin konusu genişletilmiş; ölüm, karamsarlık, aşk ve felsefi düşünceler gibi bireysel konular ağırlık kazanmıştır.
- ⦿ “Güzel olan her şey, şiirin konusu olabilir.” anlayışı savunulmuştur. Birinci döneme göre daha sanatlı ve süslü bir dil kullanılmıştır.
- ⦿ Hece denenmekle birlikte aruz yine egemenliğini sürdürmüştür.
- ⦿ Roman ve öykü tekniği daha da gelişmiş, birinci döneme göre daha nitelikli ürünler verilmeye başlanmıştır.

- ⦿ Nabizade Nazım natüralizmden, Recaizade Mahmut Ekrem ve Samipaşazade Sezai realizm-
den, Abdülhak Hamit Tarhan ise romantizmden etkilenmiştir. Muallim Naci, bu dönemde divan
edebiyatının tek savunucusudur.
- ⦿ Bu dönemin başlıca şair ve yazarları Recaizade Mahmut Ekrem, Samipaşazade Sezai, Nabi-
zade Nazım, Muallim Naci ve Abdülhak Hamid Tarhan'dır.

TANZİMAT EDEBİYATINDAKİ METİN TÜRLERİ

Tanzimat Dönemi Şiiri

- ⦿ Birinci dönem şairleri sanatta faydacılığı, ikinci dönemdekiler ise sanatta estetiği öne çıkarmış-
tır.
- ⦿ Birinci dönem halka, ikinci dönem ise seçkin zümreye hitap etmiştir.
- ⦿ Birinci dönemin dili ikinci döneme göre daha sadedir.
- ⦿ Birinci dönem toplumsal, ikinci dönem bireysel temalara odaklanmıştır. İkinci dönemde şiirin
konusu daha da genişlemiş, “her güzel şeyin şiirin konusu olabileceği” görüşü kabul edilmiştir.
- ⦿ Birinci dönem şairleri eski nazım biçimlerini kullanmış, ikinci dönem şairleri ise yeni biçim
denemeleri yapmışlardır.

Koşma türleri:

- ▶ Yiğitlik, kahramanlık, savaş gibi konuları işleyen koşmalar **koçaklama**;
- ▶ aşk, sevgi, doğa, insan ve hayvan güzelliklerini anlatan lirik koşmalar **güzelleme**;
- ▶ bir kişiyi veya toplumu eleştiren koşmalar **taşlama**;
- ▶ ölüm temalı koşmalar da **ağıt** olarak adlandırılır.

Tanzimat Dönemi Romanları

- ⦿ Birinci dönemde romantizmin, ikinci dönemde ise realizmin etkisinde kalınmıştır.
- ⦿ Birinci dönemde roman tekniği çok zayıftır, ikinci dönemde daha gelişmiştir.
- ⦿ Birinci dönemde yazar, olayı keserek bilgiler vermiş; ikinci dönemde anlatıma müdahale edilmemiştir.
- ⦿ Birinci dönem romanında faydacılık, ikinci dönemde ise sanatsal kaygılar öne çıkmıştır.
- ⦿ Birinci dönem romanlarının sonunda genellikle ders verme telaşı göze çarpmaktadır.
- ⦿ Birinci dönemde dil sade, ikinci dönemde ise ağırdır.
- ⦿ Birinci dönemde tasvir süs unsurudur, ikinci dönemde ise daha işlevseldir.
- ⦿ Birinci dönem romanları eski edebiyatımızdaki anlatı türlerine, ikinci dönemdeki romanlar ise Batılı romanlara benzemektedir.

- ⦿ Her iki dönemde de kölelik, cariyelik ve yanlış Batılılaşma gibi konulara yer verilmiştir.
- ⦿ İlk roman (Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat), ilk edebi roman (İntibah) ve ilk tarihi roman (Cezmi) birinci dönemde; ilk realist roman (Araba Sevdası), köylüyü konu alan ilk roman (Karabibik) ve ilk naturalist roman da ikinci dönemde yazılmıştır.

Tanzimat Dönemi Hikâyeleri

- ⦿ İlk dönemde romantizmin, ikinci dönemde realizm ve natüralizmin etkisinde kalınmıştır.
- ⦿ İlk öykülerde meddah öykülerinin etkisi ve tekniği görülür.
- ⦿ Birinci dönem sanatçıları hikâyelerin akışına müdahale ederek ansiklopedik bilgiler verme uğraşını sürdürmüşlerdir.
- ⦿ Romanlarda olduğu gibi hikâyelerde de tesadüflere yer verilmiştir.
- ⦿ Ağırlıklı olarak aile hayatı, aşk, evlilik, eğitim, kölelik gibi konular işlenmiştir.
- ⦿ İlk hikâye (Letaif-i Rivayat) birinci dönemde, Batılı anlamda ilk hikâye (Küçük Şeyler) ikinci dönemde yazılmıştır.

Tanzimat Dönemi Öğretici Metinleri

- ⦿ Gazete etrafında makale, eleştiri, hatıra, gezi yazısı gibi türler gelişmiştir.

- ⦿ Bu metinlerde Doğu-Batı çatışması, eşitlik, hürriyet, bilim, hukuk gibi toplumsal konular ve kavramlar öne çıkar.
- ⦿ Daha çok halka hitaben yazılmıştır. Süssüz, gösterişsiz, secisiz bir dil kullanılmıştır.
- ⦿ İlk özel gazete (Tercüman-ı Ahval), ilk makale (Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi), ilk eleştiri (Tahrib-i Harabat), ilk mizahi dergi (Diyojen), ilk günlük (Seyahat Jurnalı) birinci dönemde yazılmıştır.

Tanzimat Dönemi Tiyatroları

- ⦿ Tarihî ve sosyal konular işlenmiştir.
- ⦿ Komedi türünde de eserler verilmiştir.
- ⦿ Eğlendirirken eğitime amacı güdülmüştür.
- ⦿ Komedilerde klasisizmin, dramlarda ise romantizmin etkisinde kalınmıştır.
- ⦿ Şiirden sonraki en önemli tür hâline gelmiştir.
- ⦿ Eserler öğütlerle biter; iyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.
- ⦿ Dil, diğer türlere göre daha sadedir.
- ⦿ Şive taklitlerine yer verilir. İkinci dönem tiyatroları oynanmak için değil, okunmak için yazılmıştır.

- ⦿ İlk tiyatro eseri (Şair Evlenmesi) birinci, aruzla yazılan ilk tiyatro (Eşber) ve heceyle yazılan ilk tiyatro (Nesteren) da ikinci dönemde yazılmıştır.

TANZİMAT EDEBİYATI SANATÇILARI

Hazırlık Dönemi Sanatçıları

- ⦿ Âkif Paşa, Sadullah Paşa, Münif Paşa, Ethem Pertev Paşa, Yusuf Kâmil Paşa, Mütercim Asım ve İbrahim Şinasi özellikle Fransız edebiyatından yaptıkları çevirilerle Tanzimat edebiyatının hazırlayıcısı oldular. Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan çevirdiği “Telemak”, Türkçe yayımlanan ilk çeviri romandır.

Birinci Dönem Sanatçıları

İbrahim Şinasi

- ⦿ İlklerin yazarıdır. Agâh Efendi ile ilk özel gazete olan “Tercüman-ı Ahval”i çıkarmıştır. “Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi” ilk makale örneğidir.
- ⦿ Dilde sadeleşmeyi savunmuştur. Noktalama işaretlerini ilk olarak o kullanmıştır.
- ⦿ Batı'dan ilk şiir çevirilerini yapmıştır.

- ⦿ Eserleri: Şair Evlenmesi (ilk tiyatro eseri), Durub-ı Emsâl-i Osmaniye (Osmanlı Atasözleri Kitabı), Tercüme-i Manzume (şiir çevirileri)...

Namık Kemal

- ⦿ “Vatan Şairi” olarak tanınmıştır. Osmanlıcılık akımının savunuculuğunu yapmıştır.
- ⦿ “Sanat toplum içindir.” felsefesini savunmuştur. Yapıtlarında vatan, millet, hürriyet kavramlarını işlemiştir. Romantizm akımından etkilenmiştir.
- ⦿ Eserleri: Cezmi, İntibah; Vatan yahut Silistre (sahnelenen ilk tiyatro), Zavallı Çocuk, Gülnihal, Kara Bela, Celalettin Harzemşah; Tahrib-i Harabat, Takip...

Ziya Paşa

- ⦿ “Terkib-i Bent”i ile ünlüdür. “Şiir ve İnşa” adlı makalesinde halk şiirini savunurken uygulamada “eski”nin yanında yer almıştır. “Harabat” adlı divan şiiri antolojisinin ön sözünde divan edebiyatını yüceltmıştır.
- ⦿ Eserleri: Harabat, Zafernâme, Defter-i Âmal (anı), Terkib-i Bent, Terci-i Bent...

Ahmet Vefik Paşa

- ⦿ Orhun Yazıtları ve Kutadgu Bilig ile ilgili incelemeleri, sözlükleri ve Moliere çevirileri vardır.

- ⦿ Eserleri: Şecere-i Türkî, Lehçe-i Osmanî, Fezleke-i Tarih-i Osmanî...

Şemsettin Sami

- ⦿ Dönemin en büyük dil bilginidir. Türk dil bilgisi, tarih ve coğrafya ile ilgili çalışmaları vardır.
- ⦿ Eserleri: Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat (ilk yerli roman), Kamus-ı Türkî (Türkçe sözlük)...

Ahmet Mithat Efendi

- ⦿ Çok eser yazdığından “yazı makinesi” olarak anılır. Yazılarında insanları bilgilendirmeyi amaçlamış, halkın anlayabileceği bir dil kullanmıştır.
- ⦿ Romanlarında sık sık araya girer, okuyucu ile sohbet eder.
- ⦿ Eserleri: Hasan Mellah, Hüseyin Fellah, Felatun Bey ile Rakım Efendi, Esrar-ı Cinayat (ilk polisiye roman), Paris’te Bir Türk, Çingene, Henüz On Yedi Yaşında; Letâif-i Rivayat (ilk hikâyelerimiz), Kıssadan Hisse, Esaret, Yeniçeriler...

İkinci Dönem Tanzimat Sanatçıları

Recaizade Mahmut Ekrem

- ⦿ Şiirlerinde romantik, romanlarında realist özellikler taşır.

- ⦿ Zemzeme ve Takdir-i Elhan adlı yapıtları yüzünden Muallim Naci'nin eleştirilerine uğramıştır.
- ⦿ Eserleri: Zemzeme, Tefekkür (şiiir); Afife Anjelik, Çok Bilen Çok Yanılır (tiyatro); Araba Sevdası (ilk realist roman); Muhsin Bey, Şemsa, Saime (hikâye); Takdir-i Elhan, Zemzeme. Diğer (Eleştiri)...

Muallim Naci

- ⦿ Recaizade Mahmut Ekrem'le yaptıkları “eski yeni” tartışmasında “eski”yi savunmuştur.
- ⦿ Batılı tarzda şiirler de yazmıştır. Türkçeyi bozmadan aruzu kullanmıştır.
- ⦿ Eserleri: Ateşpare, Füzuzan (şiiir); Demdeme (eleştiri); Ömer'in Çocukluğu (anı)...

Abdülhak Hamit Tarhan

- ⦿ Türk edebiyatında “Şair-i Azam” olarak tanınır. Tiyatroları sahnelenmeye pek uygun değildir.
- ⦿ Şiirlerinde metafizik düşünceler büyük bir yer tutmuştur. Eserlerinde işlediği konular; doğa, ölüm, ölüm karşısında insanın çaresizliği, Allah'a sığınmadır.
- ⦿ Romantizmin tesirindedir, şiirlerinde hem aruzu hem de heceyi kullanır.
- ⦿ Eserleri: Sahra (ilk pastoral şiir), Makber, Ölü, Bunlar Odur, Hacle, Garam (şiiir); Eşber, Nesteren, Macera-yı Aşk, Sabr u Sebat, İçli Kız, Finten (tiyatro)...

Nabizade Nazım

- ⦿ Realizm ve natüralizmin öncülerindendir. Romanları “uzun hikâye” tarzındadır.
- ⦿ Eserleri: Karabibik (ilk köy romanı), Zehra (ilk psikolojik roman denemesi); Yadigârlarım, Zavallı Kız, Bir Hatıra, Sevda, Hâlâ Güzel (hikâye)...

Samipaşazade Sezai

- ⦿ “Sergüzeşt” adlı romanı, Türk edebiyatında romantizmden realizme geçişin başarılı örneklerindendir.
- ⦿ “Küçük Şeyler” adlı yapıtı, Batılı anlamda ilk gerçekçi hikâyelerdir.

Tanzimat Dönemi’nin Diğer Sanatçıları

- ⦿ Turfanda mı Yoksa Turfa mı eseriyle bilinen **Mizancı Murat**, ilk mizah dergisi olan “Diyojen”i çıkaran **Teodor Kasap**, Muhaderat’ın yazarı olan ilk kadın romancımız **Fatma Aliye Hanım**, edebiyatımızda ilk kez realizm ve natüralizm akımlarını savunan, ilk kez bilimsel ve nesnel eleştirinin örneklerini veren **Beşir Fuat**, Şinasi ile birlikte Tercüman-ı Ahval gazetesini çıkaran **Agâh Efendi**, “Seyahat Jurnalı”nin yazarı **Direktör Ali Bey**.

SERVETİFÜNUN VE FECRİATİ EDEBİYATI

SERVETİFÜNUN EDEBİYATI (EDEBİYAT-I CEDİDE)

- ◉ Recaizade Mahmut Ekrem'in önderliğinde Servet-i Fünun dergisi etrafında toplanan bazı genç yazar ve şairlerin 1896-1901 yılları arasında oluşturduğu edebî topluluktur.
- ◉ “Sanat için sanat” anlayışı benimsenmiş, sanatlı ve ağır bir dille edebiyat yapılmıştır.
- ◉ Eserlerde hayal-gerçek çatışması önemli bir yer tutar. Karamsarlığın baskın olduğu şiirlerde aşk, ölüm ve tabiat sıklıkla işlenen temalardır.
- ◉ Avrupa'dan alınan sone, terzarima ve triyole nazım biçimleri kullanılmış, divan şiirindeki müstezat geliştirilerek serbest müstezat nazım biçimi oluşturulmuştur.
- ◉ Romanda realizm ve natüralizm, şiirde sembolizm ve parnasizmin etkisi görülür.
- ◉ Kulak için kafiye anlayışı esas alınmıştır.
- ◉ Hece ölçüsü sınırlı düzeyde kalmış, esas olarak aruz ölçüsü kullanılmıştır.
- ◉ Roman ve hikâye teknik yönden gelişmiş, Batı düzeyinde örnekler verilmiştir.
- ◉ Gerçek hayat sahnelerine yer verilir.

- Gerçekler anlatılırken kişilerin psikolojileri, onların kişiliklerini etkileyen çevrelerinin tanıtımı, içinde bulundukları ortam ayrıntılarıyla verilir.
- Mekân genellikle İstanbul'dur.
- Şiir düzyazıya yaklaştırılmış, mensur şiir (duygu ve düşüncelerin şiirsel bir üslup ve ahenkle yazıldığı düzyazı) denemeleri yapılmıştır.
- Fransız şiirinin etkisiyle anjanbumanlar (şiirde cümledeki anlamın dize ya da beyitte tamamlanmayıp sonraki dizelere geçmesi) görülür.
- Topluluğun roman türündeki öncü yazarı Halit Ziya Uşaklıgil'dir.
- Mehmet Rauf, edebiyatımızın ilk psikolojik romanı sayılan "Eylül"ü bu dönemde yazmıştır.
- Topluluğun diğer sanatçıları Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Halit Ziya Uşaklıgil, Ali Ekrem Bolayır, Ahmet Şuayp, Süleyman Nazif, Faik Ali, Hüseyin Cahit Yalçın gibi isimlerdir.
- Hüseyin Cahit Yalçın'ın (1875-1957) Fransızcadan çevirdiği Edebiyat ve Hukuk adlı makaleden dolayı derginin kapatılmasıyla, dergi etrafında toplanan sanatçılar dağılır ve böylece Servetifünun Dönemi sona erer (1901).

SERVETİFÜNUN EDEBİYATI SANATÇILARI

Tevfik Fikret

- ⦿ Aruz ölçüsünü Türkçeye başarıyla uygulamıştır.
- ⦿ “Şermin” adlı eserinde hece ölçüsünü kullanmıştır.
- ⦿ Parnasizm akımından etkilenmiştir.
- ⦿ Şiiri düzyazıya yaklaştırmış, manzum hikâyeler yazmıştır (Balıkçılar, Hasta Çocuk...). Şiirlerindeki betimlemeler bir tabloyu andırır.
- ⦿ Servetifünün dergisinin kapatılmasından sonra herhangi bir topluluğa katılmamış, sosyal içerikli şiirler yazmıştır.
- ⦿ Türk edebiyatında ilk defa İstanbul’u eleştiren şairdir (“Sis” şiiri).
- ⦿ “Serbest müstezat”ı kullanmıştır.
- ⦿ Eserleri: Rubab-ı Şikeste, Haluk’un Defteri, Rubabın Cevabı, Tarih-i Kadim, Doksan Beşe Doğru, Şermin (çocuk şiirleri).

Cenap Şahabettin

- ⦿ Dönemin Tefvik Fikret'ten sonra gelen en önemli şairidir.
- ⦿ Sembolist şairlerden etkilenmiştir.
- ⦿ Genellikle aşk ve doğa temalarından yararlanmıştır.
- ⦿ Şiirinde aruza ve ahenge önem verdiği gibi duygu ve hayallerini anlatırken seçkin sözcüklere, bunlarla yapılmış yepyeni tamlamalara özenmiştir.
- ⦿ Nazım birimi olarak serbest müstezat kullanmıştır.
- ⦿ Hece ölçüsünü hiç kullanmamıştır.
- ⦿ Parnasizm ve sembolizmin etkisinde şiirler yazmıştır.
- ⦿ Eserleri: Tamat (şiir); Nesr-i Harp, Nesr-i Sulh (makale); Tiryaki Sözleri (özdeyişler); Hac Yolunda, Evrak-ı Eyyam, Afak-ı Irak, Avrupa Mektupları (gezi yazısı); Körebe, Yalan, Küçük Beyler (tiyatro).

Halit Ziya Uşaklıgil

- ⦿ Batılı anlamda ilk romanı (Aşk-ı Memnu) yazan sanatçıdır.
- ⦿ Modern Türk romancılığının babasıdır. Bu dönemdeki roman ve hikâye türünün en önemli ismidir.

- ⦿ Yapıtlarında realizmin etkisi vardır.
- ⦿ Dili süslü ve ağırdır. Yapıtlarını yeni bir cümle düzeni ile yazmıştır.
- ⦿ Romanlarında aydın kişileri anlatır.
- ⦿ Romanlarında yalnız İstanbul'u anlatan sanatçı; hikâyelerinde Anadolu ve köy hayatına, kasabalardaki yaşayışa yer vererek İstanbul dışına çıkmıştır.
- ⦿ Edebiyatımızda mensur şiirin ilk örnekleri olan nesir parçalarını “Mensur Şiirler” adlı kitapta toplamıştır.
- ⦿ Eserleri: Aşk-Memnu, Mai ve Siyah, Kırık Hayatlar, Bir Ölünün Defteri, Ferdi ve Şürekâsı, Nemide, Sefile (roman); Aşka Dair, Kadın Pençesi, İzmir Hikâyeleri (hikâye); Kırk Yıl, Saray ve Ötesi (anı); Fûruzan, Fare, Kâbus (tiyatro); Mezardan Sesler, Mensur Şiirler (mensur şiir).

Mehmet Rauf

- ⦿ Yapıtlarında ruhsal çözümlemelerde yoğunlaşır, sosyal çevreyle ilgilenmez.
- ⦿ “Eylül” adlı romanı, edebiyatımızdaki ilk psikolojik romandır.
- ⦿ Halit Ziya Uşaklıgil'in etkisinde kalmıştır.

- ⦿ Eserleri: Ferda-yı Garam, Eylül, Genç Kız Kalbi, Son Yıldız, Kan Damlası, Halas (roman); Pençe, Cidal, Sansar (tiyatro); Kadın İsterse, Üç Hikâye, Bir Aşkın Tarihi (hikâye); Siyah İnciler (mensur şiir).

Hüseyin Cahit Yalçın

- ⦿ Eleştiri yazılarıyla tanınmıştır.
- ⦿ Eski edebiyata karşı yeniliği ve yeni edebiyatı savunmuştur.
- ⦿ Ona göre edebiyatın amacı sanattır; edebiyat bir araç değil, amaçtır.
- ⦿ Fransızcadan çevirdiği ve Fransız İhtilali'ni konu alan “Edebiyat ve Hukuk” adlı makalesi, Servetifünun dergisinde yayımlanınca bu dergi kapanmış ve Servetifünun edebiyatı sona ermiştir.
- ⦿ Eserleri: Nadide, Hayal İçinde (roman); Hayat-ı Muhayyel, Hayat-ı Hakikiyye Sahneleri (hikâye); Edebî Hatıralar, Siyasal Anılar (anı); Kavgalarım (eleştiri).

Süleyman Nazif

- ⦿ Edebiyatımızın gür seslerinden biridir. İstanbul'un işgali sırasında yazdığı “Kara Bir Gün” başlıklı makalesi yüzünden Malta'ya sürülmüştür.
- ⦿ Edebiyatta Doğu-Batı sentezini savunmuştur. Yazılarında milli değerleri öne çıkarmış, vatansever olarak tanınmıştır.

- ⦿ Eserleri: Gizli Figanlar, Firak-ı Irak, Batarya ile Ateş, Malta Geceleri (şiiir); Çal Çoban Çal, Tarihin Yılan Hikâyesi, İki Dost (makale).

Ali Ekrem Bolayır

- ⦿ Namık Kemal'in oğludur. Türk-Yunan Savaşı'nı işleyen "Vasiyet" adlı şiiri büyük yankılar uyardırmıştır.
- ⦿ Şiirlerinde toplumsal konulara yönelmiş, heceyi ilk kullananlar arasında yer almıştır.
- ⦿ Çocuk Şiirleri, Şiir Demeti yapıtlarıyla çocuk şiirlerinin ilk örneklerini veren şairler arasında yer almıştır.
- ⦿ Eserleri: Kaside-i Askeriyye (Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi'ne nazire), Kırmızı Fesler (hiciv), Çocuk Şiirleri (heceyle), Ordunun Defteri (nazım-nesir karışık millî şiirler)...

Ahmet Hikmet Müftüoğlu

- ⦿ Servetifünun Dönemi'nde yazdığı hikâyelerini "Haristan ve Gülistan" adlı kitapta toplamıştır.
- ⦿ Bireysel konuları ele alır, sanatlı bir üslup kullanır.
- ⦿ Eserleri: Haristan ve Gülistan (hikâye), Gönül Hanım (roman), Çağlayanlar (hikâye).

FECRİATİ EDEBİYATI

- 1901'de Servetifünun dergisi kapatılmış, topluluk dağılmıştır. 1908 II. Meşrutiyet hareketinden sonra, 1909'da bazı genç edebiyatçılar bir bildiri yayımlayarak Servetifünun ilkeleriyle edebiyat yapacaklarını ilan etmişlerdir. Ancak bu hareketin ömrü kısa olmuş, Fecriati Topluluğu 1911'de dağılmıştır.
- Edebiyatımızda “bildiri” (beyanname, manifesto) yayımlayan ilk topluluktur.
- “Sanat şahsi ve muhteremdir.” (Sanat kişisel ve saygıdeğerdir.) görüşünü savunmuşlardır.
- Servetifünunculara tepki olarak ortaya çıkmışlar, onları yeteri kadar Batı yanlısı olamamakla suçlamışlar ancak Servetifünuncuların sanat anlayışını sürdürmüşlerdir.
- Bu edebi topluluk bir bakıma Serveti-fünun'la Millî Edebiyat arasında bir köprü işlevi görmüştür.
- Şiirlerinde ağır, süslü bir dil kullanmışlar; Arapça, Farsça sözcük ve tamlamalara sıkça yer vermişlerdir.
- Serbest müstezat nazım biçimini geliştirerek kullanmışlardır.
- Düzyazı alanında önemli bir varlık gösterememişlerdir. Şiirde özellikle sembolizmden etkilenmişlerdir.

- ⦿ Sanat anlayışlarında bir bütünlük olmadığı için kısa süre içinde topluluk dağılmıştır.
- ⦿ Topluluğu oluşturan sanatçıların çoğu Millî Edebiyat akımına katılmış; Fecriati edebiyatı, bir tek Ahmet Haşim’le anılır olmuştur.
- ⦿ Fecriati’nin şiirdeki öncü ismi Ahmet Haşim’dir.
- ⦿ Diğer sanatçılar arasında Yakup Kadri, Emin Bülent, Tahsin Nahit, Ali Canip, Refik Halit gibi isimler yer alır.

FECRIATİ EDEBİYATI SANATÇILARI

Ahmet Haşim

- ⦿ Fecriatî topluluğunun en önemli şairidir. Meşrutiyetin yazınsal karmaşa ortamında onun şiiri, ayrı bir ses olarak kendisini göstermiştir.
- ⦿ Ona göre şiir; duyulmak, hissedilmek için yazılmalıdır. Şiir sessiz bir şarkıdır.
- ⦿ Şiirleri; yoruma açık, sözden çok musikiye yakındır.
- ⦿ Şiirlerinde sembolizm ve empresyonizmin etkileri görünür.
- ⦿ Şiirlerinin hemen hepsinde melankoli, uzak diyarlara duyulan özlem söz konusudur.
- ⦿ Şiiri bir yandan Verlaine müziğine yaklaşırken bir yandan da Şeyh Galip’in parıltısını taşır.

- İçinde bulunduğu hayattan uzaklaşıp hayali bir aleme sığınma arzusu vardır (“O Belde” şiiri).
- Dili şiirlerinde, süslü ve sanatlı; düzyazılarında sadedir. Bütün şiirlerinde aruzu kullanmıştır.
- 1921’de basılan ilk şiir kitabı “Göl Saatleri”nin başındaki manzumeler, bu dönemin asıl eserleridir.
- İlk şiirlerinde Muallim Naci, Abdülhak Hâmid ve daha çok da Tevfik Fikret’le Cenap Şahabettin’in etkileri görülür.
- Eserleri: Piyale, Göl Saatleri (şiir); Gura-bahane-i Laklakan (sohbet-fıkra); Bize Göre (fıkra-deneme); Frankfurt Seyahatnamesi (gezi yazısı).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

- Sanat yaşamına Fecriati topluluğunun edebî anlayışına bağlı, bireyci çizgide eserler vererek başladı.
- Eserlerinde realizm akımının ilkelerine bağlı kalmakla birlikte kendi kişiliğini gizlemeyerek bazen okuyucuya seslendi.
- Sonraki yıllarda Millî edebiyat anlayışına yöneldi.
- Eserleri: Nur Baba, Kiralık Konak, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore, Ankara, Yaban, Bir Sürgün, Panorama, Hep O Şarkı (roman); Bir Serencam, Rahmet, Millî Savaş Hikâyeleri (hikâye);

Erenlerin Bağından, Okun Ucundan (mensur şiir); Nirvana, Veda (tiyatro); Zoraki Diplomat, Vatan Yolunda, Politikada 45 Yıl, Gençlik ve Edebiyat Hatıraları (anı)...

Emin Bülent Serdaroğlu

- ⦿ Servetifünun edebiyatı özellikle de Tevfik Fikret'in etkisi altında kalmıştır fakat onun şiirlerinde sosyal temalar daha fazladır.
- ⦿ Şiirlerinde sanatlı bir söyleyişi tercih eden sanatçı, genelde bireysel, lirik, destani temaları işlemiştir.
- ⦿ Ölçü ve kafiye gibi biçimsel unsurlara fazla titizlik göstermemiştir.
- ⦿ Fecriatî'nin bireyci anlayışını zamanla terk ederek sosyal ve millî konularda şiirler yazmıştır.
- ⦿ Şiirleri: Kin, Hatay'a Selam, Dev Şarkısı (Daha sonraları Emin Bülent'in Şiirleri adında bir kitapta toplanmıştır.).

Tahsin Nahit

- “Adalar, Kamer ve Zühre şairi” olarak tanınmıştır.
- Genelde kadın ve aşk temalarını işler.
- Şiirlerinde Ahmet Haşim’in etkisi görülür.
- Tiyatroyla da yakından ilgilenen sanatçı birden çok yazarın birlikte çalışması sonucu meydana getirilen ortak tiyatro eserlerinin ilk örneklerini vermiştir.
- Eserleri: Ruh-ı Bîkayd (şiir); Yakarım Bu Şehri Evlendiğin Gün, Hicranlar, Jön Türk, Firar (tiyatro)...

MİLLÎ EDEBİYAT

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ (1911-1923)

- 1911 yılında Selanik'te Ali Canip Yöntem, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'in çıkarmaya başladıkları "Genç Kalemler" dergisi etrafında toplanan sanatçıların oluşturduğu bir edebiyat akımıdır.
- Bu genç sanatçılar, vatani kurtarmak için ortaya çıkmış olan Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük düşünce akımlarından Türkçülük fikrini seçerek bunun savunuculuğunu yapmışlardır.
- Türkçülük akımının savunucusu Mehmet Emin Yurdakul (1869-1944), Millî Edebiyat akımının öncü ismidir.
- Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" adlı makalesinden dolayı "Yeni Lisan Hareketi" adıyla da anılan Millî Edebiyat akımı; İstanbul Türkçesinin kullanıldığı, millî kaynaklara yönelik yeni bir edebiyat anlayışının başlangıcı olmuştur.
- Millî Edebiyat, Cumhuriyet Dönemi'ne kadar (1923) devam etmiş, bu dönemden sonra da etkisini sürdürmüştür.

- ⦿ Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Beş Hececiler (Orhan Seyfi Orhon, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Nafiz Çamlıbel), Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Halide Edip Adivar, Aka Gündüz, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu dönemin önemli eserlerini vermişlerdir.
- ⦿ Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Rasim, Rıza Tevfik Bölükbaşı gibi isimler de bu dönemde eser vermiştir ancak herhangi bir akıma bağlanmadan bağımsız bir şekilde eserlerini oluşturmuşlardır.
- ⦿ Bu dönemde yaşamış olan sanatçıların bir çoğu Cumhuriyet Dönemi'nde de eser vermeye devam etmiş isimlerdir.
- ⦿ Millî Edebiyat Dönemi'nde İstanbul'un dışına çıkılmış, böylelikle her tabakadan insanın yaşantısı eserlerde konu olarak kullanılmıştır. Yalın bir dil ve hece ölçüsü kullanılmıştır.

Yeni Lisan (Dil) İlkeleri

- ▶ Arapça ve Farsça dil bilgisi kuralları ile -bazı istisnalar dışında- bu kurala göre yapılmış tamlamalar kullanılmamalıdır.
- ▶ Konuşmada, İstanbul ağzı esas olarak kabul edilmelidir.
- ▶ Arapça ve Farsça kelimeler Türkçe telaffuzlarına göre yazılmalıdır.

- Arapça ve Farsçadan gelen sözcüklerden, konuşma diline kadar girip yaygınlaşmış olanlar Türkçeleşmiş sayılmalı ve kullanılmalıdır.
- Bilim dilinde kullanılan Arapça ve Farsça terimlerin kullanılmasına devam edilmelidir.
- Diğer Türk lehçelerinden kelime alınmamalıdır.

MİLLÎ EDEBİYAT SANATÇILARI

Mehmet Emin Yurdakul

- ⦿ Osmanlıcılık ve İslamcılık akımlarına karşı Türkçülüğü savunan şiirler yazdı.
- ⦿ İlk şiirlerini Servetifünun Dönemi'nde yayımlayan yazar, Cenge Giderken adlı şiiriyle Millî Edebiyat şiirinin öncüsü sayıldı.
- ⦿ Dönemin şiir anlayışı dışında, yalın bir dille ve hece ölçüsüyle (Farklı hece kalıpları kullanmıştır.) yazdığı şiirlerle halkın sesi oldu.
- ⦿ Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi'nde de aynı çizgide şiirler yazdı.
- ⦿ Genellikle millî konuları işleyen sanatçı, "Millî Şair" unvanı ile anıldı.
- ⦿ Eserleri: Türkçe Şiirler, Türk Sazı, Ey Türk Uyan, Turan'a Doğru, Ordunun Destanı, Tan Sesleri.

Ömer Seyfettin

- ⦿ Maupassant tarzı hikâyenin (olay öyküsü) edebiyatımızdaki öncüsüdür.
- ⦿ Realist bir hikâyecidir.
- ⦿ “Genç Kalemler” dergisindeki yazılarıyla ünlendi. Derginin ilk sayısında yayımlanan “Yeni Lisan” başlıklı yazısı “Millî Edebiyat” akımının başlangıç bildirgesidir.
- ⦿ Yazılarında; yalın, halkın konuştuğu ve anladığı bir dil kullanmak gerektiğini savundu.
- ⦿ Eserleri: Efruz Bey, Ashab-ı Kehfimiz (roman); Yüksek Ökçeler, Bomba, Diyet, Gizli Mabet, Bahar ve Kelebekler, Pembe İncili Kaftan, Beyaz Lale, Kaşağı, Yalnız Efe, Falaka (hikâye)...

Ali Canip Yöntem

- ⦿ Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin’le “Milli Edebiyat”ın ilkelerini belirlemiştir.
- ⦿ Hece ölçüsüyle şiirler de yazmıştır. Ancak daha sonra edebiyat incelemelerine ağırlık vermiştir.
- ⦿ Eserleri: Geçtiğim Yol (şiir), Milli Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey ile Münakaşalarım (makale)...

Ziya Gökalp

- ⦿ Türkçülük düşüncesini sistemleştirmiştir.
- ⦿ Şiiri, düşüncelerini halka yaymak için bir araç olarak kabul etmiştir.
- ⦿ Önceleri, bütün dünya Türklerini bir bayrak altında toplamayı amaçlayan “Turancılık” görüşüne bağlıyken sonraları “Türkçülük” düşüncesine yönelmiştir.
- ⦿ Konuşma dilini yazı diline uygulayarak eserlerinde İstanbul Türkçesini kullanmaya özen göstermiştir.
- ⦿ Milli ölçümüzün hece ölçüsü olduğunu söylemiştir.
- ⦿ Eserleri: Kızıl Elma, Yeni Hayat, Altın Işık, Türkçülüğün Esasları, Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak, Malta Mektupları...

Hamdullah Suphi Tanrıöver

- ⦿ Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında Meclis’te yaptığı coşkulu konuşmalarıyla tanınmıştır.
- ⦿ 1911’de Fecriati topluluğundan ayrılarak Millî Edebiyat akımına bağlanmış, söylevleriyle (hitabetleriyle) Millî Edebiyat hareketine güç katmıştır.
- ⦿ Eserleri: Dağ Yolu (söylev), Günebakan (makale).

Yusuf Akçura

- ⦿ Sanatçı kimliğinden çok, siyaset adamı kimliğiyle öne çıkmıştır.
- ⦿ “Üç Tarz-ı Siyaset” adlı eseri Türkçülüğün manifestosu kabul edilmektedir.
- ⦿ Eserleri: Üç Tarz-ı Siyaset, Mevkufiyet Hatıraları, Türk Yıllığı...

Halide Edip Adıvar

- ⦿ İlk zamanlar İngiliz edebiyatının etkisinde romanlar yazmış, bu romanlarında aşkı işlemiş, kadın psikolojisi üzerinde durmuştur; sonraları Türkçülük akımını benimsemiş, romanlarında Kurtuluş Savaşı’nı işlemiştir.
- ⦿ İzmir’in işgalini protesto etmek için Sultanahmet Mitingi’nde etkili bir konuşma yapmıştır.
- ⦿ Eserleri: Handan, Yeni Turan, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, Sinekli Bakkal, Seviye Talip, Kalp Ağrısı, Zeyno’nun Oğlu, Tatarcık (roman); Dağa Çıkan Kurt, Harap Mabetler, İzmir’den Bursa’ya, Kubbede Kalan Hoş Seda (hikâye); Türk’ün Ateşle İmtihanı, Mor Salkımlı Ev (anı); Kenan Çobanları, Maske ve Ruh (tiyatro).

Refik Halit Karay

- ⦿ Memleket edebiyatının asıl temsilcisidir. Anadolu gerçeği, Türk edebiyatına ilk olarak onun “Memleket Hikâyeleri” adlı yapıtıyla girmiştir.
- ⦿ Sürgün hayatında tanıdığı Anadolu’yu ve Anadolu dışındaki yerleri (özellikle Beyrut ve Halep’i) anlatmıştır.
- ⦿ Realizmden etkilenmiştir.
- ⦿ “Kirpi” takma adıyla mizahi hicivler yazmıştır.
- ⦿ Gözlem yeteneği, sade ve akıcı üslubu, betimlemedeki ustalığı ve mizahi görüş yeteneğiyle tanınır.
- ⦿ Eserleri: Sürgün, Bugünün Saraylısı, İstanbul’un İç Yüzü, Nilgün, Yezid’in Kızı, Kadınlar Tekkesi, Yeraltında Dünya Var (roman); Memleket Hikâyeleri, Gurbet Hikâyeleri (hikâye); Kirpinin Dedikleri (mizah); Deli (tiyatro).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

- ⦿ Romanlarında Tanzimat’tan itibaren Türk toplumunun geçirdiği değişimleri, bunların getirdiği sosyal konuları, aydın-halk ilişkilerini işler.

- ⦿ Eserleri: Kiralık Konak, Yaban, Ankara, Sodom ve Gomore, Hüküm Gecesi, Panorama, Nur Baba, Hep O Şarkı, Bir Sürgün (roman); Bir Serencam, Milli Savaş Hikâyeleri (hikâye); Erenlerin Bağından, Okun Ucundan (mensur şiir); Zoraki Diplomat, Anamın Kitabı, Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, Vatan Yolunda, Politikada 45 Yıl (anı); Ergenekon (makale); Atatürk (biyografi).

Reşat Nuri Güntekin

- ⦿ Anadolu'yu ve yerli hayatımızı romana geniş çapta sokması, tasvir ve tahlilciliği, özellikle kendisine büyük bir ün kazandıran Çalıkuşu'nda çizdiği öğretmen tipi, ayrıca batıl inançlar, din ve Batılılaşma üzerine geliştirdiği görüşleri ile öne çıkmıştır.
- ⦿ Eserleri: Çalıkuşu (aslında bir tiyatro eseri olarak yazılmıştır), Yaprak Dökümü, Yeşil Gece, Gizli El, Acımak, Damga, Dudaktan Kalbe, Akşam Güneşi, Miskinler Tekkesi, Kavak Yelleri (roman); Olağan İşler, Leyla ile Mecnun, Sönmüş Yıldızlar, Tanrı Misafiri (hikâye).

Aka Gündüz

- ⦿ Teknik bakımdan ustalığa ulaşamamış olsa da milliyetçi, realist, kimi zaman da natüralist tavrı ile bu dönem romanının önemli temsilcileri arasında yer alır.
- ⦿ Eserleri: “Dikmen Yıldızı” romanı ve “Bozgun” şiiri ön planda olan eserleridir.

BAĞIMSIZ SANATÇILAR

Yahya Kemal Beyatlı

- ⦿ Millî Edebiyat Dönemi'nde, bağımsız bir çizgide, saf şiir anlayışıyla şiirler yazmış ve bu çizgisini Cumhuriyet Dönemi'nde de devam ettirmiştir.
- ⦿ Batı şiirinden yararlanan şairin şiirinde parnasizm ve sembolizm etkisi görülür.
- ⦿ Aruz ölçüsünü Türkçeye başarıyla uygulamış ve eski nazım biçimleri ile yeni konular işlemiştir.
- ⦿ Genelde bir “aşk” ve “İstanbul” şairi olarak bilinse de eserlerinde tarih, vatan ve millet hep ön planda olmuştur.
- ⦿ “Ok” adlı şiiri hariç, bütün şiirlerinde aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- ⦿ Eserleri: Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyla, Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş (şiir); Aziz İstanbul, Eğil Dağlar, Siyasi ve Edebî Portreler, Tarih Musahabeleri, Edebiyata Dair, Çocukluğum Gençliğim Siyasi ve Edebî Hatıralarım (düzyazı).

Saf (Öz) Şiir

- Bir mesaj verme kaygısından uzak, amacı sadece estetik (güzellik) olan şiidir.
- Sembolizm etkisinin baskın olduğu saf şiirde estetik, sanatsallık ve bireysellik ön plandadır.
- Saf şiirin Türk edebiyatındaki öncüleri Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı'dır.

Mehmet Akif Ersoy

- ⦿ Manzum hikâye türünü geliştiren isimdir.
- ⦿ Türkçeyi aruza uydurmada büyük bir başarı sağlamıştır.
- ⦿ Şiirinde içerik her zaman ön planda olmuştur. Bunun yanında şair şiirlerinin biçimini ve estetiğini de önemsemiştir.
- ⦿ Şiirlerinde hemen her konuyu ele almıştır. Şiirlerinde gözlem ve kompozisyon önemlidir.
- ⦿ Eseri: Safahat.

Manzum Hikâye:

- Biçimsel olarak şiire benzeyen (ölçülü, uyaklı, dizeler hâlinde yazılmış) hikâyelere denir.
- Şiirde bireysellik, duygu, imge, çağrışım ve çok anlamlılık; manzum hikâyede ise olay, anlatma, gösterme ve tek anlamlılık ön plandadır.
- Türk edebiyatında bu türün ilk örnekleri Tevfik Fikret tarafından verilmiştir.
- Mehmet Âkif, manzum hikâye türünü geliştiren isim olmuştur.

Hüseyin Rahmi Gürpınar

- ⦿ Türk edebiyatında natüralizm akımının ve popüler roman anlayışının en önemli temsilcilerindendir.
- ⦿ Türk edebiyatında sokağı edebiyata taşıyan yazar olarak da bilinir.
- ⦿ Romanlarını “toplum için sanat” anlayışıyla kaleme almıştır.
- ⦿ Okuru eğlendirerek eğitmeyi amaçlar. Romanlarında mizah yoluyla toplumsal eleştiriye yer vermiştir.
- ⦿ Eserleri: Şık, Şıpsı, Kesik Baş, Mürebbiye, İffet, Tesadüf, Gulyabani, Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Utanmaz Adam, Deli Filozof, Hakk’a Sığındık, Kaynanam Nasıl Kudurdu, Ben Deli

Miyim, Efsuncu Baba (roman); Kadınlar Vaizi, İki Hödüğün Seyahati, Eti Senin Kemiği Benim, Tünelden İlk Çıkış (hikâye); Kadın Erkekleşince, Hazan Bülbülü, Tokuşan Kafalar (tiyatro).

Rıza Tevfik Bölükbaşı

- ⦿ Servetifünun sanatçılarından etkilense de topluluklarına dahil olmamıştır.
- ⦿ “Filozof Rıza” olarak anılmıştır.
- ⦿ Önceleri aruz ölçüsüyle şiirler yazmış, daha sonra âşık tarzı ve dini-tasavvufi halk şiiri geleneğinden faydalanarak koşma ve nefesler yazmıştır.
- ⦿ Eserlerinde Karacaoğlan ve Dertli’nin etkileri görülür.
- ⦿ Empresyonist bir görüşü, zengin bir mecaz dünyası vardır.
- ⦿ Şiir, anı, eleştiri, edebi inceleme, felsefi nesir, çeviri türlerinde ürün vermiş, şiirlerinde didaktik olmaktan kaçınmış; aşk, anı, vatan hasreti, tabiat güzellikleri, gurbet temalarında eser vermiştir.
- ⦿ “Uçun Kuşlar” adlı şiiriyle tanınmıştır.
- ⦿ Eserleri: Serab-ı Ömrüm (şiir), Ömer Hayyam ve Rubaileri, Felsefe Dersleri...

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

Cumhuriyet Dönemi'nin Genel Özellikleri

- ⦿ Konuşma dili ile yazı arasındaki fark kalkmış, eserlerde sade bir dil kullanılmıştır.
- ⦿ Sanatçılar, eserlerinde Anadolu'ya yönelmişlerdir.
- ⦿ Atatürk inkılâpları ve çağdaşlıkla ilgili konulara yer verilmiştir.
- ⦿ Millî Edebiyat Dönemi'nde başlayan edebî eserlerde millî değerlerin işlenmesine Cumhuriyet'in ilk yıllarında devam edilmiştir.
- ⦿ Milli mücadele ruhu, modern hayatın getirdiği sıkıntılar, ideolojik yaklaşımlar, yeni bir devlet kurmanın heyecanı, bireyin iç dünyası eserlere yansımıştır.
- ⦿ Köy ve kasaba hayatı, iş ve işçi sorunları, köyden kente göç, gecekondu hayatı, kuşaklar arası çatışmalar, ekonomik sıkıntılar, yalnızlık, Batılılaşma, Türk tarihi ve insan psikolojisi gibi konular sıkça işlenmiştir.
- ⦿ Türk edebiyatının zengin tarihî birikimi ile modern dünyanın sağladığı verilerden faydalanılmıştır.

- ⦿ Psikoloji alanında gerçekleştirilen bilimsel çalışmalardan yararlanılmıştır.
- ⦿ Eserlerde, modern-postmodern fikrî ve edebî hareketlerden esinlenilmiştir.
- ⦿ Şiirde, aruz ölçüsü neredeyse tamamen bırakılmış; hece ölçüsüne ve özellikle serbest şiire ilgi artmıştır.
- ⦿ Özellikle ilk zamanlar dilde sadeleşme eğilimi devam etmiş, sonraları Batılı akımların da etkisiyle edebî metinlerde anlamsızlığı, kapalılığı amaçlayan üsluplar tercih edilmiştir.
- ⦿ Pek çok türde çok sayıda eser verilmiş, çokça sanatçıya kendini tanııtma imkânı sağlanmıştır.
- ⦿ Bireysel meseleleri konu edinen, sosyal problemlere eğilen ya da türlü ideolojilerin çıkırtkanlığını yapan birbirinden farklı çizgilerde çok sayıda edebî eser ortaya konulmuştur.
- ⦿ Belli ilkeler etrafında bazı edebî topluluklar (Beş Hececiler, Garipçiler, Yedi Meşaleciler, İkinci Yeniler, Maviciler, Hisarcılar) ortaya çıkmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ŞİİR

SAF (ÖZ) ŞİİR ANLAYIŞI

- ⦿ Millî Edebiyat Dönemi'nde Ahmet Haşim'in "Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar" adlı yazısıyla kuralları belirlenen "saf şiir anlayışı", Cumhuriyet Dönemi'nde gelişimini sürdürmüştür.
- ⦿ Saf şiir anlayışına göre;
 - ▶ Şiir, soylu bir sanattır ve emek işidir.
 - ▶ Şiir dili, estetik ve biçim her şeyin üzerindedir.
 - ▶ Amaç iyi ve güzel şiir yazarak okuyucuda estetik zevk uyandırmaktır.
 - ▶ Şiirler ideolojinin esiri olmamalıdır; şiirde didaktiklikten kaçınılmalı, içsellik ve bireysel yaklaşımlar olmalıdır.
 - ▶ Şiirde ritim ve ahenk, kafiye ile sağlanır.
 - ▶ Şiirde imge ve çağrışımlar önemlidir.
 - ▶ Şairler anlaşılacak için değil; duyulmak, hissedilmek için şiir yazarlar.
 - ▶ Sembolizmin etkisi vardır.

- ⦿ Saf şiirde Ahmet Haşim ve Yahya Kemal öncü isimlerdir. Cumhuriyet Dönemi'nde temsilcileri: Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Behçet Necatigil, Asaf Halet Çelebi, Necip Fazıl Kısakürek, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sedat Umran ve Yedi Meşaleciler.

Ahmet Hamdi Tanpınar

- ⦿ Eserlerinde Doğu-Batı çatışması, rüya, zaman, bilinçaltı kavramları öne çıkar.
- ⦿ Şiirde sembolizmden etkilenmiştir.
- ⦿ Eserleri: Bütün Şiirleri; Huzur, Sahnenin Dışındakiler, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Mahur Beste, Aynadaki Kadın (roman); Abdullah Efendi'nin Rüyalari, Yaz Yağmuru (hikâye); Beş Şehir, Yaşadığım Gibi (deneme); XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Üzerine Makaleler (inceleme)

Necip Fazıl Kısakürek

- ⦿ Modern Türk şiirinin mistik şairidir. İlk dönem şiirlerinden sonra mistik konuları, madde ve ruh ilişkisini, insanın evrendeki yerini konu edinen şiirler yazmıştır.
- ⦿ Şiirleri ve tiyatrolarıyla ün kazanmış usta bir sanatçıdır.
- ⦿ “Büyük Doğu” ve “Ağaç” dergilerini çıkarmıştır. Şiirlerini “Çile” başlığı altında toplamıştır.

- ⦿ Eserleri: Çile, Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı (şiiir); Tohum, Bir Adam Yaratmak, Para, Reis Bey (tiyatroy); Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil (hikâye); Aynadaki Yalan, Kafa Kâğıdı (roman)

Ahmet Muhip Dıranas

- ⦿ Şiirlerinde aşk önemli bir yere sahiptir. Şiirlerinde doğa ve ölüm temalarını da işlemiştir.
- ⦿ Ölçü ve uyağa sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. “Olvido, Kar, Serenat, Fahriye Abla, Ağrı” şiirleriyle tanınmış ve sevilmiştir.
- ⦿ Eserleri: Şiirler; Gölgeler, O Böyle İstemezdi (tiyatroy)

Cahit Sıtkı Tarancı

- ⦿ Şiirlerinde, “ölüm korkusu” ve “yaşama sevinci” iç içedir.
- ⦿ Şiirlerini ahenkli bir biçimde, konuşma diliyle yazmıştır.
- ⦿ Şiirde biçime, kafiyeve, ahenge önem vermiştir.
- ⦿ Hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri de serbest şiirleri de vardır.
- ⦿ “Memleket İsterim, Otuz Beş Yaş, Desem ki ve Gün Eksilmesin Pencereden” şiirleriyle tanınmıştır.

- ⦿ Eserleri: Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel, Sonrası (şiir); Ziya'ya Mektuplar (mektup)

Asaf Halet Çelebi

- ⦿ Şiirlerinde dinlerden, ideolojilerden, toplumsal olaylardan çok; Anadolu-İran-Hindistan çizgisi üzerinde uzanan bir yaşamın görünümelerini, sesler aracılığıyla dile getirmiştir.
- ⦿ Eserleri: He, Lâmelif, Om Mani Padme Hum (şiir)

Sedat Umran

- ⦿ Kendine özgü bir şiir dünyası vardır.
- ⦿ Şiirindeki kendine özgü yön, eşya ile kurduğu ve metafiziğe uzanan güçlü ilişkiden kaynaklanır.
- ⦿ Ona göre eşya ile insan ruhu arasında gizli ve sihirli bir yakınlık vardır.
- ⦿ Eşyanın iç dünyasını imgelerle ve sembollerle yansıtarak Türk şiirine büyük bir yenilik getirmiştir.
- ⦿ “Nesne şairi” olarak tanınmıştır.
- ⦿ Eserleri: Meşaleler, Leke, Gittin Taş Atarak Denizlerime, Kara Işıldak, Kış Dörtlükleri, Sonsuzluk Atı, Aşkın Kaması (şiir); Büyük Alman Şairleri, Diyaloglar, Aforizmalar (çeviri)

YEDİ MEŞALECİLER

- ▶ Öz şiir anlayışını benimseyen ilk gruptur.
- ▶ Beş Hececileri eleştirmişler, onlara karşı çıkmışlardır.
- ▶ İlkelerini “samimilik, içtenlik, canlılık ve devamlı yenilik” şeklinde açıklamışlar; Fransız edebiyatını örnek alacaklarını bildirmişlerdir.

- Onlara göre “şiiir, hiçbir fikir ve ideolojinin hizmetinde kullanılamaz; gerçek şiiir, sanat için yazılır.”
- Şiirlerini “Yedi Meşale” adlı bir kitapta toplamışlardır.
- Türk şiirine herhangi bir yenilik getiremeden şairlerin çoğu zamanla şiiri bırakarak başka alanlara geçmişlerdir.
- Yedi Meşale Sanatçıları: Ziya Osman Saba, Sabri Esat Siyavuşgil, Yaşar Nabi Nayır, Muammer Lutfi Bahşi, Vasfi Mahir Kocatürk, Cevdet Kudret Solok, Kenan Hulisi Koray.

Ziya Osman Saba

- ⦿ Eserleri: Sebil ve Güvercinler, Geçen Zaman (şiiir); Mesut İnsan Fotoğrafhanesi (hikâye)

Sabri Esat Siyavuşgil

- ⦿ “Yedi Meşale” adını koyan sanatçıdır.
- ⦿ Eserleri: Odalar ve Sofalar (şiiir), Karagöz (deneme).

Yaşar Nabi Nayır

- ⦿ Varlık dergisinin kurucusudur.

- ⦿ Eserleri: Onar Mısra, Kahramanlar (şiiir); Bu da Bir Hikâyledir, İnkılâp Çocukları, Sevi Çıkmazı, Köyün Namusu, Radyonofik Öyküler (hikâye); Bir Kadın Söylüyor, Âdem ve Havva (roman)

Muammer Lütfi Bahşı

- ⦿ Basılmış bir şiir kitabı yoktur, şiirlerinin bir kısmı “Yedi Meşale” adlı ortak kitapta yer almıştır.

Vasfi Mahir Kocatürk

- ⦿ Eserleri: Tunç Sesleri, Geçmiş Geceler (şiiir); Yaman, Sanatkâr, On İnkılâp (tiyatro)

Cevdet Kudret Solok

- ⦿ Eserleri: Birinci Perde (şiiir); Sokak (hikâye); Havada Bulut Yok, Karıncayı Tanırsınız (roman); Tersine Akan Nehir, Rüya İçinde Rüya, Kurtlar (tiyatro)

Kenan Hulusi Koray

- ⦿ Yedi Meşalecilerin şiir yazmayan tek sanatçısıdır.
- ⦿ Eserleri: Bir Yudum Su, Bahar Hikâyeleri, Bir Otelde Yedi Kişi (hikâye); Osmanoflar (roman)

TOPLUMCU EĞİLİMLERİ YANSITAN ŞİİR (1923-1960)

- ⦿ Toplumsal gerçekleri yansıtmayı, sorunlara çözümler üretmeyi amaçlayan bir şiir akımıdır.
- ⦿ Yirminci yüzyılın başlarında, neredeyse tüm dünyada eş zamanlı olarak gelişen siyasal ve toplumsal hareketlere bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal gerçekçilik ya da sosyalist gerçekçilik adı verilen bu akım; şiirden edebiyatın ve sanatın her alanına kadar etkisini gösterir.
- ⦿ Emekçilerin sorunları, emek-sermaye çelişkisini, halkçılık, insan, toplum ve üretim ilişkileri gibi temaları konu alan bu akım, “toplum için sanat” görüşünü benimser.
- ⦿ Materyalist, Marksist ve sosyalist bir dünya görüşü üzerinde temellendirilmiştir.
- ⦿ Söylev üslubundan ve emredici anlatımdan yararlanılmıştır.
- ⦿ Fütürizm (Gelecekçilik) akımından etkilenilmiş, Rus şair Mayakovski örnek alınmıştır. Serbest nazım kullanılmıştır.
- ⦿ Nazım Hikmet, Rıfat Ilgaz, Attilâ İlhan, Hasan İzzettin Dinamo, Vedat Nedim Tör, Ercüment Behzat Lav bu anlayışla şiirler yazan sanatçılardan bazılarıdır.

Serbest Nazım

- Şiirin belli bir ölçüsü yoktur.
- Dizelerdeki hecelerin sayıları, uzunluk ve kısalıkları belli bir düzene ve belli bir kalıba göre sıralanmaz.
- Uyak ve redif kullanmak ya da kullanmamak şaire kalmıştır.
- Şiirin ahengi ses ve kelime tekrarlarıyla sağlanabilir.
- Serbest nazmın yaygınlaşmasını sağlayan kişi Nazım Hikmet'tir.

Nazım Hikmet

- ◉ Serbest ve toplumcu şiirin öncüsüdür. Fütürist şair Mayakovski'den etkilenmiştir.
- ◉ Şiirde; ölçüyü atmış, Marksist felsefeyi savunmuş, serbest nazmın yaygınlaşmasını sağlamıştır.
- ◉ Dize anlayışını yıkmış ancak öze önem verdiği için gelenekten kopmamıştır.
- ◉ Şiir dışında roman, tiyatro, masal, mektup gibi türlerde eser vermiştir.
- ◉ Eserleri: Memleketimden İnsan Manzaraları, 835 Satır, Jokond ile Si-Ya-U, Varan 3, 1+1=1, Kuvayı Milliye Destanı, Şeyh Bedreddin Destanı, Sesini Kaybeden Şehir (şiir); Kafatası, Ferhat

ile Şirin, Yusuf ile Menofis, Demokles'in Kılıcı (tiyatro); Kan Konuşmaz, Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim (roman); Piraye'ye Mektuplar, Kemal Tahir'e Mahpusane'den Mektuplar (mektup)

Fütürizm (Gelecekçilik)

- Şiirde duygunun yerine 20. yüzyılın dinamizmi olan makine ve fabrika gürültüsünün ön planda olduğu sanat akımıdır. Öncüsü Marinetti'dir.

Rıfat Ilgaz

- ⦿ Yoksulların yaşamını mizahi bir tutumla yansıtmıştır.
- ⦿ “Adembaba” dergisini çıkarmıştır. “Hababam Sınıfı” adlı romanıyla tanınır.
- ⦿ Eserleri: Yarenlik, Sınıf, Yaşadıkça (şiir); Hababam Sınıfı, Karartma Geceleri, Pijamalılar, Yıldız Karayel, Sarı Yazma (roman); Yokuş Yukarı, Dördüncü Bölük (anı); Radarın Anahtarı, Saksığanın Kuyruğu, Garibin Horozu (hikâye); Abbas Yola Giden (tiyatro)

Hasan İzzetin Dinamo

- ⦿ Şiir, hikâye ve roman türünde eserler yazmıştır.

- ⦿ Eserleri: Adsız Kitap, Karacaahmet Senfonisi, Özgürlük Türküsü, Mapushanemden Şiirler, Sür-gün Şiirleri, Gecekondundan Şiirler (şiir); Kutsal İsyan, Kutsal Barış, Ateş Yılları, Öksüz Musa (roman); Savaşta Çocuklar (hikâye)

Ercüment Behzat Lav

- ⦿ Modern şiir biçimlerini yerli temalara uygulayan deneyci, yenilikçi bir şair olarak bilinir.
- ⦿ Serbest ölçüyle yazan ilk Türk şairlerindendir.
- ⦿ Zamanında Batı'da moda olan dadaizm, fütürizm, kübizm ve sürrealizm akımlarının etkilerini şiirine yansıttı.
- ⦿ İronik şiir türünün ilk önemli temsilcisidir.
- ⦿ Eserleri: S.O.S., Kaos, Açıl Kilidim Açıl, Mau Mau, Üç Anadolu Manzum (şiir); Karagöz Stepte (tiyatro)

MİLLÎ EDEBİYAT ANLAYIŞINI YANSITAN ŞİİR

- ⦿ Cumhuriyet'in ilk yıllarında Millî Edebiyat Dönemi'nde başlayan edebî eserlerde millî değerlerin işlenmesine devam edilmiştir.
- ⦿ Cumhuriyet Dönemi'nde Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairler Anadolu insanını ve coğrafyasını millî duyarlıkla ifade etme amacı gütmüşlerdir.

- ⦿ Vatan ve millet sevgisini aşlamak amaçlanmış; milliyetçilik, temel duygu olarak işlenmiştir.
- ⦿ Şiirlerde sade ve süsten uzak bir konuşma dili kullanılmıştır.
- ⦿ İmge, ses akışı ve ritim açısından modern Türk şiirinden faydalanılmışsa da şiirlerde hece ölçüsü kullanılmıştır.
- ⦿ Millî edebiyat anlayışını sürdüren sanatçılar şunlardır: Ahmet Kutsi Tecer, Orhan Şaik Gök-yay, Kemalettin Kamu, Arif Nihat Asya, Zeki Ömer Defne, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Bekir Sıtkı Erdoğan ve Beş Hececiler (Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozan-soy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç).

Ahmet Kutsi Tecer

- ⦿ Nerdesin şiiriyle tanınmış ve sevilmiştir. Âşık Veysel'i edebiyatımıza kazandırmıştır.
- ⦿ Halk şiiri geleneğine bağlı bir şairdir. Halk edebiyatı ve folklor konularında çalışmaları vardır.
- ⦿ Şair ve oyun yazarıdır.
- ⦿ Şiirlerinin temel malzemesi türküler, destanlar, efsaneler, gelenek ve göreneklerdir.
- ⦿ Orda Bir Köy Var Uzakta şiiri en başarılı şiirleri arasındadır.
- ⦿ Eserleri: Şiirler; Koçyiğit Köroğlu, Köşebaşı, Satılık Ev, Bir Pazar Günü (tiyatro)

Orhan Şaik Gökyay

- “Bu Vatan Kimin” adlı şiiriyle ün kazanmıştır. Epik şiirleriyle tanınır.
- Eserleri: Birkaç Şiir, Poems (şiir); Destursuz Bağa Girenler (eleştiri)

Arif Nihat Asya

- Edebiyatımızda “Bayrak Şairi” olarak tanınmıştır.
- Şiirlerinde tarih duygusu, kahramanlık, memleket güzellikleri, din, aşk, tabiat gibi temaları işlemiştir.
- “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” şiirinde, vatan için canlarını seve seve veren şehitlerimizi anlatır. Fetih Marşı ünlü şiirlerindendir.
- Eserleri: Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Kökler ve Dallar, Dualar ve Âminler, Ayetler, Emzikler, Kubbe-i Hadrâ (şiir)

Kemalettin Kamu

- Aruzdan heceye geçmiş; vatan sevgisi, aşk, doğa ve gurbet temalarını işlemiştir.
- Eserleri: Bingöl Çobanları (pastoral şiir), Hicret, Gurbet, İzmir Yollarında, İrşat (şiir)

Zeki Ömer Defne

- ⦿ Anadolu ve yurt güzellemeleriyle tanınmıştır.
- ⦿ “Ziller Çalacak” adlı şiiri meşhurdur.
- ⦿ Eserleri: Denizden Çalınmış Ülke, Sessiz Nehir, Kardelenler (şiir)

Bekir Sıtkı Erdoğan

- ⦿ Şiirlerini hece ölçüsüyle, bazen de aruz ölçüsüyle yazmıştır.
- ⦿ Rubai türünde de eserler veren şairin bazı şiirleri bestelenmiştir.
- ⦿ Cumhuriyet’in ellinci yılı için açılan şiir yarışmasını “Ellinci Yıl Marşı” ile kazanmıştır.
- ⦿ Eserleri: Bir Yağmur Başladı, Dostlar Başına, Binbirinci Gece (şiir)

BEŞ HECECİLER

Faruk Nafiz Çamlıbel

- ⦿ Şiire aruzla başlamıştır.
- ⦿ Şiirlerinde Anadolu’yu ve memleket sevgisini anlatır.
- ⦿ Aşk, hasret, ölüm gibi bireysel konuları da işlemiştir.

- “Sanat” adlı şiirinde, uygulamaya çalıştığı “memleket edebiyatı”nın felsefesini ortaya koymuştur.
- “Deli Ozan” ve “Çamdeviren” takma adlarını kullanmıştır.
- Anadolu’ya yapılan bir yolculuğun ürünü olan “Han Duvarları” şiiriyle büyük bir ün kazandı.
- Eserleri: Han Duvarları, Dinle Neyden, Çoban Çeşmesi, Gönülden Gönüle, Bir Ömür Böyle Geçti, Elimle Seçtiklerim, Heyecan ve Sükûn, Şarkın Sultanları, Akıncı Türküleri (şiir); Özyurt, Canavar, Akın, Kahraman, Yayla Kartalı (tiyatro); Yıldız Yağmuru, Ayşe’nin Doktoru (roman)

Enis Behiç Koryürek

- Şiire aruzla başlamıştır. Hece ölçüsünde durak değişiklikleri yapmış, aynı şiirde çeşitli hece kalıplarını kullanmayı denemiştir.
- Eserleri: Güneşin Ölümü, Varidat-ı Süleyman, Miras Gemiciler (şiir)

Yusuf Ziya Ortaç

- Akbaba adlı mizah dergisini çıkarmıştır. Edebiyatımıza fıkralarıyla siyasal mizahın başarılı örneklerini kazandırmıştır.
- Binnaz adlı oyunu Cumhuriyet Dönemi’nin heceyle yazılan ilk tiyatrosudur.
- “Çimdik” takma adını kullanmıştır.

- ⦿ Eserleri: Akından Akına, Cenk Ufukları, Âşıklar Yolu, Kuş Cıvıltıları (şiiir); Binnaz (tiyatro); Göç, İsmet İnönü, Üç Katlı Ev, Bekâr Adam (roman); Portreler, Bizim Yokuş (anı)

Halit Fahri Ozansoy

- ⦿ “Aruza Veda” adlı şiiriyle aruzu bırakıp hece ölçüsüne ve yalın Türkçeye yönelmiştir.
- ⦿ Şiirlerinde daha çok bireysel konuları işlemiştir.
- ⦿ Eserleri: Rüya, Cenk Duyguları, Zakkum, Hep Onun İçin, Paravan (şiiir); Edebiyatçılar Geçiyor, Eski İstanbul Ramazanları (anı); Baykuş, Hayalet, Sönen Kandiller, Ali Baba yahut Kırk Haramiler (tiyatro); Sulara Giden Köprü, Yol Geçen Hanı (roman)

Orhan Seyfi Orhon

- ⦿ Şiire aruzla başladı.
- ⦿ Divan şiiri kalıplarını hece veznine uyarlayarak gazele benzer şiirler yazmıştır.
- ⦿ Bazı şiirlerinde halk şiirinin şekillerini kullanmıştır.
- ⦿ “Fiske” imzasıyla yayımladığı yazılarını “Fiskeler” adlı kitapta toplamıştır.
- ⦿ Eserleri: Fırtına ve Kar, Gönülden Sesler, Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi, Kervan, İstanbul’un Fethi (şiiir); Çocuk Adam (roman); Düğün Gecesi (hikâye); Kulaktan Kulağa (fıkra)

GARİP AKIMI (BİRİNCİ YENİ)

- ⦿ Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat'ın 1941 yılında Garip adlı ortak bir şiir kitabı yayımlamasıyla oluşmuş olan akımdır.
- ⦿ Garip kitabının ön sözünde bu akımın ilkeleri ortaya koyulmuştur.
- ⦿ Bu akım, şiirde yapılan büyük değişikliklerden dolayı daha sonradan “Birinci Yeni” olarak adlandırılmıştır.
- ⦿ Bu akıma göre hayata dair her şey şiirin konusu olabilir. Şairler sıradan insanları ve sokağı konu edinmişlerdir.
- ⦿ Şiir geleneklerini reddetmişler, kuralsızlığı kural edinmişlerdir.
- ⦿ Şiirde ölçü ve kafiye karşı çıkmışlardır. Konuşma dilini şiire sokmuşlardır.
- ⦿ “Sanat için sanat” anlayışına karşı çıkmışlardır.
- ⦿ Toplumsal yergiye, ironiye ve mizaha yer vermişlerdir. Şiirin duygudan çok akla yakın olduğunu savunmuşlardır.
- ⦿ Sürrealizm ve dadaizmden etkilenen sanatçılar bilinçaltı, rüyalar ve çocukluk heyecanları gibi konuları kullanmışlardır.

Sürrealizm (Gerçeküstücülük)

- 20. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan sürrealizm, edebiyat ve resimde etkili olan bir akımdır. Freud'un psikanaliz yöntemini edebiyata uygulayan sürrealistlere göre akıl ve mantık değersizdir. İnsanı yönlendiren içgüdülerdir, bilinçaltıdır.

Orhan Veli Kanık

- ◉ Her çeşit sözcüğü ve konuyu şiire sokmuştur.
- ◉ Halk deyişlerinden yararlanmış ve toplumla ilgili yergiye yer vermiştir.
- ◉ Şiirlerinde sıradan insanların sıradan hayatlarını öyküleme tekniğiyle anlatmıştır.
- ◉ Bazı eserlerinde "Mehmet Ali Sel" takma adını kullanmıştır. Nasrettin Hoca'nın fıkralarını manzum hâle getirmiştir.
- ◉ Mecazlı söyleyişi, kapalı anlatımı şiirimizden atmıştır.
- ◉ Kitabe-i Seng-i Mezar, Bedava, Cımbız ünlü şiirlerinden birkaçıdır.
- ◉ Eserleri: Garip, Yenisi, Vazgeçemediğim, Karşı, Destan Gibi (şiir); La Fontaine Masalları (çeviri); Nasrettin Hoca Masalları (manzume)

Melih Cevdet Anday

- İlk şiirlerindeki romantizmden zamanla sıyrılarak duygulardan çok aklın egemenliğine yer vermiştir.
- Eserleri: Garip, Rahatı Kaçan Ağaç, Telgrafhane, Yan Yana, Kolları Bağlı Odysseus, Göçebe Denizin Üstünde (şiir); Aylaklar, Gizli Emir, Raziye, Yağmurlu Sokak (roman); Mikado'nun Çöpleri (tiyatro)

Oktay Rifat Horozcu

- “Perçemli Sokak” adlı kitabıyla birlikte şiir anlayışı değişmiş, “İkinci Yenici”lerin soyut şiirini benimsemiştir.
- Eserleri: Garip, Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler, Aşağı Yukarı, Karga ile Tilki, Perçemli Sokak (şiir); Bir Kadının Penceresinden, Danaburnu, Bay Lear (roman)

Not:

- ✓ Garipçiler tüm yenilik iddialarına rağmen zamanla eskimeye yüz tutmuş ve geçmişi tamamen inkâr etmeye kalkışmışlardır. Bunun üzerine aynı dönem içerisinde Garip akımı dışında yeniliği sürdüren şairler, 1950’lerde “Hisar” dergisi etrafında Hisarcılar ve 1952 yılında da “Mavi” dergisi etrafında toplanan Mavi hareketi ortaya çıkmıştır.

GARİP AKIMI DIŞINDA YENİLİĞİ SÜRDÜREN ŞİİR

- ⦿ Şiiri Garipçiler kadar bayağılaştırmak istemeyen bazı şairler, kendine özgü şiir tarzını oluşturmuş ve yeniliği sürdürmüşlerdir. Hiçbir edebî topluluğa katılmamışlardır.
- ⦿ Şiirlerinde ideolojik yaklaşımlarda bulunmamışlar, kendilerine özgü bir şiir tarzı oluşturmuşlardır.
- ⦿ Serbest şiire bağlı kalmışlar, şiiri bayağılaştırmaktan uzak durmuşlardır.
- ⦿ Dil ve üslup bakımından sürekli yeniliği aramışlardır.
- ⦿ Garip Akımı Dışında Yeniliği Sürdüren Şairler: Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Külebi, Hilmi Yavuz, Özdemir Asaf, Sabahattin Kudret Aksal, Salâh Birsal...

Fazıl Hüsnü Dağlarca

- ⦿ “Çocuk ve Allah” kitabıyla ün kazanmıştır.
- ⦿ Şiire hece ölçüsüyle başlamış, sonraları serbest şiire geçmiştir.
- ⦿ Tür, biçim, içerik bakımından kendini sürekli yenilemiş, kendine özgü bir şiir dili yaratmıştır.
- ⦿ “Türkçem benim ses bayrağım.” dizesiyle Türkçeye olan sevgisini anlatmıştır.
- ⦿ Bütün edebi yaşamını sadece şiire adanmıştır.

- ⦿ Eserleri: Havaya Çizilen Dünya, Çocuk ve Allah, Üç Şehitler Destanı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Sivaslı Karınca, Çanakkale Destanı, Vietnam Savaşımız, Hiroşima, Nötron Bombası (Şiir)

Behçet Necatigil

- ⦿ Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde kendi çizgisini yaratmış şairlerdendir.
- ⦿ Heceyi kullandığı şiirleri olmakla birlikte ağırlıklı olarak serbest şiirler yazmıştır.
- ⦿ Şiirleri kadar radyo oyunları da önemlidir.
- ⦿ Eserleri: Yıldızlara Bakmak, Üç Turunçlar, Ertuğrul Faciası (radyo oyunu); Kapalı Çarşı, Evler, Eski Toprak, Şiirler (şiir)

HİSARCILAR

- ⦿ Garipçilere ve İkinci Yenicilere tepki göstermişlerdir.
- ⦿ Hisar dergisinde dört maddelik bir bildiri yayımlamışlardır:
 - ▶ 1. Sanatçının dili yaşayan dil olmalıdır.
 - ▶ 2. Sanatçı bağımsız olmalıdır.
 - ▶ 3. Sanat millî olmalıdır.

► 4. Sanatta yenilik asıldır.

- ⊙ Hisar Temsilcileri: Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer, Gültekin Samanoğlu, Munis Faik Ozansoy, Mustafa Necati Karaer, Yavuz Bülent Bakiler, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu...

Mehmet Çınarlı

- ⊙ Hisar dergisinin kurucularındandır.
- ⊙ Geleneğe bağlı kalmanın ve edebiyatta manevi yönelişin gerekliliğini savunur.
- ⊙ Hem aruz hem de heceyle şiirler yazmıştır.
- ⊙ Eserleri: Güneş Rengi Kadehlerle, Gerçek Hayali Aştı, Bir Yeni Dünya Kurmuşum, Zaman Perdesi (Şiir)

MAVİCİLER

- ⊙ Attila İlhan'ın 1952-1956 yıllarında çıkardığı “Mavi” dergisinin etrafında toplanan gruptur.
- ⊙ Garip akımına karşı çıkmışlardır. Şairane ve sanatlı söyleyişi benimsemişlerdir.
- ⊙ Nazım Hikmet'ten etkilenmişler ancak şiiri ideolojinin aracı hâline getirmemişlerdir.
- ⊙ Mavi Hareketi Temsilcileri: Attila İlhan, Ahmet Oktay, Ferit Edgü, Özdemir Nutku, Yılmaz Gruda, Demirtaş Ceyhun, Demir Özlü, Tahsin Yücel, Orhan Duru...

Attila İlhan

- ◉ Garip akımı ve İkinci Yeni şiirine karşı çıkmış, Mavi ya da Maviciler adıyla tanınan toplumcu gerçekçi şiir akımını başlatmıştır.
- ◉ Divan şiir geleneğinden yararlanmıştır.
- ◉ Eserleri: Duvar, Sisler Bulvarı, Ben Sana Mecburum, Yasak Sevişmek, Elde Var Hüzün, Korkunun Krallığı (şiir); Sokaktaki Adam, Zenciler Birbirine Benzemez, Kurtlar Sofrası, Sırtlan Payı, Fena Hâlde Leman, Dersaadet'te Sabah Ezanları (roman); Abbas Yolcu (gezi yazısı)

Ferit Edgü

- ◉ Edebiyat hayatına şiir ile başlamış, şiirin yanında öykü, deneme ve romanlar da yazmıştır.
- ◉ Öykü ve romanlarında varlıklı kesim ve aydınların ruhsal bunalımlarını, insanın yalnızlığını, yabancılaşmasını sade bir dille anlatmıştır.
- ◉ Eserleri: Ah Min-el Aşk, Dağ Şiirleri (Şiir); Kaçkınlık, Bozgun, Çılgılık (Hikâye); Kimse, O/Hakkari'de Bir Mevsim, Eylülün Gölgesinde Bir Yazdı

İKİNCİ YENİ ŞİİRİ

- İkinci Yeni şiiri 1950'den sonra Garip akımının basitliğine, sıradanlığına tepki olarak ortaya çıkmıştır.
- İkinci Yeniler; I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle ortaya çıkan dadaizm, sürrealizm ve varoluşçuluk gibi akımlardan etkilenmişlerdir.
- Kapalı ve soyut bir anlatım vardır; konuşma diline sırt çevirmişlerdir. Karamsarlık, yalnızlık ve bunalım en sık kullanılan temalardır.
- Garipçilerle tek ortak yönleri şiirdeki şekil özgürlüğünü sürdürmeleri, ölçü ve kafiyei önemsiz görmeleridir.
- Şiirin üslubu konuşma dilinden uzak, mantık dokusundan arındırılmış ve özgün olmalıdır.
- Hiç duyulmamış yeni sözcükler oluşturmuşlardır (örneğin "üvercinka"). Dilin alışılmış kalıplarını yıkmaya çalışmışlar, söz dizimini zorlamışlardır.
- İlhan Berk, Cemal Süreya, Edip Cansever, Ece Ayhan, Sezai Karakoç, Turgut Uyar, Ülkü Tamer bu şiirin önemli şairleridir.

İlhan Berk

- ⦿ Şiirlerinin merkezinde cinsellik, tarih, kent ve sokak yer alır.
- ⦿ Eserleri: Güneşi Yakanların Selamı, Günaydın Yeryüzü, Çivi Yazısı, Türkiye Şarkısı, İstanbul Kitabı, Pera, Avluya Düşen Gölge, Köroğlu, Galile Denizi (şiir); Şifalı Otlar Kitabı (deneme); El Yazılarına Vuruyor Güneş (günlük)

Cemal Süreya

- ⦿ İkinci Yeni şiirinin en başarılı örneklerini vermiştir. Üslûbunda mizah ve ironi vardır.
- ⦿ Eserleri: Üvercinka, Beni Öp Sonra Doğur Beni, Seveda Sözleri, Sıcak Nal, Göçebe (şiir); Şap-kam Dolu Çiçekle, Günübirlik, On Üç Günün Mektupları, 99 Yüz, Üstü Kalsın, Günler (düzyazı)

Edip Cansever

- ⦿ İkinci Yeni'nin özgün ve en çok eser veren şairlerindendir.
- ⦿ “Dize işlevini yitirdi.” gerekçesiyle yeni arayışlara yönelmiş, şiirde tiyatrodan esinlenen diyalog-lar kullanmıştır.
- ⦿ Düşünce yönü ağır basan şiirler yazmıştır.

- 1955'ten itibaren kapalı, tamamıyla soyut bir şiir anlayışına yönelmiş; 1960 sonrası şiirinde ise toplumcu, maddeci ve açık bir şiir ortaya koymuştur.
- Eserleri: İkinci Üstü, Dirlik Düzenlik, Yerçekimli Karanfil, Umutsuzlar Parkı, Sonrası Kalır, Seveda ile Sevgi (şiir); Şiiri Şiirle Ölçmek (deneme)

Ece Ayhan

- Şiirin kilit noktası dildir. Devlet ve Tabiat adlı eseriyle gençleri etkilemeyi başarmıştır.
- Eserleri: Sivil Şiirler, Bakışsız Bir Kedi Kara, Kınar Hanım'ın Denizleri, Ortodokslular, Yort Savul, Zambaklı Padişah (şiir)

Sezai Karakoç

- Şiir üslûbu bakımından, az çok İkinci Yeni'ye yakın sayılsa da şiirinde işlediği temalar, inandığı değerler bakımından farklılık göstermiştir.
- Diriliş dergisini çıkarmıştır. "Mona Rosa" şiiriyle sevilmiştir.
- Eserleri: Körfez, Hızırla Kırk Saat, Gül Muştusu, Zamana Adanmış Sözler, Taha'nın Kitabı, Mona Roza, Leyla ile Mecnun, Ateş Dansı (şiir)

Turgut Uyar

- ⦿ Halk şiirinin deyişlerinden ve divan şiirinin biçimlerinden yararlanmış, şiirle düzyazı arasındaki ayrımı ortadan kaldırmıştır.
- ⦿ İmge, çağrışım, soyutluk ve kapalı anlatım şiirlerinin özelliğidir.
- ⦿ Eserleri: Arz-ı Hâl, Türkiye'm, Dünyanın En Güzel Arabistanı, Tütünler Islak, Her Pazartesi, Divan, Göğe Bakma Durağı, Toplandılar, Dün Yok mu, Büyük Saat (şiir)

Ülkü Tamer

- ⦿ İkinci Yeni duyarlılığını yansıtan soyutlamalara yer vermiştir.
- ⦿ Eserleri: Soğuk Otların Altında, Gök Onları Yanıltmaz, Virgülün Başından Geçenler (şiir); Alle-ben Öyküleri (hikâye)

DİNÎ DEĞERLERİ, GELENEĞE DUYARLIĞI VE METAFİZİK ANLAYIŞI ÖNE ÇIKARAN MODERN ŞİİR

- 1960 sonrasında sanatçılarda ortaya çıkan arayış, farklı anlayışlara sahip şiirlerin oluşmasını sağlamıştır. Bu anlayışlardan biri de dini değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran modern şiir anlayışıdır.
- Bu anlayışla şiir yazan sanatçılar metafizikten, mistisizmden (gizemcilik) etkilenmiştir.
- Şairler şiirlerinde geleneksel ve İslami dönem temalarını işlemiş, bu temaları işlerken de modern ve güncel bir dil kullanmışlar.
- Şiirler genellikle serbest nazımla yazılırken divan şiiri nazım şekillerini de kullananlar olmuştur.
- İkinci Yenicilerde görülen kapalı, soyut, mecazlı, simgeci tutum; bu anlayışı benimseyen şairlerde de görülür.
- İkinci Yeni anlayışıyla şiirlerini yazan Sezai Karakoç başta olmak üzere Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu gibi isimler bu anlayışla şiirler yazan sanatçılardır.

Erdem Bayazıt

- ⦿ İslami inanç kaynaklı mistik şiirler yazmıştır.
- ⦿ Yazarın kendi ifadesiyle “tok, kavgacı, destana yatkın” bir üslupta söylediği şiirlerinde İslami bir duyarlılıkla manevi kurtuluşu konu etmiştir.
- ⦿ Kapalı ve imgeci bir söylemi vardır.
- ⦿ Eserleri: Sebeb Ey, Risaleler, Şiirler (şiir); İpek Yolundan Afganistan’a (gezi yazısı)

Cahit Zarifoğlu

- ⦿ Şiirlerini dinsel inançlar çerçevesinde ele almıştır.
- ⦿ Madde-ruh çatışmasını işlemiş, mistik şiirler yazmıştır.
- ⦿ İlk şiirlerinde İkinci Yeni şiir anlayışının izleri vardır. Anadolu insanların acılarını, sevgilerini; dinsel inançları çerçevesinde ele aldı. Son şiirlerinde insan sevgisi, toplumsal mutluluk, madde-ruh çatışması temalarını işlemesinde İslam duyarlılığının etkisi vardır.
- ⦿ Hikâye, roman, günlük, piyes gibi birçok türde eser veren sanatçı şairlik yönüyle ön planda oldu.
- ⦿ Eserleri: İşaret Çocukları, Yedi Güzel Adam, Menziller, Korku ve Yakarış (şiir); İns (hikâye); Yaşamak (anı); Bir Değirmendir Bu Dünya (deneme)

1960 SONRASI TOPLUMCU EĞİLİMLERİ YANSITAN ŞİİR

- 1960 sonrasında Türk edebiyatında farklı sanat anlayışları oluşur.
- Özellikle 1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu özgürlükçü ortamla birlikte Nazım Hikmet'in kitapları yayımlanmaya başlamış, güncel ve siyasal dergilerde ülkenin sorunları dile getirilmiştir.
- Şairler bu dönemde, şiir anlayışlarını ve ideolojilerini Yeni Gerçek, And, Halkın Dostları, Militan gibi dergilerde açıklamışlardır.
- Böyle bir ortada toplumcu şiir anlayışı Ataul Behramoğlu, İsmet Özel, Süreyya Berfe, Kemal Özer, Refik Durbaş, Gülten Akin ve Nihat Behram gibi şairlerle tekrardan canlanmıştır.
- Marksist felsefeyi benimseyen bu şairler, sosyal ve güncel politikayı konu edinmiş, halkın ve işçi sınıfının sorunlarını şiirlerinde politik bir bakışla dile getirmişlerdir.
- 1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şairler, şiirlerinde “yerleşik düzene eleştiri, sınıfsal sorunlar, kadın, doğa, kentleşme sorunları” gibi temaları öne çıkarmışlardır.
- Şairler, biçimden çok içeriğe önem vermiş ve açık anlatımlarıyla mesajlarını slogan üslubuyla aktarmışlardır.

Ataol Behramoğlu

- “Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var” adlı şiiri meşhurdur.
- Yalın ve açık bir dille yazmıştır.
- Eserleri: Bir Ermeni General, Bir Gün Mutlaka, Kuşatmada, Kızıma Mektuplar, Bebeklerin Uluğu Yok (şiir)

İsmet Özel

- 1974’e kadar sol ve maddecî görüşü (sosyalist düşünce) savunmuş, sonrasında İslami ve mistik bir yöneliş olmuştur.
- İlk şiirlerinde İkinci Yeni şiiri etkisinde kalmış, sonraları ise yeni sayılabilecek bir söyleyişle toplumcu şiire yönelmiştir.
- Eserleri: Celladıma Gülümserken, Erbain, Geceleyin Bir Koşu, Evet İsyan, Cinayetler Kitabı, Bir Yusuf Masalı, Of Not Being A Jew (şiir); Üç Mesele, Bakanlar ve Görenler (deneme)

Süreyya Berfe

- Şiirlerinde halk şiirinin olanaklarından yararlanmış.
- Şiirlerinde “tabiat” öne çıkmıştır.

- ⦿ İlk şiirlerinde İkinci Yeni anlayışının etkileri görülen Süreyya Berfe “Kasaba” şiiriyle bu anlayıştan uzaklaşarak toplumcu gerçekçi şiire yönelmiştir.
- ⦿ Eserleri: Gün Ola, Savrulan, Hayat ile Şiir, Ufkun Dışında, Çıkrık (şiir)

Kemal Özer

- ⦿ Eserleri: Gül Yordamı, Bir Adı Gurbet, Sınırlamıyor Beni Sevda, Oğulları Öldürülen Analar (şiir)

Refik Durbaş

- ⦿ Şiirlerinde çarşıların, işçi kızların, pazar yerlerinin, çay evlerinin dünyasını yansıtmıştır.
- ⦿ Eserleri: Kuş Tufanı, Hücremde Ayışığı, Çırak Aranıyor, Çaylar Şirketten, Düşler Şairi, İstanbul Hatırası (şiir)

Gülten Akın

- ⦿ Şiirleri kısmen İkinci Yeni etkisinde olsa da genellikle toplumcu söylemle oluşturulmuştur.
- ⦿ Eserleri: Rüzgâr Saati, Kestim Kara Saçlarımı, Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, Seyran Destanı, Kırmızı Karanfil (şiir)

Nihat Behram

- ⦿ Şiirlerinde acılı bir lirizm vardır.
- ⦿ Eserleri: Hayatımız Üstüne Şiirler, Fırtınayla Borayla Denenmiş Arkadaşlıklar, Hayatı Tutuşturan Acılar (şiir)

1980 SONRASI ŞİİR

- ⦿ İdeolojik ve siyasi düşüncelerden uzaklaşan 1980 sonrası şiir anlayışında; ortak bir anlayıştan çok, grupların ve kişilerin ayrı ayrı şiir anlayışları ön plana çıkmıştır.
- ⦿ Bu dönemde dile, söyleyişe, imgeye ve estetiğe önem verilmiş; geleneğe dönüş öne çıkmıştır.
- ⦿ Kapalı ve yoruma açık anlatım ilgi görmüştür. Şehirli kimliği öne çıkmış; bireysellik, temel izleklerden biri olmuştur.
- ⦿ Şairler hiçbir şiir anlayışını reddetmemişler, Türk şiir geleneğine ait usta şairlerin hepsine saygı göstermişlerdir.
- ⦿ Bu dönemin öne çıkan adları; Haydar Ergülen, Hüseyin Atlansoy, Sedat Umran, Seyhan Erözçelik, Lale Müldür, Ebubekir Eroğlu, Ahmet Erhan, Sunay Akın, Murathan Mungan, Tuğrul Tanyol, ve Küçük İskender'dir.

Haydar Ergülen

- ⦿ Aşk, kardeşlik, yaşantılar, çocukluk, yalnızlık gibi konuları çoğunlukla imgeli ve mecazlı bir dille işlemiştir.
- ⦿ Divan şiiri ve çağdaş şiirimizin birikimlerinden yararlanmıştır.
- ⦿ Şiirlerinde düşünsel ögeler ve ironi eğilimi öne çıkar.
- ⦿ Eserleri: Karşılığını Bulamamış Sorular, Eskiden Terzi, 40 Şiir ve Bir, Karton Valiz, Ölüm Bir Skandal, Nar, Hafız ile Semender, Keder Gibi Ödünç, Üzgün Kediler Gazeli, Zarf (şiir); Üvey Sokak, Sonradan Görme, Şiir Gibi Yalnız (deneme)

Hüseyin Atlansoy

- ⦿ Mistik-metafizik yönü ağır basan bir şairdir. İronik bir anlatımı vardır.
- ⦿ Şiirlerinde aşk, ölüm, çocuk, medeniyet gibi temalara, küreselleşmenin yok ettiği değerlere, metropol yaşamına değinmiştir.
- ⦿ Eserleri: Karşılama Töreni, Su Burcu, İntihar İlacı, Balkon Çıkmazında Efendilik Tarihi, Şehir Konuşmaları, İlk Sözler, Kaçak Yolcu (şiir)

Lale Müldür

- İlk şiirleri 1980’de Yazı ve Yeni İnsan dergilerinde çıktı.
- Şiirleri farklı kültürlerin kavram ve birikimlerinden beslenmiştir.
- Eserleri: Uzak Fırtına, Kuzey Defterleri, Buhurumeryem, Güneş Tutulması, Medine ve Kavun Likörü, Tehlikeliydi Biliyorum, Milat (şiir)

CUMHURİYET SONRASI HALK ŞİİRİ

- Cumhuriyet Dönemi’nde halk müziği ve dili üzerine çalışmalar yapılmış, halk kültürüne önem verilmiştir.
- Bir yandan şehirli aydınlar halk edebiyatından yararlanırken bir yandan da köy ve kasabalarda eski âşıklık geleneğini devam ettiren saz şairleri yetişmiştir.
- Yetişen âşıklar halk şiirine özgü usta-çırak ilişkisini devam ettirmiştir.
- Saz eşliğinde şiir söyleme geleneği sürmüştür ancak saz çalma geleneğine uymayıp sadece şiir yazan şairler de vardır (Abdurrahim Karakoç gibi).
- Halk şiirine özgü temalarla birlikte güncel konular da işlenmiş, 19. yüzyıl halk şiirlerine göre daha sade bir dil kullanılmıştır.

- ⦿ Âşık Veysel Şatıroğlu, Kağızmanlı Hıfzı, Ali İzzet Özkan, Murat Çobanoğlu, Abdurrahim Karakoç, Âşık Mahsuni Şerif, Şeref Taşlıova, Âşık Feymani, Neşet Ertaş bu dönemde yetişmiş âşıklardandır.

Âşık Veysel Şatıroğlu

- ⦿ Sivas'ın Şarkışla ilçesinde doğan şair, küçük yaşlarda gözlerini kaybetmiş ve öğrenim görememiştir.
- ⦿ Ahmet Kutsi Tecer tarafından keşfedilmiştir. “Kara Toprak” ve “Uzun İnce Bir Yoldayım” gibi şiirleriyle çok sevilmiştir. Şiirlerinde insan, yurt ve toprak sevgisini, dünyanın geçiciliğini anlatmış; kimi zaman toplumsal olaylara ve siyasete ince eleştiriler yönelttiği de olmuştur.
- ⦿ Eserleri: Deyişler, Dostlar Beni Hatırlasın, Sazımdan Sesler (şiir)

Abdurrahim Karakoç

- ⦿ Saz çalmadan halk şiiri geleneğine uygun şiirler yazmıştır.
- ⦿ Yaşadığı çağın sorunlarını eleştirel bir bakışla ele almış, taşlamalar yazmıştır.
- ⦿ Taşlamaları dışında aşk, gurbet temalarını, dinî ve millî duyarlılıkları da işlemiştir. “Mihriban” adlı şiiriyle tanınmıştır. Şairin birçok şiiri bestelenmiştir.

- ⦿ Eserleri: Hasan'a Mektuplar, Akıl Karaya Vurdu, Beşinci Mevsim, Dosta Doğru, Yasaklı Rüya-lar, Gökçekimi (şiir)

Âşık Feymani

- ⦿ Şiirlerinde tasavvufi deyişlere yer vermiştir.
- ⦿ Feymani, badeli âşıklardandır. Önceleri “Çoban, Çoban Osman” mahlaslarını kullanan sanatçı, rüyasında bir pirin kendisine “Feymani” diye seslenmesiyle Feymani mahlasını kullanmaya baş-ladı. “Ahu Gözlüm” şiiri çok ünlüdür.
- ⦿ Eserleri: Ahu Gözlüm, Anadolu'm, Mevlana, Elveda, Bugün Bayramdı (şiir)

Neşet Ertaş

- ⦿ “Bozkırın Tezenesi” lakabıyla bilinir.
- ⦿ Eserleri: Neden Garip Garip Ötersin Bülbül, Kendim Ettim Kendim Buldum, Gönül Dağı, Gönül Yarası, Zahide'm, Neredesin Sen, Çiçekdağı (şiir)

Şeref Taşlıova

- ⦿ Saz eşliğinde şiirler söylemiştir. Şiirlerinde Azeri, Fars ve Anadolu kültürünü yansıtmıştır.
- ⦿ Eserleri: Ben Bir Şeyda Bülbül, Güzel Görünür, Gönül Bahçesi (şiir)

Murat Çobanoğlu

- ⦿ Saz eşliğinde şiir söyler. Atışmalarıyla ve türkölü hikâyeleriyle tanınmıştır.
- ⦿ Eserleri: Cumhuriyet Destanı, Öğretmen, Dertli Bülbul (şiir)

Âşık Mahzunî Şerif

- ⦿ Güncel siyasetle ilgili şiirler ve taşlamalar yazmıştır.
- ⦿ Eserleri: İşte Gidiyorum Çeşm-i Siyahım, Bu Mezarda Bir Garip Var, Dom Dom Kurşunu, Yuh Yuh (şiir)

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE HİKÂYE VE ROMAN

MİLLÎ VE DİNÎ DUYARLILIKLARI YANSITANLAR

- ⦿ Milli Edebiyat Dönemi'nde eser veren yazarlar, bu dönemin de ilk eserlerini veren yazarlardır.
- ⦿ Roman ve hikâyelerde toplumsal ve kültürel farklılıklar, ülke ve toplum sorunları, Kurtuluş Savaşı, eski-yeni çatışması, köy ve kasaba insanının çelişkileri, halkın sıkıntıları, aydın-halk çatışması, yanlış Batılılaşma konuları ağırlıkla işlenmiştir.
- ⦿ Eserler, Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun bir bakışla yazılmıştır. Batıl inançlar ve hurafeler eleştirilmiştir. Doğu-Batı karşılaştırmaları yapılmıştır. Toplumsal fayda ön planda tutulmuştur.
- ⦿ Realizm akımından etkilenilmiştir. Hikâyelerde Maupassant tarzının (olay hikâyesi) özellikleri görülür.
- ⦿ Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay bu anlayışla hikâye ve roman yazan yazarlardır. Hüseyin Nihal Atsız, Necati Sepetçioğlu, Münevver Ayaşlı, Emine Işınsu, Sevinç Çokum bu anlayışla romanlar yazmışlardır.

BİREYİN İÇ DÜNYASINI ESAS ALANLAR

- ⦿ Birey, sosyal (toplumsal) yönüyle değil psikolojik (ruhsal) yönüyle ele alınıp anlatılmıştır.
- ⦿ Yazarlar, olaylardan ve insanlardan hareketle bireyin psikolojisini aktarmaya çalışmışlardır.
- ⦿ Çehov tarzı hikâyeler (durum hikâyesi) yazmışlardır.
- ⦿ Yazarlar; bunalım, iç sıkıntısı, yabancılaşma, toplumla hesaplaşma, kendini sorgulama, bilinçaltı ve yalnızlık gibi konuları ele almışlardır.
- ⦿ Hikâye ve romanlarda özellikle iç konuşma, bilinç akışı gibi teknikleri kullanmışlardır.
- ⦿ Peyami Safa, Tarık Buğra, Ahmet Hamdi Tanpınar, Memduh Şevket Esendal, Abdülhak Şinasi Hisar, Samiha Ayverdi, Mustafa Kutlu, Oktay Akbal, Füzûzan, Tezer Özlü, Bilge Karasu gibi yazarlar bu anlayışla eser yazmışlardır.

Peyami Safa

- ⦿ Eserleri: Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Fatih Harbiye, Matmazel Noraliya'nın Koltuğu, Bir Tereddüdün Romanı, Sözde Kızlar, Canan, Biz İnsanlar, Yalnızız, Mahşer (roman); Havaya Uçan At (hikâye)

Ahmet Hamdi Tanpınar

- ⦿ Eserleri: Huzur, Sahnenin Dışındakiler, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Mahur Beste (roman); Abdullah Efendi'nin Rüyalari, Yaz Yağmuru (hikâye)

Memduh Şevket Esendal

- ⦿ Eserleri: Otlakçı, Mendil Altında, İhtiyar Çilingir (hikâye); Miras, Ayaşlı ve Kiracıları, Vassaf Bey (roman)

Tarık Buğra

- ⦿ Eserleri: Siyah Kehribar, Küçük Ağa, Küçük Ağa Ankara'da, Osmancık, Firavun İmanı, İbiş'in Rüyası, Gençliğim Eyvah, Yağmur Beklerken (roman); Yarın Diye Bir Şey Yoktur, Oğlumuz (hikâye)

Samiha Ayverdi

- ⦿ Eserleri: İbrahim Efendi Konağı, Mabette Bir Gece, Mesihpaşa İmamı, Boğaziçi'nde Tarih, Batmayan Gün, Yaşayan Ölü, İnsan ve Şeytan, Son Menzil (roman)

Mustafa Kutlu

- ⦿ Eserleri: Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir, Sır, Uzun Hikâye, Beyhude Ömrüm, Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (hikâye)

Abdülhak Şinasi Hisar

- ⦿ Eserleri: Fahim Bey ve Biz, Çamlıca'daki Eniştemiz (roman)...

TOPLUMCU GERÇEKÇİLER

- ⦿ Eserlerde siyasi ideolojiler (Marksist ve sosyalist) ön plana çıkmıştır.
- ⦿ Büyük şehirlere göçün ortaya çıkardığı problemler ve sosyalizm öne çıkmıştır.
- ⦿ Eserlerde köylü ağızlarına oldukça fazla yer verilmiştir.
- ⦿ Anadolu coğrafyası ve insanı, toplumdaki düzensizlikler, çatışmalar, köy gibi küçük yerleşim yerlerinin sorunları ağa-köylü, öğretmen-imam, zengin-fakir, halk-yönetici, güçlü-güçsüz, aydın-cahil ve büyük şehirlere göçün ortaya çıkardığı problemler üzerinde durulmuştur.
- ⦿ Eserler, belli görüşleri ifade etmek için araçtır.
- ⦿ Yazarlar realizm ve natüralizm akımlarının etkisindedir.
- ⦿ Sabahattin Ali, Sadri Ertem, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt gibi yazarlar bu anlayışla eser yazmıştır.

Sabahattin Ali

- ⦿ Eserleri: Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna (roman); Değirmen, Kağrı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk (hikâye)

Sadri Ertem

- ⦿ Eserleri: Çıkrıklar Durunca, Bir Varmış Bir Yokmuş, Düşkünler (roman); Silindir Şapka Giyen Köylü, Bacayı İndir Bacayı Kaldır (hikâye)

Samim Kocagöz

- ⦿ Eserleri: Kalpaklılar, Yılan Hikâyesi, İkinci Dünya, Doludizgin (roman); Sam Amca, Telli Kavak, Sığınak (hikâye)

Kemal Bilbaşar

- ⦿ Eserleri: Cemo, Başka Olur Ağaların Düğünü, Memo (roman); Anadolu'dan Hikâyeler, Irgatların Öfkesi, Kurbağa Çiftliği (hikâye)

Yaşar Kemal

- ⦿ Eserleri: İnce Memed, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu, Demirciler Çarşısı Cinayeti, Ağrı Dağı Efsanesi, Üç Anadolu Efsanesi, Binboğalar Efsanesi, Çakırcalı Efe (roman); Sarı Sıcak (hikâye)

Kemal Tahir

- ⦿ Eserleri: Devlet Ana, Yorgun Savaşçı, Esir Şehrin İnsanları, Rahmet Yolları Kesti, Karılar Koğuşu (roman); Göl İnsanları (hikâye)

Fakir Baykurt

- ⦿ Eserleri: Yılanların Öcü, Irazcanın Dirliği, Tırpan, Onuncu Köy (roman); Can Parası, Efendilik Savaşı, Dikenli Tel, Gece Vardiyası (hikâye)

Talip Apaydın

- ⦿ Eserleri: Emmioğlu, Sarı Traktör, Köylüler, Tütün Yorgunu (roman); Koca Taş, Ateş Düşünce (hikâye)

MODERNİST ESERLER

- ⦿ Geleneksel anlatımı ve yapıyı reddetmişlerdir. Geleneksel olanı günün anlayışına uydurma eğilimi vardır.
- ⦿ Modernizmi esas alan eserlerde yalnızlık, toplumdan kaçış, huzursuzluk, toplumla çatışma ve geleneksel değerlere başkaldırı gibi konular işlenir.
- ⦿ Dil ve anlatımda geleneksel tekniklerin dışında arayışlara gidilir.
- ⦿ Çağrışıma çokça yer verilmiş, şiire has söyleyişler kullanılmıştır.
- ⦿ Alegorik (sembolik) anlatım önemsendir. Varoluşçuluk akımından etkilenilmiştir.
- ⦿ Yusuf Atılgan “Anayurt Otel” ve Ferit Edgü “Hakkâri’de Bir Mevsim” ile modernizmin ilk ürünlerini verirler.
- ⦿ Bunların dışında günümüze kadar gelen süreçte Latife Tekin, Nazlı Eray, Bilge Karasu, Orhan Pamuk modernist edebiyatın öncülüğünü yapan isimlerdir.
- ⦿ Ayrıca Sait Faik Abasıyanık, Nezihe Meriç, Vüsat O. Bener, Haldun Taner, Tahsin Yücel, Füruzan, Adalet Ağaoğlu, Memduh Şevket Esendal, Rasim Özdenören, Selim İleri, Buket Uzuner, Oya Baydar, İhsan Oktay Anar, Leyla Erbil Ayla Kutlu eserlerinde modernist öğelere ağırlık veren yazarlardandır.

Yusuf Atılgan

- ⦿ Eserleri: Aylak Adam, Anayurt Oteli, Canistan (roman); Eylemci (hikâye)

Bilge Karasu

- ⦿ Eserleri: Troya'da Ölüm Vardı, Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı, Göçmüş Kediler Bahçesi, Kısmet Büfesi (hikâye); Gece (roman)

Rasim Özdenören

- ⦿ Hikâyelerinin temel ögesi insan ve insan ruhudur. İnsanların dramlarını hikâyeleştirir. En ünlü eseri “Gül yetiştiren Adam”dır.
- ⦿ Eserleri: Çarpılmışlar, Çözülme, Çok Sesli Bir Ölüm, Hastalar ve Işıklar, Denize Açılan Kapı, Toz, Ansızın Yola Çıkmak (hikâye); Gül Yetiştiren Adam (roman)

İhsan Oktay Anar

- ⦿ Eserleri: Puslu Kıtalar Atlası, Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri, Suskunlar (roman)

Sait Faik Abasıyanık

- ⦿ Eserleri: Semaver, Sarnıç, Mahalle Kahvesi, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Son Kuşlar (hikâye); Medar-ı Maişet Motoru (Birtakım İnsanlar), Kayıp Aranıyor (roman)

Ahmet Ümit

- ⦿ Romanlarında sağlam bir polisiye kurgusu, sosyolojik ve psikolojik çözümlmeler dikkat çeker.
- ⦿ Eserleri: Çıplak Ayaklıydı Gece (hikaye); Sis ve Gece, Beyoğlu Rapsodisi, Bab-ı Esrar, Sultanı Öldürmek, Patasana (roman)

Adalet Ağaoğlu

- ⦿ Eserleri: Ölmeye Yatmak, Fikrimin İnce Gülü, Ruh Üşümesi (roman); Yüksek Gerilim, Sessizliğin İlk Sesi (hikâye)

POSTMODERN ESERLER

- ⦿ Postmodernizm, modernitenin eleştirisi amacıyla yirminci yüzyılın ikinci yarısında bir söylem alanı niteliğinde oluşmuştur. Yansımaları özellikle roman türünde görülmektedir.

- ⦿ Bu tarz romanlarda; üstkurmaca, metinlerarasılık, fantastik öge ve tarihe yönelme gibi unsurlara rastlanılır. Pastiş (üslubun taklit edilmesi), parodi (başka bir metni örnek alma), ironi gibi anlatım teknikleri kullanılır.
- ⦿ Oğuz Atay, Orhan Pamuk, Latife Tekin gibi sanatçılar bu türün önemli eserlerini vermiş kişilerdir.

Oğuz Atay

- ⦿ Toplum kurallarıyla çatışan aydınların iç dünyalarını mizahın gücünden, modern ve postmodern anlatım tekniklerinden ustaca yararlanarak anlatmıştır.
- ⦿ Eserleri: Tutunamayanlar, Tehlikeli Oyunlar, Bir Bilim Adamının Romanı, Eylembilim (roman); Korkuyu Beklerken (hikâye); Oyunlarla Yaşayanlar (oyun); Günlük (günlük)

Orhan Pamuk

- ⦿ 2006'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü almıştır.
- ⦿ Modern ve postmodern anlatım tekniklerinden yararlanmış bir yazardır.
- ⦿ Romanlarında İstanbul'un tarihi ve mistik yönlerini modern yüzüyle birlikte ele almıştır.

- ⦿ Eserleri: Cevdet Bey ve Oğulları, Sessiz Ev, Beyaz Kale, Kara Kitap, Yeni Hayat, Benim Adım Kırmızı, Kar, Masumiyet Müzesi, Kafamda Bir Tuhaflık, Kırmızı Saçlı Kadın (roman); Öteki Renkler (hikâye, deneme)

Hasan Ali Toptaş

- ⦿ Postmodern edebiyatın temsilcilerinden biridir.
- ⦿ Son romanı “Kuşlar Yasına Gider” ile çok satanlar listesine girmiştir.
- ⦿ Eserleri: Sonsuzluğa Nokta, Kayıp Hayaller Kitabı, Ben Bir Gürgen Dalıyım, Kuşlar Yasına Gider (roman); Yoklar Fısıltısı, Ölü Zaman Gezginleri (hikâye)

Latife Tekin

- ⦿ Eserleri: Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları, Aşk İşaretleri, Ormanda Ölüm Yokmuş (roman)

KÜÇÜREK HİKÂYELER

- Türk edebiyatında minimal hikâye, çok kısa hikâye, öykücük, mini hikâye, mikro kurmaca, küçük ölçekli kurmaca, küçürek hikâye gibi adlarla anılan bu türün ilk örneklerine dünyada 1960’lı yıllarda rastlanmaktadır.

- Tüketim kültürünün yaygınlaşmasıyla kelimelerden de tasarruf edilerek az sözcükle çok şeyi ifade etmeyi amaçlayan bir türdür.
- Simgesel anlatımda çağrışımla derin anlamlar elde edilir.
- Tezer Özlü, Küçük İskender, Sevim Burak, Haydar Ergülen ve Ferit Edgü küçürek hikâyenin önemli yazarlarıdır.

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE TİYATRO

- ⦿ Sözlü edebiyat geleneği içinde yüzyıllarca varlığını sürdüren tiyatro, Tanzimat Dönemi ile birlikte modern tiyatro ile tanışmıştır.
- ⦿ Modern tiyatro Batı'dan alınmış; ilk yerli oyunlar yazılmış, çeviriler yapılmış ve Milli Edebiyat Dönemi ile de gelişimini devam ettirmiştir.
- ⦿ Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde devlet konservatuvarlarının, şehir tiyatrolarının açılması ve özel tiyatro gruplarının oluşması ile tiyatro, önemli bir gelişme katetmiştir.
- ⦿ Bu dönemde trajedi, komedi ve dram türlerinde eserler yazılmış; müzikal ve epik tiyatro örnekleri verilmiştir.
- ⦿ Tiyatro modern anlamda her yönüyle gelişme göstermiştir.

- 1923-1950 yılları arası cumhuriyet değerlerinin ve Batı uygarlığının aktarımında bir araç olarak kullanılmıştır.
- 1950'den sonra tiyatroda işlenen konular çeşitlenmiş, tiyatro teknik açıdan ilerlemiştir. Yaşanan değişimlerin etkileri siyasal, sosyal ve psikolojik yaklaşımlarla yansıtılmıştır.
- 1950-1960 yılları arasında oyun yazarları artmış ve konu çeşitliliği yaşanmıştır.
- 1950-1970 yılları arasında da köylü ve kadın sorunlarına değinilmiştir. Bazı yazarlar tarafından da efsane ya da tarihe dayanarak çağın eleştirisi yapılmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ TİYATRO SANATÇILARI

Muhsin Ertuğrul

- Modern Türk tiyatrosunun oluşmasında önemli katkılar sağlamıştır.
- 1927 yılında Darülbedayinin (İstanbul Şehir Tiyatrosu) başına getirilmiştir.
- Yönetmenliğini ve yapımcılığını yaptığı birçok film vardır.

Haldun Taner

- İlk eserlerinde dramatik türün başarılı örneklerini vermiş, ardından epik tiyatro denemelerine girişmiştir.

- ⦿ Keşanlı Ali Destanı adlı oyunu, Türk Tiyatrosu'ndaki ilk epik tiyatro örneğidir.
- ⦿ Kabare tiyatrosunun kuruluşuna öncülük etmiştir.
- ⦿ Eserleri: Fazilet Eczanesi, Huzur Çıkmazı, Ayışığında Şamata (tiyatro); Keşanlı Ali Destanı, Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım (epik tiyatro); Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Vatan Kurtaran Şaban (kabare)

Necati Cumalı

- ⦿ Tiyatro oyunları, öykü ve romanlar yazdı; Garip dışında yeniliği sürdüren şairler arasında yer aldı.
- ⦿ Eserleri: Nalınlar, Yaralı Geyik (tiyatro); Tütün Zamanı, Yağmurlar ve Topraklar (roman); Susuz Yaz, Dilâ Hanım (hikâye)

Orhan Asena

- ⦿ 1998 yılında Kültür Bakanlığınca verilen “Devlet Sanatçısı” unvanını almıştır.
- ⦿ “Türk Tiyatrosunun Shakespeare’i” olarak anılmıştır.
- ⦿ İlk oyunu “Tanrılar ve İnsanlar”dır. Mitolojiden de yararlanmışır.
- ⦿ Eserleri: Tanrılar ve İnsanlar, Hürrem Sultan, Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe, Tohum ve Toprak (tiyatro)

Recep Bilginer

- ⦿ Toplumun sosyal sorunlarını oyunlaştırmıştır.
- ⦿ Eserleri: Gazeteciden Dost, Utanç Dünyası, Sarı Naciye, Politikada Bir Sarı Çizmeli, Hapiste Bir Gazeteci

Refik Erduran

- ⦿ Toplumsal bozuklukları eleştirirken güldüren oyunlar yazmıştır.
- ⦿ Eserleri: Deli, Bir Kilo Namus, Cengiz Han'ın Bisikleti, Açıl Susam Açıl, Uçurtmanın Zinciri (tiyatro)

Güngör Dilmen

- ⦿ Oyunlarında toplum düzensizlikleri, dünya siyaseti ve bunalımların nedenlerine eğilmiştir.
- ⦿ Özgün bir yazar olarak oyunlarında çağdaş bir yorumla günümüz toplumunun sorunlarını dile getirmiştir.
- ⦿ Eserleri: Deli Dumrul, Midas'ın Kulakları, Midas'ın Altınları, Midas'ın Kördüğümü, Canlı Maymun Lokantası, Kurban, İnsan ve Devlet (tiyatro)

Turgut Özakman

- ⦿ Eserleri: Şu Çılgın Türkler, Diriliş-Çanakkale 1915 (roman); Ah Şu Gençler, Töre, Bir Şehnaz Oyun, Hastane, Karagöz'ün Dönüşü, Kardeş Payı (tiyatro)

Mustafa Necati Sepetçioğlu

- ⦿ Eserleri: Büyük Otmarlar, Trampacılar, Köprü, Son Bloklar (roman); “Kilit, Anahtar, Kapı” üçlemesi, Üçler-Yediler-Kırklar (tiyatro); Abdürrezzak Efendi, Menekşeler Ölmemeli (hikâye)

Turan Oflazoğlu

- ⦿ Oyunlarında daha çok, tarihî olayları ve tarihî şahsiyetleri işlemiştir.
- ⦿ Yine Bir Gülnihal adlı eserinde İsmail Dede Efendi'nin hayatını anlatmıştır.
- ⦿ Deli İbrahim, Kösem Sultan ve Cem Sultan oyunları ödül almış eserleridir.
- ⦿ Eserleri: Keziban, Allah'ın Dediği Olur, Deli İbrahim, IV. Murat, Sokrates Savunuyor, Elif Ana, Fatih (Bizans Düştü adıyla), Genç Osman, Kösem Sultan, Atatürk, Cem Sultan, Sinan, Yine Bir Gülnihal, Korkut Ata, Yavuz Selim (tiyatro)

Cevat Fehmi Başkut

- ⦿ Dış ülkelerde oyunu sahnelenen ilk Türk sanatçısı unvanını almıştır.

- “Paydos” oyunu yurt dışında profesyonel sahnelerde oynanan ilk Türk tiyatrosudur.
- “Buzlar Çözülmeden” adlı eseri önemlidir.
- Eserleri: Paydos, Buzlar Çözülmeden, Küçük Şehir, Büyük Şehir, Ayarsızlar, Hacı, Kaptan, Soygun, Koca Bebek, Kleopatra’nın Mezarı, Harput’ta Bir Amerikalı, Hacıyatmaz, Göç, Emekli (tiyatro)

CUMHURİYET DÖNEMİ’NDE ÖĞRETİCİ METİNLER

- Öğretici metinler; alanında uzman kişiler tarafından kaleme alınan anlatmaya, açıklamaya, bilgiyi iletmeye yönelik metinlerdir.
- Makale, deneme, fıkra, sohbet, eleştiri, haber yazısı, röportaj, mülakat, anı, günlük, biyografi, otobiyografi, gezi yazısı, mektup türündeki metinlerde; Cumhuriyet Dönemi’nde önemli gelişmeler olmuştur.
- Birçoğunun ilk ürünleri Cumhuriyet’ten önce verilen bu metinlerin özgün örnekleri, genellikle Cumhuriyet Dönemi’nde verilmiştir. Metinlerde genellikle yalın bir dil kullanılmış; bilgi verme, düşündürme, açıklamada bulunma amaçlanmıştır.
- Teknolojik gelişmelerden de yararlanılarak metinlerin daha geniş kitlelere ulaşması sağlanmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ ÖĞRETİCİ METİN SANATÇILARI

Nurullah Ataç

- ⦿ Deneme, sohbet ve eleştiri türlerinde eserler vermiştir. Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'nda yol gösterici bir görev üstlenmiştir.
- ⦿ Konuşur gibi yazar, özellikle devrik cümle kullanır.
- ⦿ Eserleri: Karalama Defteri, Günlerin Getirdiği, Sözden Söze, Diyelim, Söz Arasında, Okuruma Mektuplar, Söyleşiler vd.

Suut Kemal Yetkin

- ⦿ Sanat, estetik, resim ve felsefe alanlarında yazdığı deneme ve eleştirileriyle tanınmıştır.
- ⦿ Eserleri: Edebiyat Konuşmaları, Edebiyat Üzerine, Günlerin Götürdüğü, Düş'ün Payı, Yokuşa Doğru, Şiir Üzerine Düşünceler, Denemeler

Salah Birsal

- ⦿ Düzyazılarında alaycı ve yergici üslup kullanmıştır. Akılcılığı ön plana çıkarıştır.
- ⦿ Eserleri: Sev Beni Sev, Paf Puf, Kendimle Konuşmalar (deneme); Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, Boğaziçi Şingir Mingir (anı)

Ruşen Eşref Ünaydın

- Yazarlığa çeviri ile başlayan Ruşen Eşref; mülakat, mensur şiir ve anı türlerindeki eserleriyle tanınmıştır.
- Eserleri: Diyorlar ki, Çanakkale’de Savaşanlar Dediler ki, Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat (röportaj); Geçmiş Günler, Atatürk’ü Özleyiş: Hatıralar, İstiklal Yolunda (anı)

Cemil Meriç

- Dilin, bir milletin özü olduğunu savunmuş; eserlerini etkileyici bir üslup ve dille kaleme almıştır.
- Eserleri: Bu Ülke (deneme); Jurnal (günlük); Kırk Ambar, Sosyoloji Notları ve Konferanslar (araştırma-inceleme)

Hamdullah Suphi Tanrıöver

- Şiir, hikâye, makale, söylev ve konferans türlerinde yazmakla beraber edebiyatımızda hitabet gücüyle tanınır.
- Eserleri: Günebakan, Dağ Yolu (söylev)

Mehmet Kaplan

- ⦿ Edebiyat tarihi araştırmaları ile hikâye ve şiir tahlilleri yapmıştır.
- ⦿ Eserleri: Tevfik Fikret ve Şiiri, Şiir Tahlilleri, Tanpınar'ın Şiir Dünyası, Hikâye Tahlilleri (araştırma-inceleme); Nesillerin Ruhı, Edebiyatımızın İçinden (deneme); Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi I-IV (antoloji-derleme)

Mehmet Fuat Köprülü

- ⦿ Türk tarihi ve edebiyatı alanındaki araştırmalarıyla tanındı, bu alanda pek çok makale ve kitap yazdı.
- ⦿ Eserleri: Düşünceye Saygı, Çağını Görebilmek, Biçemden Biçeme, Yaşlı Bir Şaire Mektuplar, Eleştiri Sorumluluğu, Unutulmuş Yazılar (deneme); Gölgede Kalan Yıllar, Tribünden Palavra Anılar, Yazarlığın Eteklerinde (anı)

Sabahattin Eyüboğlu

- ⦿ Deneme yazarıdır.
- ⦿ Eserleri: Mavi ve Kara, Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler, Hitit Güneşi, Siyah Kalem, Surname, Anadolu Yolları

Şevket Rado

- ⦿ Deneme, fıkra ve sohbet (söyleşi) yazarıdır.
- ⦿ Eserleri: Eşref Saat, Ümit Dünyası, Hayat Böyledir, Aile Sohbetleri (sohbet); 50. Yılında Sovyet Rusya, Amerikan Rüyası (gezi yazısı)

İsmail Habip Sevük

- ⦿ Edebiyat tarihçisi ve gezi yazarıdır.
- ⦿ Eserleri: Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi, Edebi Yeniliğimiz, Tuna'dan Batı'ya, Yurttan Yazılar, Avrupa Edebiyatı ve Biz

Nihat Sami Banarlı

- ⦿ Eserleri: Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Türkçenin Sırları, Şiir ve Edebiyat Sohbetleri, Bir Dağdan Bir Dağa, Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri, Kültür Köprüsü

Hasan Ali Yücel

- ⦿ Eserleri: Pazartesi Konuşmaları, Goethe Bir Dehanın Romanı, İyi Vatandaş İyi İnsan; İngiltere Mektupları, Kıbrıs Mektupları (gezi yazısı)

Ahmet Rasim

- ⦿ Roman, hikâye, anı, makale, fıkra, söyleyişi ve şiir türlerinde eserler vermiştir.
- ⦿ Eserleri: Gecelerim, Falaka (anı); Romanya Mektupları (gezi yazısı); Şehir Mektupları, Gülüp Ağladıklarım, Muharrir Bu Ya (fıkra-makale-söyleşi)

EDEBİ AKIMLAR

HÜMANİZM (İNSANCILIK): İnsan sevgisini temel alan bir anlayıştır. İnsana değer vermek, onu sevmek esastır.

Temsilcileri: Dante ve Montaigne...

KLASİSİZM: 16. yüzyılda Fransa'da başlamıştır. Bu akımın doğup gelişmesinde Hümanizm ve Rönesans etkilidir. Bu akımda akıl ve sağduyu önemlidir. Konular eski Yunan ve Latin edebiyatından alınır. "Sanat için sanat görüşü" savunulur. Dil ve üslup kusursuzdur, soyludur. Kahramanlar sıradan insanlar değil, seçkin kişilerdir. Önemli olan konu değil, konunun işleniş biçimidir.

Temsilcileri: Moliere, Pascal, Corneille, Racine, La Fontaine, La Bruyere, Voltaire; Ahmet Vefik Paşa, Şinasi...

ROMANTİZM (COŞUMCULUK): Klasisizme tepki olarak Fransa'da doğmuştur. Akıl yerine duygulara ve hayallere önem verilir. Konular Hristiyanlıktan, tarihten ve günlük

yaşamdan alınır. "Sanat toplum içindir." görüşü benimsenmiştir. Sanatçılar eserlerinde kişiliklerini gizlemezler. İyi, kötü, doğru, yanlış gibi karşıtlıklardan yararlanır.

Temsilcileri: Shakespeare, Goethe, Schiller, Jean Jacques Rousseau, Lamartine, Victor Hugo, Aleksandre Dumas Pere, Puşkin; Namık Kemal, Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Mithat Efendi, Recaizade Mahmut Ekrem...

REALİZM (GERÇEKÇİLİK): Romantizme tepki olarak doğmuştur. His ve hayale kapılmadan toplum gerçekleri olduğu gibi yansıtılır. "Sanat için sanat görüşü" savunulur. Eserlerde biçim güzelliği ve kusursuzluk önemlidir. Kişilerle birlikte mekânın tanıtılması (betimleme) önemlidir.

Temsilcileri: Flaubert, Stendhal, Balzac, Turgenyev, Çehov, Gogol, Tolstoy, Dostoyevski, Ernest Hemingway; Recaizade Mahmut Ekrem, Samipaşazade Sezai, Halit Ziya Uşaklıgil, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar...

NATÜRALİZM (DOĞALCILIK): Gözlemle birlikte bilimselliği de esas alan bir akımdır. Toplum büyük bir laboratuvar, insan deney konusu (kobay), sanatçı da bilgin sayılmıştır. İnsan soya çekim ve genetik özellikleriyle ele alınır. Gözlem ve tasvir çok önem-

lidir. Eserlerde kötümserlik hâkimdir. Gerçekler çirkin ve olumsuz yönleriyle işlenir. Kahramanlar, ağız özelliklerine göre konuşturulur. Yazar eserde kişiliğini tamamen gizler.

Temsilcileri: Emile Zola (akımın öncü ismi), Guy de Maupassant, John Steinbeck, Goncourt Kardeşler, Alphonse Daudet; Nabizade Nazım, Beşir Fuat, Hüseyin Rahmi Gürpınar...

PARNASİZM: Romantizme tepki olarak çıkmıştır ve şiire has olan bir akımdır. Şiirdeki realizmdir. "Sanat sanat içindir." ilkesi savunulmuştur. Şiirde kelimeler seçilerek kullanılır.

Temsilcileri: Francois Coppee, Theodore de Banville, Maria de Heredia; Tevfik Fikret, Yahya Kemal...

SEMBOLİZM: Şiire özgü bir akımdır. Şiirde dış dünya ve nesneler sembollerle anlatılır. "Sanat için sanat" anlayışı vardır. Şiir, anlaşılmaq için değil hissedilmek içindir. Şiirde müzik çok önemlidir, kelimelerin müzikal değeri olmalıdır. Dil oldukça ağırdır.

Temsilcileri: Baudelaire, Mallarme, Arthur Rimbaud, Paul Verlaine, Paul Valery, Edgar Allan Poe; Ahmet Haşim, Cenap Şahabettin, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı...

EMPRESYONİZM (İZLENİMCİLİK): Önceleri resim sanatına özgü bir akım olan empresyonizm, zamanla edebiyatta da kendine yer bulmuştur. Sanatçılar, dış dünyada gördüklerinin gerçek yönünü değil, "kendilerinde uyandırdığı izlenimleri" anlatmışlardır. Evrene ve dış dünyaya karşı ilgisizdirler. Tamamen hayal ve soyutluk vardır. "Sanat için sanat" anlayışı vardır.

Temsilcileri: Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Rainer Maria Rilke; Ahmet Haşim, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı...

EKSPRESYONİZM (DIŞAVURUMCULUK): Empresyonizm ve natüralizme tepki olarak doğmuştur. Bireyin en gizli yönleri ve iç dünyası olduğu gibi anlatılır. Amaç insanların ruhsal durumlarının ortaya konmasıdır. İç gözleme çok önem verilir.

Temsilcileri: Franz Kafka, Eliot, James Joyce; Türk edebiyatında belirgin bir temsilcisi yoktur.

KÜBİZM: Kübist sanatçılar, "söylenmemiş, görülmemiş olanı" gün ışığına çıkarmaya çalışmışlardır. Düzyazı ile şiiri kaynaştıran kübist sanatçılar, temelde izlenimcilik akımına karşı çıkmışlardır. Şiirler, anlamlandırılması son derece zor metinler hâline getirilmiştir.

Temsilcileri: Guillaume Apollinaire, Blaise Cendrars; Türk edebiyatında belirgin bir temsilcisi yoktur.

FÜTÜRİZM (GELECEKÇİLİK): Sanat ve edebiyata makine ve hızı sokan bu akımın öncüsü İtalyan şairi Marinetti'dir. Fütüristler makine ve çark seslerini şiirlerinde bolca kullanmışlardır.

Temsilcileri: Marinetti; Nazım Hikmet Ran.

DADAİZM: Dil ve estetik kuralları bir yana bırakılarak "kuralsızlık" ilkesi benimsenmiştir. Kelimeler rastgele kullanılır.

Temsilcileri: Tristan Tzara (kurucu), Hugo Bale...

SÜRREALİZM (GERÇEKÜSTÜCÜLÜK): Freud'un "psikanaliz kuramı"nın edebiyata uyarlanmış biçimidir. Sürrealistlere göre insanı yönlendiren içgüdü, bilinçaltıdır. Şairler adeta hipnotize edilmiş gibidirler.

Temsilcileri: Andre Breton, Louis Aragon; Orhan Veli Kanık ve arkadaşları (Garipçiler), İkinci Yeniciler...

EGZİSTANSİYALİZM (VAROLUŞÇULUK): Bu akıma göre insan kendi özünü kendisi seçer. İnsan önce dünyaya gelir, var olur, ondan sonra olmak istediği gibi olur.

Temsilcileri: Jean Paul Sartre, Albert Camus, Andre Gide, Franz Kafka...